Hermann Hesse

Rosshalde

ROMAN

Çeviren: Kâmuran Şipal

YKY
Yapı Kredi

ROSSHALDE

Hermann Hesse 1877'de Almanya'nın Calw kasabasında doğdu. Eğitim sistemindeki kısıtlamalara ve misyoner babasının dinsel baskılarına direnerek Maulbronn İlahiyat Okulu'ndan ayrıldı. Bir süre kitapçılık yaptıktan sonra 1904'te serbest yazarlığa başladı. Birinci Dünya Savaşı'nda tarafsız kalan İsviçre'ye yerleşerek Alman militarizmi ve milliyetçiliğini yeren yazılar yazdı. Savaş tutsakları ve gözaltına alınanlar için bir dergi çıkardı. 1923'te İsviçre uyruğuna geçti.

Savaş ortamının ve kişisel sorunlarının etkisiyle ağır bir bunalım geçiren Hesse, Jung'un öğrencisi Lang'dan psikanaliz tedavisi gördü. Lang ile dostluğu Hesse'nin ruhbilime ve Jung'a duyduğu ilgiyi körükleyerek iç dünyasını zenginleştirdi. 1911'de Hindistan'a yaptığı yolculuk Doğu kültüründen etkilenmesine yol açtı. Yapıtlarında, kişinin uygarlığın yerleşik kalıplarından kurtularak özbenliğini bulmaya çalışmasını işledi, insanları kendi yaşamlarını kurtarmaya çağırdı ve Doğu gizemciliğini yüceltti.

Hesse, Doğu kültürüne yakınlığıyla, özellikle 1960'larda Amerika'da canlanan Budizm ve Zen Budizmi akımları sırasında en çok okunan yazarlar arasına girdi. Romanları, öyküleri, denemeleri, şiirleri, politik makaleleri ve kültür alanındaki eleştirel yazılarıyla tüm dünyada 100 milyonu aşkın okura ulaşan, 1946'da Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan Hesse, 1962'de İsviçre'nin Montagnola kasabasında öldü.

Başlıca yapıtları: *Peter Camenzind* (Can, 2003), *Unterm Rad* (Çarklar Arasında; Can, 2002), *Gertrud* (YKY, 2003), *Rosshalde* (YKY, 2003), *Demian* (Can, 2003), *Siddharta* (Can, 2002), *Der Steppenwolf* (Bozkırkurdu; YKY, 2003), *Narziss und Goldmund* (Narziss ve Goldmund; YKY, 2002), *Das Glasperlenspiel* (Boncuk Oyunu; YKY, 2002).

Kâmuran Şipal 1926'da Adana'da doğdu. İÜEF Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. *Çağdaş Alman Hikâyesi/1945'ten Sonra* adıyla bir inceleme ve antoloji; *Beyhan, Elbiseler Çarşısı, Büyük Yolculuk, Buhurumeryem, Köpek İstasyonu* adlı öykü kitapları yayımladı. Hermann Hesse'in yapıtları başta olmak üzere pek çok Alman yazardan ve Franz Kafka'dan yaptığı çevirilerle tanındı.

YKY'deki çevirileri: I. Bachmann'dan *Otuzuncu Yaş / Bütün Öyküler* (2004); S. Freud'dan *Sanat ve Sanatçılar Üzerine* (1995); W. Grimm ve J. Grimm'den *Grimm Masalları* (2003); H. Hesse'den *Narziss ve Goldmund* (2002), *Boncuk Oyunu* (2002), *Bozkırkurdu* (2003), *Gertrud* (2003), *Rosshalde* (2003), *Knulp* (2004).

HERMANN HESSE

Rosshalde

Çeviren:
Kâmuran Şipal

Roman

Yapı Kredi Yayınları

Yapı Kredi Yayınları - 1852
Edebiyat - 512

Rosshalde / Hermann Hesse
Özgün adı: Roßhalde
Çeviren: Kâmuran Şipal

Kitap editörü: Ayça Sabuncuoğlu
Düzelti: Mahmure İleri

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Pasifik Ofset
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Haramidere - Avcılar / İstanbul

Çeviriye temel alınan baskı: Suhrkamp Taschenbuch, 1980
1. baskı: İstanbul, Haziran 2003
5. baskı: İstanbul, Mart 2011
ISBN 978-975-08-0604-2

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2005
Sertifika No: 12334

© 1953 by Hermann Hesse. Alle Rechte bei und vorbehalten durch
Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main.
Bu kitabın telif hakları Onk Ajans aracılığıyla alınmıştır.

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

Birinci Bölüm

On yıl kadar önce Johann Veraguth'un satın alarak içine girip yerleştiği Rosshalde, bahçesinde otlar bürümüş yolları, yosun tutmuş bankları, kırık dökük basamaklardan oluşan merdivenleri, balta girmemiş bir ormana benzeyen parkıyla bakımsızlıktan harap eski bir malikâneydi. Yaklaşık sekiz dönümlük arazi üzerinde, ahırıyla ve tapınağı andıran kameriyesiyle biraz viran konaktan başka şey bulunmuyordu; kameriyenin kapısı yamulmuş menteşeler üzerinde çarpık duruyor, bir zaman mavi ipek kumaşla kaplı duvarları yosun ve küften geçilmiyordu.

Malikânenin yeni sahibi Veraguth köhne kameriyeyi hemen yıktırmış, ama bu aşk yuvasının eşiğinden aşağıdaki göle inilen, zamanla aşınmış on basamaklık taş merdiveni olduğu gibi bırakmıştı. Yıkılan kameriyenin yerine kendi atölyesini inşa ettirmiş, yedi yıl bu atölyede resim yapmış, günlerinin büyük bölümünü burada geçirmiş, ama hep konakta yatıp kalkmıştı. Derken aile içinde giderek büyüyen sürtüşmelere daha fazla dayanamamış, büyük oğlunu evden uzaklaştırarak başka kentlerdeki okullara yollamış, konağı karısıyla hizmetçilere bırakıp kendisi için atölyenin bitişiğine iki oda yaptırmıştı. O gün bu gün bu iki odada adeta bir bekâr hayatı sürüyordu. Güzelim konağa günahtı doğrusu: Bayan Veraguth yedi yaşındaki oğlu Pierre'le konağın yalnızca üst katında kalmaktaydı; kuşkusuz, ziyaretçilere ve konuklara kapısını açmıyor değildi, ama kalabalık toplulukları konakta asla ağırladığı olmuyor, dolayısıyla bir sürü oda yıllardır kullanılmadan öylece duruyordu.

Küçük Pierre anne ve babasının gözde evladı değildi yalnız, onların arasında biricik bağı oluşturuyor, konakla atölye arasında bir tür iletişimi sağlıyordu. Öte yandan, doğrusu istenirse Rosshalde'nin tek efendisi ve sahibiydi. Bay Veraguth bütün zamanını atölyede, gölün çevresinde, ayrıca malikânenin orman içindeki eski av yerinde geçiriyor, karşı konakta ise karısı kalıyordu; evin önündeki çimenlik, bahçe, ıhlamur ve kestane ağaçları karısınındı, karısının egemenlik bölgesini oluşturuyordu. Karı koca birbirlerinin bölgesine seyrek ayak atıyor, adeta bir konuk kimliğiyle bunu yapıyorlardı. Ancak yemek zamanları bunun dışındaydı, yemekleri çokluk konakta yiyordu Bay Veraguth. Annesiyle babasının yaşamları ve egemenlik bölgeleri arasındaki ayrımı tanımayan, bunun pek farkına varmayan biri varsa, o da küçük Pierre'di. Eski konağa olsun, yeni eve olsun hiçbir şeyi umursamadan girip çıkıyor, gerek babasının atölyesiyle kitaplığında, gerek konaktaki koridorla resim galerisinde, gerekse annesinin odalarında kendini aynı şekilde rahat hissediyordu. Kestaneli bahçedeki çileklerle ıhlamurlu bahçedeki çiçekler onundu. Göldeki balıklar, küçük kulübecik ve gondol onundu. Annesine hizmet eden kızlarla babasına hizmet eden Robert'in yanında kendini bir beyefendi gibi, bu kişilerin bir gözdesi gibi görüyordu. Eve gelen ziyaretçi ve konukların yanında annesinin, arada bir atölyeye uğrayan ve Fransızca konuşan beylerin yanında ise ressam babasının oğluydu. Portreleri, tabloları ve resimleri gerek babasının yattığı odanın duvarlarını, gerekse eski konakta annesinin odalarının açık renk kâğıtlarla kaplı duvarlarını süslemekteydi. Pierre'in keyfine diyecek yoktu doğrusu, hatta anne ve babaları birbiriyle güzel güzel geçinen çocuklarınkinden daha rahattı durumu; eğitimi konusunda saptanmış belli bir programdan söz edilemezdi. Annesinin yanında biraz sıkıya gelecek oldu mu, kaçıp babasının göl çevresindeki güvenli bölgesine sığınıyordu.

Pierre çoktan yatmış, saat on birde konaktaki en son aydınlık pencere de karanlığa gömülmüştü. Johann Veraguth, gece yarısından epey sonra kentten eve döndü; akşamı kentteki bir meyhanede dostlarıyla geçirmişti. Ilık ve bulutlu ilkyaz gecesi içinde yürürken, meyhanede içilen şarapların, tüttürülen siga-

raların, katıla katıla gülmelerin ve pervasızca savrulan nüktelerin havasından sıyrılmış, gecenin hafif gerilimli, sıcak ve nemli havasını bilinçli soluyor, şimdiden hayli boylanmış, karanlıklar içinde yatan buğdaylar arasındaki yolda dikkatle yürüyüp, ağaçlarının dorukları soluk gece göğünde kocaman ve suskun dinlenen Rosshalde'ye doğru yaklaşıyordu.

Malikâneye gelip kapının önünden geçti, girmedi içeri, kısa süre durup konağa baktı; aydınlık cephesi bir soyluluk ve çekicilikle ağaçların zifiri karanlığında ışıldayan güzelim konağı, bir haz duygusuyla ve adeta oradan geçen bir yolcunun yabancı bakışlarıyla hayli zaman seyretti. Ardından yüksek çit boyunca biraz daha yürüdü, derken çitteki bir aralıktan geçip, atölyesine giden gizli orman yoluna çıktı. Güçlü kuvvetli, ufak tefek biri olan Veraguth, balta girmemiş bir ormana benzeyen karanlık park içinden kendi evceğizine doğru ilerlemeye koyuldu ve ansızın evin önünde buldu kendini; ağaç doruklarının koyu karanlığı göl üzerinde aralanıyor, mat ve gri gökyüzünden büyücek ve yuvarlak bir kesiti açığa çıkarıyordu.

Küçük göl, nerdeyse siyah bir renge bürünmüş, derin bir sessizlik içinde yatıyordu. Suyun üzerinde, alabildiğine ince bir zar ya da bir toz tabakası gibi soluk bir ışık seçilmekteydi. Veraguth saatine baktı, bire fazla bir şey kalmamıştı. Anahtarını çıkarıp küçük evin yan kapısını açtı, salona geçip mumu yaktı, bir solukta soyunup çırılçıplak çıktı dışarı, geniş ve yassı taş basamakları usul usul inip göle girdi. Su, dizlerinin önünde küçük ve yumuşak halkalar yaparak parlayıp söndü. Suya dalan Veraguth yüze yüze biraz açıldı, alışılmadık şekilde geçirilmiş bir akşamın yorgunluğunu vücudunda hissetti ansızın, dönüp üzerinden sular damlaya damlaya evden içeri girdi. Tüylü bir bornoz geçirdi sırtına, elini başının üzerinde gezdirip, kısa kesilmiş saçlarından suyu uzaklaştırmaya çalıştı. Yalınayak birkaç basamağı çıkıp atölyeye, nerdeyse boş denebilecek bu kocaman odaya girdi. Sağa sola sabırsızlıkla el uzatıp bütün lambaları yaktı.

Ardından bir şövalenin başına seğirtti hemen. Şövaleye bir tual gerilmişti: Son günlerin çalışması. Ellerini dizlerine dayayıp belini bükerek resmin önünde durdu, gözlerini iyice açıp,

henüz taze olan boyaları parlak ışığı yansıtan resme dikkatle baktı. İki üç dakika durdu öylece, suskun, gözleri resme dikilmiş. Resim, en son fırça vuruşuna kadar yeniden canlandı belleğinde. Yeni bir resim üzerinde çalıştığı günler yatıp uyumadan önce resmin görüntüsünden başka şeye kafasında yer vermemeyi alışkanlık edinmişti yıllardır. Işıkları söndürüp mumu aldı eline, doğru yatak odasına geçti. Kapıda küçük bir taş tahtayla bir tebeşir asılıydı, tebeşiri alıp tahtanın üzerine iri kitap harfleriyle "Yedide uyandır, kahve dokuzda" diye yazdı, kapıyı kapayıp yatağa girdi. Uyumadan kısa bir süre daha gözleri açık yattı kımıldamadan, tualdeki resmi hayalinde canlandırmaya çalıştı. Derken duru ve gri gözlerini memnunlukla yumdu, hafifçe göğüs geçirip çok sürmeden uykuya daldı.

Sabahleyin uşak Robert belirlenen saatte uyandırdı efendisini. Veraguth kalktı hemen, bitişik odaya geçip musluktan akan soğuk suyla elini yüzünü yıkadı, rengi iyice atmış gri ketenden kaba bir giysiyi sırtına geçirip karşı atölyeden içeri girdi. Atölyenin kocaman panjurlarını uşak çoktan açmıştı. Bir sehpanın üzerinde meyve dolu bir tabakla su dolu bir sürahi ve bir parça çavdar ekmeği duruyordu. Veraguth, düşüncelere dalmış, ekmeği alıp ısırırken şövalenin önüne gelip dikildi ve yapmakta olduğu resme baktı. Atölyede bir aşağı bir yukarı dolaşmaya koyuldu ardından, elindeki ekmekten birkaç lokma yedi, kristal meyvelikten bir iki kiraz alıp ağzına attı, birkaç mektupla gazetenin bir kenarda durduğunu gördü, oralı olmadı pek. Çok geçmeden portatif sandalyesine oturmuş, gözlerini adeta büyülenmişçesine tualdeki resme dikmişti.

Enlemesine küçük tablo, Veraguth'un birkaç hafta önce bir gezide yaşayıp birden çok taslak halinde resme geçirdiği bir seher vaktini canlandırıyordu. Ren nehrinin yukarı kesimindeki bir kente giden Veraguth, küçük bir taşra oteline inmiş, kentte ziyaret etmek istediği dostunu bulamayarak otelin dumanlı salonunda yağmurlu, tatsız bir akşam, kireç ve küf kokan rutubetli odasında ise uyur uyanık berbat bir gece geçirmişti. Henüz şafak sökmeden, daldığı hafif uykudan uyanmış, otelin kapısının kilitli olduğunu görerek salonun bir penceresinden kendini dışarı atmıştı. Hemen bitişikteki Ren kıyısında duran bir

kayığın ipini çözüp binmiş, küreklere yapışıp, usul usul akan, henüz loş olan ırmakta bir hayli ilerlemişti. Tam dönmek üzereyken, karşı sahilden bir kayığın yaklaştığını görmüştü. Yağmurlu seher vaktinin ince ince titreşen süt beyazı soğuk aydınlığı teknenin karanlık siluetini çevreliyor, onu aşırı derecede büyük gösteriyordu. Kayığın ve o tuhaf ışığın manzarasıyla adeta çarpılıp büyülenen Veraguth, durup adamın yaklaşmasını beklemişti. Adam ırmakta yüzen bir nişanın başına gelmiş, soğuk suyun içinden bir sepeti çekip almıştı. Sepetten çıkan geniş gövdeli, mat gümüş renginde iki balık boz renkli ırmağın üstünde ıslak ıslak bir an parıldamış, ardından şap diye bir ses çıkararak kayığın içine düşmüştü. Veraguth adama, hemen gitmeyip beklemesini söylemiş, yanına aldığı kırık dökük resim takımını çıkarıp, gördüklerinin suluboyayla bir eskizini yapmıştı. O gün kentte kalarak başka eskizler çiziktirmiş, kitap okumuştu. Ertesi gün sabah erkenden açık havada biraz daha çalıştıktan sonra da kentten ayrılmıştı. O gün bu gün taslak halindeki resim kafasını kurcalamış, belli bir biçim kazanıncaya kadar da kendisine rahatlık vermemişti. Şimdi de günlerdir aynı resim üzerinde çalışıyordu ve resim nerdeyse bitmiş sayılırdı.

Daha çok parlak güneşte ya da ormanın ve parkın kırılmalarla gelen sıcacık ışığında çalışmayı seven Veraguth'u, ırmağın kabarıp taşan gümüşsü soğukluğunu resme aktarmak hayli uğraştırmış, ama bu soğukluk resme de yeni bir hava katmıştı. Aranan çözüm en sonunda dün ele geçirilmişti. Şimdi şövalenin önünde oturuyordu Veraguth, yaptığı resmin bir şeye benzediğini, olağanüstü bir çalışma sayılacağını seziyordu. Öyle bir çalışma ki, yalnızca belli bir manzarayı zaptedip ustalıkla resme geçirmekten oluşmuyordu; söz konusu çalışmada bir zaman dilimi umursamaz, bilmecemsi doğanın bağrından ırmağın kristal yüzeyini delip çıkıyor, gerçeğin hoyrat, iri soluğunu da yanında taşıyıp getiriyordu.

Ressam Veraguth dikkatli gözlerle süzdü resmi, paletteki renk tonlarını bakışlarıyla tarttı. Her zamankine pek benzer yanı yoktu bu paletin, kırmızı ve sarı boyalarını nerdeyse tümüyle elden çıkarmıştı. Hava ve suyun işi tamamdı resimde. Üşü-

tücü derecede soğuk ve asık suratlı bir ışık resmin yüzeyine dökülüyor, kıyıdaki çalılıklarla kazıklar nemli ve soluk alacakaranlıkta gölgeler halinde süzülüyordu. Hantal kayık gerçekdışı, çözülüp dağılmış, bekliyordu suda. Balıkçının yüzü de bir varlıktan yoksundu, suskun, dilsiz bir yüzdü, yalnızca balıklara uzanan dingin el acımasız bir gerçekliği içermekteydi. Balıklardan biri havada ışıl ışıl parıldıyor, tam kayığın bordasının hizasında durmuş, tekneden içeri düşmek üzere bekliyordu. Ötekiyse kayıkta yere serilmiş yatmaktaydı, yassı ve sessiz; açılmış yuvarlak ağzına ve korkulu donuk gözlerine varoluşun acıları üşüşmüştü. Tümüyle soğuktu resim ve nerdeyse insafsız derecede hüzünle doluydu, ama bir sessizlik ve dokunulmazlığı içeriyor, bir sanat yapıtının onsuz olamayacağı simgesellikten, doğanın tümündeki ezici anlaşılmazlığı bize duyumsatmakla kalmayıp tatlı bir hayretle bize sevdiren o yalın simgesellikten bir başkasına bağrında yer vermiyordu.

Veraguth yaklaşık iki saat resmin üzerinde çalışmıştı ki, uşak Robert kapıya vurdu, efendisinin dalgın seslenişi üzerine elinde kahvaltıyla içeri girdi. Kahvedenliği, fincanı ve tabağı usulcacık sehpanın üzerine yerleştirip bir sandalyeyi sehpanın önüne çekti. Bir süre suskun bekledikten sonra, sakınarak, "Kahvaltınız hazır Bay Veraguth," diye hatırlattı.

"Geliyorum," diye cevapladı Veraguth; sepetten fırlayan balığın kuyruğunda gezdirdiği fırçanın izini başparmağıyla silip uzaklaştırdı yeniden. "Sıcak su var mı?"

Ellerini yıkayıp kahvaltıya oturdu.

"Bana bir pipo hazırlar mısın Robert," dedi ardından, keyfi yerinde. "O kapaksız küçük pipoyu. Yatak odasında olacak sanırım."

Uşak acele uzaklaştı. Veraguth koyu kahveyi iştahla yudumladı; son zamanlarda yorucu ve sıkı çalışmalardan sonra arada bir üzerine çullanan hafif baş dönmesinin ve halsizliğin bir sabah sisi gibi dağılıp gittiğini hissetti.

Uşağın uzattığı pipoyu aldı, ateş istedi sonra, güzel kokulu dumanı hırsla içine çekti; duman, kahvenin etkisini pekiştirip bütünledi. Veraguth, resmi göstererek, "Gençken oltayla balık tutmuşsundur sanırım, öyle değil mi Robert?" diye sordu.

"Tuttum efendim."

"Şu resimdeki balığa bir bak bakalım; havada, boşlukta durana değil, kayığın içindekine, ağzı açık olana. Ağzı iyi çizilmiş mi?"

"Çizilmiş efendim," diye cevapladı Robert kuşkuyla. Ardından, "Ama siz benden daha iyi bilirsiniz," diye ekledi sitemli bir sesle; sanki efendisinin sorusunda bir alay havası sezmişti.

"Hayır azizim Robert, doğru değil bu. İnsan karşılaştığı olayları çocukluğunda tüm derinliği ve tazeliğiyle yaşar ancak, yani on üç-on dört yaşına kadar, ondan sonra hazırdan yer, çocukluğundaki yaşantılarla beslenir hep. Ben, çocukken balıklarla hiç ilgilenmedim, onun için sana soruyorum. Söyle şimdi, ağız iyi olmuş mu?"

"İyidir efendim, kusurlu bir yanını görmüyorum ben," diye cevapladı Robert, koltukları kabarmış.

Veraguth çoktan yine fırlayıp ayağa kalkmış, yoklayan bakışlarla paletini süzmeye koyulmuştu. Robert'in gözleri efendisine çevrildi. Efendisinin bakışlarını camsı bir ifadeyle donatan yoğun dikkat onun için yeni bir şey değildi; kendisinin, içilen kahvenin, az önce aralarında geçen söyleşinin, bütün bunların o anda efendisinin aklından çıkıp gittiğini, birkaç dakika sonra efendisine seslenmeye görsün, onun adeta derin bir uykudan uyanacağını biliyordu. Ama böyle bir şey yapması sakıncalıydı. Robert kahvaltı sofrasını kaldırmaya koyuldu, birden postadan çıkan mektuplara ilişti gözü, el sürülmeden öylece duruyorlardı.

İşitilir işitilmez bir sesle, "Bay Veraguth!" diye seslendi.

Veraguth'a henüz ulaşmak mümkündü. Düşmanlık dolu, soran bir bakışla omuzları üzerinden başını çevirip Robert'e baktı. Uykuya tam dalacakken yeniden uyandırılmış, yorgun birine benziyordu.

"Mektuplarınız."

Ardından çıkıp gitti uşak. Veraguth, sinirli bir el hareketiyle bir tüpten biraz kobalt mavisi sıktı paletin üzerine, tüpü çinko kaplı küçük resim masasının üzerine atıp boyayı karıştırmaya koyuldu. Ne var ki, uşağın az önceki hatırlatması rahatını

kaçırmıştı, içerleyerek elindeki paleti bir kenara bırakıp mektuplara uzandı.

Her zamanki iş mektuplarıydı: Bir sergiye katılması için yapılan bir çağrı, bir gazetenin yazı işleri müdürlüğünce yollanan ve yaşamöyküsü konusunda bilgi rica eden bir mektup, bir fatura – ansızın çok iyi tanıdığı bir elyazısı ilişti gözü, yazının manzarası içini tatlı bir ürpertiyle doldurdu; mektubu aldı, zarfın üzerindeki ismini ve adresteki sözcüklerden her birini bir haz duygusuyla okudu, kişilikli birinin elinden çıkmış özgür, kendi başına buyruk harflerin seyrine daldı bir süre, rahatladı. Ardından mektubun üzerindeki damgaya bir göz attı, İtalyan posta pulunu tanıdı hemen, mektup Napoli ya da Cenova dışında bir başka yerden atılmış olamazdı. Demek dostu Avrupa'da bulunuyordu şu an, pek yakın bir yerdeydi ve burada olabilirdi birkaç gün sonra.

Bir duygulanmışlıkla açtı mektubu, sıkı bir düzen içinde sıralanmış küçük harflerden oluşan iplik gibi düz satırları görmek, içini memnunlukla doldurdu. Anımsadığı kadarıyla, yabancı bir ülkede yaşayan dostundan aldığı bu seyrek mektuplar beş altı yıldan beri onu katıksız sevince boğan tek şey olmuştu, işi dışında, oğlu Pierre'le geçirdiği saatler dışında tek şey. Ve her mektupta olduğu gibi şimdi de, mektubun içeriğine ilişkin neşeli beklentinin orta yerinde yaşamındaki yoksullaşma ve sevgisizlik aklına gelir gelmez, belirsiz, tatsız bir utanç duygusu kapladı içini. Mektubu yavaş yavaş okumaya koyuldu:

Napoli, 2 Haziran gecesi

"Sevgili dostum Johann!

Her zamanki gibi yağlı makarnayla ağız dolusu Chianti ve meyhane önünde birkaç seyyar satıcının bağırtısı; kendisine bir kez daha yaklaştığım Avrupa uygarlığının ilk belirtileri bunlar. Napoli'de beş yıldan beri değişen fazla bir şey yok, Singapur ya da Şanghay'daki değişiklik buradakinden çok daha fazla. Bunu, kendi yurdumda da her şeyi yerli yerinde bulacağımı gösteren olumlu bir işaret sayıyorum. Yarın değil öbür gün Cenova'da olacağım, ye-

ğenim karşılayacak beni, sonra kendisiyle bizim hısım akrabaların yanına gideceğiz, bu kez beni öyle coşkulu sevgi gösterileriyle karşılamayacakları kuşkusuz, çünkü son dört yılda doğrusu fazla bir para kazanamadım. Ailenin benden ilk beklentilerini karşılamam dört beş günümü alacak, ardından Hollanda'daki işler var sırada, onlara da beş altı gün ayırdım diyelim, buna göre ayın yaklaşık 16'sında falan sende olabilirim. Sana telgrafla bildireceğim geleceğimi. En azından on-on beş gün kadar yanında kalacağım, tamam mı, seni işinden alıkoyacağım anlayacağın. Öylesine ünlü biri olup çıktın ki, korkunç! Yaklaşık yirmi yıl önce başarı ve ün konusunda ağzından düşürmediğin sözlerde yarı buçuk doğruluk payı var idiyse, arada, geçen yirmi yılda beynin hayli kireçlenmiş, miskin birine dönüşmüş olmalısın. Sonra, senden tablo da satın alacağım; daha önce işlerimin kötü gittiğinden yakındımsa, tabloların fiyatında indirim yapmanı sağlamak içindi.

Yaşlanıyoruz Johann. Benim Kızıldeniz'den on ikinci geçişimdi bu, ilk defadır ki sıcaktan bu kadar bunaldım. Isı 46 dereceydi.

Vay canına ihtiyar dostum, demek iki hafta sonra görüşeceğiz! Sana birkaç düzine Mosel şarabına patlayacak bu. Seninle son kez görüşeli dört yıldan fazla bir zaman geçti aradan.

Mektup yazarsan ayın 9'u ile 14'ü arasında Anvers'te olacağımı unutma. Hotel de l'Europe'ta. Yolumun üzerindeki kentlerin birinde sergi falan açtınsa bana bildir, olmaz mı?

Dostun Otto."

Gürbüz, başı dik harfleri ve cıvıl cıvıl imla işaretlerini içeren kısa mektubu keyifli keyifli bir kez daha baştan sona okudu Veraguth. Atölyenin bir köşesindeki küçük yazı masasının gözünü çekip bir takvim çıkardı, içine bir göz atıp memnunlukla başını salladı. Ayın ortasına kadar yirmiyi aşkın tablosu Brüksel'de sergilenmiş olacaktı, doğrusu mutlu bir rastlantıydı bu. Böylece, keskin bakışlarından biraz çekindiği, son yıllarda yaşamındaki sarsıntı gözünden kaçmış olamayacak dostu, kendisi hakkında en azından bir ilk izlenim edinecekti, göğsünü ka-

bartacak bir izlenim. Bu da her şeyi kolaylaştıracaktı. Hayalinde canlandırmaya çalıştı dostunu, biraz kaba denizaşırı zarafeti içinde Brüksel'deki resim galerisinde dolaşıp resimlerini incelerken gözlerinin önüne getirdi, en iyi resimlerini; bunları sergilenmek üzere Brüksel'e yolladığına yürekten sevindi bir an, içinde satılacak durumda olan yalnızca birkaçı vardı, ama olsun. Hemen oturup Anvers'e gönderilmek üzere bir mektup döşendi.

"Hiçbir şeyi unutmamış," diye geçirdi içinden, bir şükran duygusuyla. "Yalan değil, son kez bir araya geldiğimizde nerdeyse sadece Mosel şarabı içmiş, hatta bir akşam iyice kafayı bulmuştuk."

Artık pek seyrek uğradığı evin mahzeninde Mosel şarabı herhalde suyunu çekmiştir diyerek bugünden tezi yok bir koli şarap sipariş etmeye karar verdi.

Kalkıp yeniden şövalenin başına geçti Veraguth, ama aklı başka yerlerdeydi, bir tedirginlik vardı üzerinde, işe yarar esinlerin çağrılmadan kafasına üşüşeceği gibi dikkatini çalışması üzerinde yoğunlaştıracak gücü bulamadı. Elindeki fırçayı bir kabın içine bırakıp dostunun mektubunu cebine soktu, kararsız adımlarla ağır ağır yürüyüp dışarı çıktı. Gölün güçlü bir yansımayla karşıda parıldadığını gördü. Bulutsuz bir yaz günü yaşanıyor, güneş ışığına boğulmuş park pek çok kuş sesiyle yankılanıyordu.

Veraguth saatine baktı. Pierre'in sabah dersleri bitmiş olmalıydı. Parkta rastgele dolaşmaya koyuldu, güneşin esmer lekelerle donattığı yolları izledi gözleriyle dalgın dalgın, evden yana kulak kabarttı, küreği ve kum yığınıyla Pierre'in oyun yerinin yanından geçti, sebze bahçesinin yakınına kadar sokuldu, bir anlık bir merakla başını kaldırıp atkestanelerinin yüksek doruklarına baktı. Koyu gölgelerin gezindiği yaprak yığınları üzerinde son çiçeklerden ışıl ışıl kandiller görülüyor, bahçe çitini oluşturan güllerin yarı açılmış pek çok tomurcuğunun çevresinde dalga dalga yükselen hafif vızıltılarla arılar uçuşuyordu. Birden karanlık dal ve yapraklar arasından evin kulesindeki küçük saatin birkaç kez şen şakrak vurduğu işitildi. Doğru çalışmıyordu saat. Veraguth'un aklı yeniden Pierre'e gitti, Pierre'in en büyük isteği, büyüyünce eski saati onarmaktı.

Çitin arkasından ansızın konuşmalar ve ayak sesleri geldi kulağına, sesler arıların vızıldayıp kuşların ötüştüğü bahçenin güneşli havasında, karanfillerle fasulye çiçeklerinin miskin ve uyuşuk ıtırlı kokusuyla yumuşak ve narin bir uyum içinde yankılanıyordu. Karısıyla Pierre'di gelenler, Veraguth olduğu yerde durup dikkatle kulak kabarttı.

"Henüz olgunlaşmadılar, birkaç gün daha bekleyeceksin," dediğini işitti karısının.

Oğlu Pierre'in cıvıl cıvıl gülen sesi buna cevap verdi. Beklentilerle dolu yaz sessizliğinde huzur dolu yeşil bahçeyi ve kadifemsi bir yankılanıştan sonra uçup giden çocuk sesini, nazlı ve narin bir an boyu kendi çocukluğunun uzak bahçesinden çıkıp gelir gibi algıladı Veraguth. Çite yaklaşıp sarmaşıklar arasından gizlice bahçeye baktı. Sırtında sabahlık, güneşli yolda dikiliyordu karısı, elinde bir çiçek makası, kolunda kahverengi bir sepet; çitten uzaklığı yirmi adım var yoktu.

Veraguth, bir süre gözlerini ayırmadı karısından. Yüzünde düş kırıklığıyla karışık vakur bir ifade, çiçeklerin üzerine eğildi uzun boylu karısı. Başında gevşecik duran kocaman hasır şapka, yüzünü tümüyle gölgelendirmişti.

"Şu çiçeklerin adı ne peki?" diye sordu Pierre. Işık kumral saçlarında oynaşıyor, çocuk güneşte yanmış sıska bacaklarıyla aydınlıkta dikiliyordu. Eğildikçe bluzunun geniş dekoltesinde, güneşte yanmış esmer ensesinin altında parıldayan beyaz cildi görülüyordu.

"Yabanikaranfil," diye cevapladı annesi.

"Evet, biliyorum bunu," diye sürdürdü konuşmasını Pierre. "Ama ben arılar ne diyor, onu öğrenmek istiyorum. Arıların dilinde de bir isimleri olmalı, öyle değil mi?"

"Doğru. Ama bunu biz bilemeyiz, arıların kendileri bilir yalnız. Belki de balçiçeği diyorlardır."

Pierre bir an düşündü.

"Olamaz," diye kestirip attı ardından. "Çünkü yoncalarda da karanfillerdeki kadar bal bulur arılar, latinçiçeklerinde de. Bütün çiçekler için de aynı ismi kullanamazlar tabii."

Derken dikkatle arılardan birine dikti gözlerini; arı, karanfillerden birinin çanak kısmının çevresinde dolandı, vızıldayan

kanatlarıyla boşlukta kımıldamadan durdu bir süre, sonra açgözlülükle çanağın pembe boşluğundan içeri daldı.

"Balçiçekleriymiş!" diye düşündü Pierre küçümseyerek ve sustu. Özellikle en sevimli, en ilginç şeyleri kimsenin bilip açıklayamadığını çoktan öğrenmişti zaten.

Çitin arkasında dikilen Veraguth konuşulanlara kulak kabartıyor, karısının sakin ve ağırbaşlı, pek sevdiği oğlu Pierre'in de erkenden olgunlaşmış güzel ve narin yüzünü seyrediyordu. Büyük oğlunun da henüz Pierre gibi küçük bir çocuk olduğu geçmiş yazlar aklına geldi birden, kanı donar gibi oldu. Büyük oğlunu kaybetmişti, üstelik karısını da. Ama küçük oğlu Pierre'i kaybetmek istemiyordu, kaybetmeyecekti onu. Çit arkalarında bir hırsız gibi dikilip konuşmaları dinleyecek, onu ayartıp kendinden yana çekecekti. Pierre de ondan yüz çevirdi mi, artık yaşamak haramdı kendisine.

Usulcacık geriye çekilip otlarla örtülü yola çıktı, ağaçların altından yürüyüp uzaklaştı.

"Eli boş gezip dolaşmalar bana göre değil," diye düşündü içerleyerek ve toparlanmaya çalıştı. Atölyeye dönüp işinin başına geçti, isteksizliğini yenip, yıllardır vazgeçmediği bir alışkanlığa uyarak o sıkı çalışma havasına girdi tekrar, kaçamak yollara izin vermeyen, tüm güçlerin ulaşılacak hedefe yöneltilmesini isteyen bir havaydı bu.

Evde yemeğe beklendiğinden, öğleye doğru titizlikle üstünü değiştirdi. Güzelce fırçalanmış lacivert yaz giysisi ve tıraşlı hali kendisini olduğundan genç göstermiyorsa da, pespaye atölye giysisiyle kıyaslandığında onu daha zinde ve esnek bir görünümle donatıyordu. Eli hasır şapkaya uzandı. Tam dışarı çıkmak üzereydi ki, arkadan yüzüne karşı itilen kapı açılarak Pierre girdi içeri.

Veraguth, eğilip oğlunu alnından öptü.

"Nasılsın bakayım Pierre? Öğretmenin nasıldı bugün, iyi miydi?"

"İyiydi; ama çok sıkıcı bir öğretmen. Bir şey anlatsa, gülüp eğlenelim diye anlatmıyor hiç, hep ders hep ders. Sonunda da, uslu çocuklar şöyle davranırmış, böyle davranırmış. – Sen resim mi yaptın yine baba?"

"Evet, balıklar üzerinde çalıştım biraz anlayacağın. Fazla bir şey kalmadı bitmesine, yarın resmi görebilirsin."

Veraguth oğlunu elinden tuttu, atölyeden çıktılar. Oğlu Pierre'in yanında yürümek, adımlarını onun küçük adımlarına uydurmak, onun güven dolu hafifçecik elini avucunda hissetmek kadar dünyada kendisini rahatlatan, varlığının derinliklerine gömülmüş tüm sevecenlikleri, çaresizlik içindeki tüm ince ve narin duyguları bulundukları yerlerden çekip çıkaran bir başka şey daha yoktu.

Parktan ayrıldılar; ince gövdeli kayınlar altındaki çimenler üzerinde yürürlerken, Pierre başını çevirip sordu: "Baba, kelebekler senden korkar mı?"

"Neden sordun? Sanmam korktuklarını. Geçen gün bir tanesi parmağıma kondu, kolay kolay uçup gitmedi."

"Öyle ama, şimdi hiçbiri yok. Bazen tek başıma sana geliyorum ya, dönüşte buradan geçerken her defasında bakıyorum, ortalık kelebek dolu. İsimleri de mavi kelebek, biliyorum; hepsi de beni tanıyor, benden hoşlanıyor, etrafımda uçup duruyorlar, yanı başımda hemen. Baba, kelebeklere yiyecek verilemez mi?"

"Neden verilmesin, verilir pekâlâ. Bir dahaki sefer deneriz istersen. Bir damla bal akıtırsın parmağına, sonra elini uzatır, hiç oynatmazsın, kelebekler de gelip parmağına konar, balı emerler."

"Yaşasın babacığım! Deneyelim, olmaz mı? Sen anneme söylersin, birazcık bal verir, ha? Sen söylersen annem balla oynamayacağımı anlar, ona gerçekten ihtiyacım olduğunu bilir o zaman."

Pierre önden koşup evin açık duran kapısından içeri girdi, geniş koridorda seğirtmeye başladı. Dışarıdaki aydınlıktan gözleri kamaşan Veraguth, koridorun serin loşluğunda şapkalığı bulmaya çalıştı ilkin, ardından el yordamıyla yemek odasının kapısına yöneldi; Pierre bu arada çoktan odadan içeri dalmış, isteğini hemen annesine açıklamaya koyulmuştu.

Yemek odasına giren Veraguth, karısına elini uzattı. Kendisinden biraz daha uzun boyluydu karısı, güçlü kuvvetli ve sağlıklı bir vücudu vardı, ama genç denemezdi artık. Kocasına

karşı içinde artık bir sevgi duymuyorsa da, onun sevecenliğinden nasıl olup da yoksun kaldığına hâlâ akıl erdiremiyor, suçsuz yere uğradığı hazin bir talihsizlik gözüyle bakıyordu buna.

Sakin sesiyle, "Hemen yemeğe oturabiliriz," dedi Bayan Veraguth. "Pierre, git ellerini yıka."

Veraguth, "Bir haber sana," diyerek dostunun mektubunu karısına uzattı. "Otto pek yakında bizim buraya geliyor ve sanırım uzunca bir süre yanımızda kalacak. Sence bir sakıncası yoktur umarım?"

"Bay Burkhardt aşağıdaki iki odada kalabilir," diye cevapladı Bayan Veraguth. "Aşağıda daha rahat eder, dilediği gibi girip çıkabilir eve."

"Haklısın, öylesi daha iyi olur."

Duraksayarak, "Ben çok daha ileri bir tarihte geleceğini sanıyordum," diye ekledi Bayan Veraguth.

"Biraz erken çıkmış yola. Benim de bugüne kadar durumdan haberim yoktu. Erken gelsin, daha iyi."

"O geldiğinde Albert de burada olacak."

Veraguth'un yüzündeki birazcık neşe parıltısı uçup gitti ansızın, oğlunun ismini işitir işitmez sesindeki sıcaklık kayboldu.

"Albert mi?" dedi, içerlemiş. "Albert arkadaşıyla Tirol'e gitmiyor muydu?"

"Sana daha önce söylemeye gerek görmemiştim. Arkadaşını akrabaları davet etmiş, o da Albert'le yaya olarak yapacakları Tirol gezisinden vazgeçmiş. Albert, tatil başlar başlamaz buraya geliyor."

"Ve tatil boyunca burada kalacak?"

"Sanırım öyle. Ben birkaç haftalığına kendisiyle bir yerlere gidebilirim, ama bu senin için hoş olmayacaktır."

"Neden? Pierre'i ben yanıma alabilirim."

Bayan Veraguth omuzlarını silkti.

"Yine başlama rica ederim! Biliyorsun, Pierre'i burada yalnız bırakamam."

Veraguth sinirlendi.

"Yalnız mı!" diye yükseltti sesini sert bir tonla. "Benim yanımda yalnız değildir."

"Burada bırakıp gidemem onu, bırakmak da istemiyorum. Bu konuda yeniden tartışmamızın yararı yok."

"Öyle, bırakmak istemezsin tabii!"

Pierre'in döndüğünü görünce sustu Veraguth. Sofraya oturdular. Birbirine yabancılaşmış karı koca arasında oğulları Pierre oturuyor, her zamanki gibi ikisi iki yandan oğullarının hizmetine koşuyor, onunla söyleşip onu oyalıyorlardı. Sofradan elden geldiğince geç kalkmaya çalıştı Veraguth, çünkü yemekten sonra Pierre annesinin yanında kalacaktı ve bugün bir kez daha çıkıp atölyeye geleceği kuşkuluydu.

İkinci Bölüm

Robert atölyeye bitişik odada bir paletle bir demet fırçayı yıkayıp temizlemeye çalışıyordu ki, aralık kapıda küçük Pierre göründü, oracıkta durup Robert'i izledi.

"Pis bir iş senin bu yaptığın," dedi kısa bir süre sonra. "Resim yapmak aslında pek güzel şey, ama ben yine de ressam olmayacağım."

"Demek öyle. Ama istersen bir daha düşün bunu," diye cevapladı Robert. "Herkesin senin gibi böyle ünlü bir ressam babası yok çünkü."

"Hayır," diyerek kestirip attı Pierre. "Bana göre değil ressamlık. Üstü başı her zaman pis oluyor insanın, boyaların da bir keskin kokusu var ki! Birazcık koku olsa onu ben de seviyorum, yeni yapılmış bir resimde örneğin, bir odanın duvarına asılmış hafifçe kokan bir resimde. Ama atölyedeki koku çok fazla benim için, başımı ağrıtıyor."

Uşak Robert, süzen bakışlarla Pierre'e baktı. Aslında bu şımarık oğlan hakkındaki düşüncesini saklamayıp açıkça söylemeyi hanidir içinden geçirmiyor değildi, eleştirecek çok şey buluyordu onda. Ne var ki, atölyeye gelen Pierre'in yüzüne bir bakmaya görsün, dili tutuluyordu. Oğlanın halinde öylesine bir tazelik, bir şirinlik ve ağırbaşlılık vardı ki, sanki onda, onun içinde her şey tastamam yerli yerindeydi, özellikle o buyurgan kendini beğenmişlik ya da büyüyüp de küçülmüşlük kendisine acayip şekilde yakışıyordu.

"Peki, sen ne olmak istiyorsun bakalım delikanlı?" diye sordu Robert biraz sert.

Pierre gözlerini yere indirip düşündü.

"Şey, biliyor musun, aslında hiç de öyle büyük bir kişi olmak istemiyorum. Okulu bitireyim, yeter. Yazın beyaz, bembeyaz giysiler giyeyim bir de, beyaz ayakkabılarım olsun sonra, en ufak bir leke bulunmasın üzerlerinde."

"Bak sen!" dedi Robert tersler gibi. "Şimdi böyle konuşuyorsun, değil mi? Ama geçen gün seni de yanımıza almış gezerken, nasıl beyaz giysilerin kaşla göz arasında kiraz lekeleri, ot lekeleriyle dolmuştu. Üstelik şapkanı da kaybetmiştin. Unuttun mu?"

Üşür gibi oldu Pierre. Gözlerini yumdu, daracık bir aralık bıraktı yalnız, uzun kirpiklerinin arasından gözlerini dikip Robert'e baktı.

"Giysilerimi kirlettiğim için annem de bir güzel paylamıştı beni," dedi ağır ağır. "Ama o zamanki kabahatimi şimdi yine başıma kakmanı ve beni üzmeni söylememiştir sana herhalde."

Robert konuyu değiştirdi çarçabuk.

"Yani hep beyaz giysilerin olacak, onları hiç kirletmeyeceksin, öyle mi?"

"Hayır, kirleteceğim bazen. Sen beni hiç anlamıyorsun! Tabii arada bir otların, samanların içine uzanıp yatacağım, su birikintilerinin üzerinden atlayıp geçeceğim bazen ya da bir ağaca tırmanacağım. Bunu bilmeyecek ne var. Ama yaramazlığım tutup biraz sağa sola koşturdum mu, paylanıp azarlanmak istemem elbet. Hiç sesimi çıkarmadan odama gider, sırtıma gıcır gıcır temiz giysiler geçiririm, her şey yine eskisi gibi olur. – Biliyor musun Robert, paylayıp azarlamaların aslında hiç değeri yok."

"İşine öyle geliyor, değil mi? Neden yokmuş bakayım?"

"Öyle ya, insan kötü bir şey yaptı mı, sonradan kendisi bilir kötü olduğunu, utanır yaptığından. Ama paylanıp azarlanırsa, o kadar utanmaz. Hem kötü bir şey yapmasan da paylanıp azarlanıyorsun bazen, biri çağırdı da sen hemen koşup gitmedin mi örneğin; annemin bir şeye canı sıkıldığı zaman sonra."

"Sen de birini öbürsüne sayarsın delikanlı," diyerek güldü Robert. "Kimse seni görmeden, kimse seni azarlamadan işlediğin kabahatler hiç de az değildir sanırım."

Pierre cevap vermedi. Her zaman aynıydı zaten. İnsan bir büyükle önemli bir konuda konuşmaya kalkmasın, sonunda düş kırıklığı, hatta aşağılanma hazırdı.

"Resmi bir kez daha görmek istiyorum," dedi Pierre, kendisini ansızın Robert'ten hayli uzaklara çekip götüren ve Robert'in hem emir, hem rica gibi algıladığı bir ses tonuyla. "Beni resme bir daha baktıracaksın, değil mi?"

Robert, Pierre'in isteğini geri çevirmedi. Atölyenin kapısını açıp oğlanı içeri soktu, kendisi de arkasından yürüdü, efendisi kesinlikle yasaklamıştı çünkü, kimseyi atölyede yalnız başına bırakamazdı.

Geniş atölyenin ortasındaki şövalede Veraguth'un yeni resmi geçici bir yaldız çerçeve içinde duruyordu, yüzü ışığa doğru çevrilmişti. Pierre resmin önüne gelip dikildi. Robert de onun arkasında durdu.

"Sen beğeniyor musun resmi Robert?"

"Tabii beğeniyorum. Aptal mıyım beğenmeyeyim!"

Pierre, gözlerini kırpıştırarak resme bakıyordu.

"Sanırım," dedi düşüncelere dalmış, "bana bir sürü resim gösterseler, içlerinde babamın yaptığı resim var mı, hemen anlarım. Buradaki resimlerden hoşlanıyorum, çünkü seziyorum onları babamın yaptığını. Ama ne yalan söyleyeyim, biraz hoşlanıyorum, tam değil öyle."

Hayli ürkmüş, "Saçmalama!" dedi Robert ve tersleyen bakışlarla Pierre'e baktı. Ama Pierre istifini bozmadı, gözlerini kırpıştırarak resmin önünde dikilmeye devam etti.

"Bak Robert," dedi, "evde eskiden yapılmış birkaç resim var, daha çok beğeniyorum onları. İleride onlar gibi resimlerim olsun isterdim. Güneş batarken dağlar görünüyor birinde, bütün resim kıpkırmızı ve altından sanki. Sevimli çocuklar, kadınlar, çiçekler. Böyle ihtiyar bir balıkçıdan çok daha sevimli hepsi. Baksana, doğru dürüst bir yüzü bile yok balıkçının. Sonra kapkara, sıkıcı bir kayık, öyle değil mi?"

Robert de içten içe aynı görüşü paylaşıyordu Pierre'le; oğlanın açık sözlülüğüne şaşırmış, öte yandan kendisini sevindirmişti bu. Ama belli etmedi.

"Sen daha bunu anlayacak kadar büyümedin," diyerek kestirip attı. "Gel de şimdi atölyeyi kapayayım."

Tam o anda konaktan doğru gelen paf puf, gacır gucur sesler işitildi.

"Hey, bir otomobil!" diye sesini yükseltti Pierre sevinerek, atölyeden ayrılıp koşmaya başladı; kestanelerin altından, tümü de kendisi için yasaklanmış kestirme yollardan çimenlik bir alana çıktı, kenardaki çiçekler üzerinden sıçrayıp geçti. Nefes nefese evin önündeki çakıl döşeli yola geldi, yanında yabancı bir adamla babasının arabadan indiğini gördü.

"Merhaba Pierre," diye seslendi babası; kendisine doğru seğirten Pierre'i kollarıyla yakalayıp kucakladı. "Hiç tanımadığın bir amca sana. Onunla tokalaş bakayım ve sor, nereden geliyormuş."

Pierre, gözlerini yabancı beyden ayırmadı bir süre, elini tokalaşmak için uzatırken onun kırmızımsı esmer yüzüne, neşe dolu aydınlık ve gri gözlerinin içine baktı.

"Nereden geliyorsun amca?" diye sordu ardından, babasının söylediğini yaparak.

Yabancı konuk, Pierre'i kaldırıp kollarına aldı.

"Amma da ağırlaşmışsın sen delikanlı," dedi oflayıp poflayarak, Pierre'i yeniden yere bıraktı. "Nereden mi geliyorum? Cenova'dan, ondan önce de Süveyş'ten geldim, daha önce de Aden'den, daha daha önce de..."

"Hindistan'dan, bildim, bildim! Burkhardt Amcasın sen. Bana bir kaplan getirdin mi peki ya da hindistancevizi?"

"Kaplanı tam getiriyordum, kaçtı elimden. Ama hindistancevizleri, bak onları getirdim. Ayrıca deniz kabukları getirdim sana, Çin resimlerinden bir albüm de."

Evin kapısından içeri girdiler. Veraguth öne düştü, dostuyla merdivenden çıktılar. Veraguth, bir elini kendisinden hayli uzun dostunun omzuna koymuştu sevecenlikle. Sofada evin hanımı Bayan Veraguth gelenleri karşıladı. Neşe dolu sağlıklı yüzü, geçmiş yıllarda kalıp bir daha geri döndürülemeyecek mutlu günleri anımsatan konuğa ölçülü, ama yürekten bir içtenlikle hoş geldin dedi. Konuk, Bayan Veraguth'un elini bir an elinde tutup bırakmadı, gözlerini kadının yüzünde gezdirdi.

"Hiç yaşlanmamışınız son gördüğümden beri Bayan Veraguth," dedi övgüyle. "Johann'dan daha genç kalmışsınız."

"Siz de hiç değişmemişsiniz," dedi Bayan Veraguth, nazik.

Bay Burkhardt güldü.

"Yalan değil, binanın dış cephesi hâlâ koruyor yaldızını, ama hovardalıklardan, çapkınlıklardan el çektim giderek. Zaten yararı da olmadı, bekârlığım hâlâ sürüyor."

"Umarım bu gelişiniz kendinize bir eş aramakla ilgilidir."

"Hayır hanımefendi, treni kaçırdım bir kez. Sonra, Avrupa'da geçireceğim günleri kendime zehir etmek istemem. Biliyorsunuz, hısım akrabalarım var burada, ben de yavaş yavaş mirasına konulacak bir amca, bir dayı olup çıkıyorum. Yanımda bir kadınla beni görmeleri hoş kaçmaz."

Kahve servisi, Bayan Veraguth'un odasında yapıldı. Kahve ve likör içilip bir saat kadar sohbet edildi, deniz yolculuğundan, kauçuk ziraatından söz açıldı, Çin porselenleri üzerine konuşuldu. Bay Veraguth'un başlangıçta sesi çıkmadı pek, biraz sıkılmışa benziyordu, aylardan beri karısının odasına ayak atmamıştı. Ama yine de pek güzel geçti söyleşi, Otto'nun gelişiyle evin üzerinden adeta bir ağırlık kalkmış, ev daha bir şen ve çocuksu havaya bürünmüştü.

Bay Veraguth, "Sanıyorum karımın biraz dinlenmeye ihtiyacı var," dedi sonunda. "Gel de sana odalarını göstereyim Otto."

Ressam Veraguth'la dostu, Bayan Veraguth'a veda edip konuk odalarının yolunu tuttular. Bay Veraguth, dostu Otto için iki oda ayırtmış, odaların düzenlenmesiyle kendisi ilgilenmişti; odalara konulacak eşyaları kendisi belirlemiş, duvarlardaki resimlerden kitaplıkta yer alacak kitapların seçimine kadar her şeyi düşünmüştü. Yatağın başucuna eski, sararmış bir fotoğraf asılmıştı; yetmişli yıllarda yatılı okulda okudukları dönemden kalma, insanı duygulandıran maskaraca resim konuğun hemen dikkatini çekti, yaklaşıp resmi seyretmeye koyuldu.

"Vay canına!" diye sesini yükseltti şaşırmış. "Bizim resmimiz, bir zamanın on altı yaşındaki delikanlıları! Yamansın vallahi! Yirmi yıldır görmediğim bir resim."

Veraguth gülümsedi.

"Evet işte, hoşlanırsın diye düşünmüştüm. Umarım yeni yerinde gereken her şeyi bulursun. Bavuldan eşyalarını çıkarıp yerleştirecek misin hemen?"

Burkhardt, köşelerine bakır köşebentler çakılmış kocaman denizci bavulunun üzerine rahatçacık oturdu, memnun bakışlarını çevresinde gezdirdi.

"Ne sevimli bir oda. Sen evin neresinde kalıyorsun bakayım? Bitişikte mi? Yoksa yukarıda mı?"

Bay Veraguth, deri bir çantanın sapıyla oynuyordu.

"Hayır," diye cevapladı fazla düşünmeden. "Şu sıra karşıdayım, atölyenin yanı başında. Evin ilerisine ek binalar yaptırdım anlayacağın."

"Bana gösterirsin sonra, olmaz mı? Peki – geceleri de orada mı yatıyorsun?"

Veraguth, çantayı bırakıp dostuna çevirdi yüzünü.

"Evet, geceleri de orada yatıyorum."

Dostu, susup düşüncelere daldı. Derken elini çantaya sokarak koca bir anahtar demeti çıkardı, şıngır şıngır sallamaya başladı.

"Şey, bavuldaki eşyaları çıkarıp yerleştirsek mi biraz, ha? Sen git, bizim delikanlıyı al getir istersen, bu onun hoşuna gidecektir."

Hemen seğirtip odadan çıkan Veraguth az sonra Pierre'le döndü.

"Güzel bavulların var Otto Amca. Az önce baktım hepsine. Üzerlerine ne de çok etiket yapıştırılmış. Birkaçını okudum. Penang yazıyor birinde. Ne demek Penang?"

"Hindistan'ın iç kesiminde bir kent, bazen giderim oraya. Bak şimdi, bu bavulu sen açacaksın."

Ardından Pierre'in eline yassı, çok dişli bir anahtar tutuşturup bavullardan birinin kilitlerini açtırdı. Sonra bavulun kapağı kaldırıldı; göze çarpan ilk şey, Malezya işi rengârenk yassı bir sepet oldu, bavuldaki eşyaların hemen üstünde duruyordu. Tersine çevrilmiş sepet, yüzü yine yukarıya gelecek gibi döndürülüp kâğıt ambalajından çıkarıldı; sepetin içinden kâğıtlara ve bezlere sarılı, egzotik liman kentlerinde satın alınmış olağanüstü güzellikte fantastik deniz kabukları çıktı.

Kabukları Otto Amcadan hediye olarak alan Pierre, mutluluktan konuşamaz oldu adeta. Kabukları, yine hediye olarak abanoz ağacından kocaman bir fille bir Çin oyuncağı izledi,

oyuncak hareket edebilen tahta figürlerden oluşuyordu. Son olarak da Otto Amca bir tomar Çin resmi armağan etti Pierre'e, parlak renkli resimlerde tanrılar, şeytanlar, krallar, savaşçılar ve ejderhalar görülüyordu.

Babası Veraguth da oğlu Pierre'le armağanları hayran hayran seyrederken, Bay Burkhardt deri çantadaki eşyaları çıkardı, terlikleri, iç çamaşırlarını, fırçaları ve diğer öteberiyi yatak odasında gereken yerlere yerleştirdi. Sonra dönüp yine babayla oğlun yanına geldi.

"Evet," dedi, sesinde şevklendirici bir tonla, "bugünlük yeter bu kadar çalışma. Biraz da keyfimize bakalım. Hemen gidip atölyeyi görelim mi, ha?"

Pierre başını kaldırdı ve, az önce arabanın gelişindeki gibi, babasının neşeyle gençleşmiş devingen yüzüne bir kez daha hayretle baktı.

"Ne kadar neşelisin baba," dedi beğenmiş, onaylayarak.

"Neşeliyim, evet," diye doğruladı babası, başını sallayarak.

Ama dostu sordu hemen: "Başka vakit baban böyle neşeli değil mi yani?"

Pierre ne cevap vereceğini bilemeyerek bir ona, bir ötekisine baktı.

"Bilmem," dedi duraksayarak. Ama sonra güldü ve kesin bir tonla, "Hayır baba, hiç bu kadar neşeli olduğunu görmedim senin," dedi.

Kabuk dolu sepetle koşup uzaklaştı ardından. Otto Burkhardt dostunun koluna girdi, birlikte evden çıktılar. Veraguth öne düştü, parktan geçip atölyeye geldiler.

"Evet, buraya ek bina yapılmış," dedi Bay Burkhardt hemen. "Doğrusu pek de şirin olmuş. Ne zaman başardın bu işi?"

"Yaklaşık üç yıl oluyor yanılmıyorsam. Atölyeyi de büyüttüm biraz."

Burkhardt gözlerini çevresinde gezdirdi.

"Göl şahane! Akşam biraz yüzeriz. Burası güzel bir yer senin için Johann. Şimdi de şu atölyeni görelim bakalım. Nasıl, yeni resimler var mı?"

"Pek fazla değil. Ama içlerinden birini önceki gün bitirdim, görmeni isterim. Sanırım iyi bir şey oldu."

Veraguth kapıları açtı. Yüksek tavanlı atölye bir temizdi ki! Yerler yeni ovulup fırçalanmış, ortalık güzelce derlenip toplanmıştı. Ortada, tek başına, yeni yapılmış resim duruyordu. Resmin önüne gelip durdular, suskun, hiç konuşmadan. Bulanık, yağmurlu seher vaktinin nemli-soğuk ve ağdalı havası, açık kapılardan içeri dolan parlak ışıkla ve güneşli sıcak havayla bir çelişki oluşturuyordu.

Gözlerini hayli zaman resimden ayıramadılar.

"Bu, en son yaptığın resim mi?"

"Evet. Yalnızca çerçeve değişecek, tamam. Nasıl, beğendin mi?"

Her iki dost, süzen bakışlarla birbirlerinin gözlerinin içine baktılar. Sağlıklı yüzüyle ve yaşam kıvancı taşan sıcacık gözleriyle Veraguth'tan daha uzun boylu ve daha güçlü kuvvetli olan Burkhardt, vaktinden önce ağarmış saçlarının arasından gözleri ve yüzü sert ve hoyrat bakıp duran ressam dostunun önünde kocaman bir çocuk gibi dikiliyordu.

"Belki senin en iyi resmin bu," dedi Bay Burkhardt, ağır ağır konuşarak. "Brüksel'deki resimlerini de gördüm, Paris'te sergilenen iki tablonu da. Hiç aklıma gelmezdi doğrusu, son birkaç yılda yine hayli yol almışsın."

"Buna sevindim. Ben de öyle sanıyorum. Boş durmadım, harıl harıl çalıştım hep. Bazen düşünüyorum da, eskiden yalnızca bir amatörmüşüm gibi geliyor bana. Epey uzun sürdü gerçekten resim yapmayı öğrenmem. Ama biliyorum artık. Daha fazla da ilerleyemem sanırım. Bu resimlerden daha iyisini yapmam olanaksız."

"Anlıyorum. Aldırma, yeterince ün yaptın nasıl olsa. Uzakdoğu'ya çalışan bizim eski gemilerde bile bir ara senden söz açıldığını işittim, göğsüm kabardı. Ün sahibi olmak nasıl sence? Mutlu musun?"

"Mutlu mu? Mutlu olduğumu söylemek istemem. Ama güzel bir şey. Topu topu iki, üç ya da dört ressam var benden üstün, benden daha iyi eserler ortaya koyabilen. Hiçbir zaman kendimi pek büyük ustalarla bir tutmadım; eleştirmenlerin bu konuda söylediklerine gelince, kuşkusuz boş laf hepsi. İstediğim şey, ciddiye alınmak. Bu yapıldı mı, yeter bana. Ötesi ya gazetelerin şişirmesidir ya da para sorunu."

"Öyle olsun. Peki, büyük ustalarla kimi kastediyorsun?"

"Kralları, prensleri. Bizim gibiler yükselip çok çok general olur, bakan olur. Bu sınırda kalır, öteye geçemez. Senin anlayacağın, bizler harıl harıl çalışmaktan ve doğayı elden geldiğince ciddiye almaktan öte bir şey yapamayız. Krallara gelince, doğanın kardeşleri ve dostlarıdır onlar, doğayla oynarlar; bizler doğaya öykünürüz, onlarsa yaratırlar. Ama kuşkusuz pek sık karşılaşılmaz krallarla, yüz yılda biri yeryüzüne ya gelir ya gelmez."

Atölyede bir aşağı bir yukarı gezinmeye koyuldular. Konuşacağı sözcükleri aranan Veraguth'un gözleri yerdeydi. Dostu onun yanı başında yürüyor, iri kemikli esmerimsi zayıf yüzünde bir şeyler okumaya çalışıyordu.

Bitişik odaya açılan kapının önünde ansızın durdu Bay Burkhardt.

"Aç şu kapıyı da kaldığın odaları göreyim," dedi. "Bir de puro ver bana, tamam mı?"

Veraguth kapıyı açtı. Atölye olarak kullanılan salondan çıkıp bitişik odaları dolaştılar. Burkhardt bir puro yaktı. Dostunun küçük yatak odasından içeri girdi, onun yattığı yatağı gördü, mütevazı bir şekilde döşenmiş odaları dikkatle gözden geçirdi; dört bir yanına resim malzemeleri ve tüttürülecek şeyler saçılmış odalar tümüyle bir yoksulluk izlenimi uyandırıyor, yoksul ve çalışkan bir bekârın kaldığı küçük odalar gibi alın teri ve perhizkâr bir yaşam kokuyordu.

"Demek bu odalara yerleştin!" dedi Bay Burkhardt kuru bir sesle. Geçmiş yıllar içinde bu odalarda neler olup bittiğini seziyor ve görüyordu. Odalarda kalan kişinin spor ve jimnastik yapıp ata bindiğini belli eden eşyaları bir memnunluk duygusuyla algıladı; rahatlığı, konforu ve keyifli boş zamanları ele veren hiçbir ize rastlamaması ise kaygıyla doldurdu içini.

Yine atölyedeki resmin başına döndüler. Demek dünyanın dört bir yanındaki sergilerin ve galerilerin onur köşelerinde asılı duran ve satın alınabilmek için kucak dolusu para ödenen tablolar böyle doğmuştu; çalışmalar ve yoksunluklar dışında başka şeye yer vermeyen bu odalarda dünyaya açmıştı gözlerini; bir bayram, bir tatil havasının esmediği, yararsız, oyun tü-

ründen hiçbir şeyin, hiçbir kıvır zıvırın yer almadığı, şarap ve çiçek kokuları sinmemiş, kadın anımsamalarını dışlayan bu odalarda.

Dar yatağın üstündeki bir köşeye çerçevesiz iki fotoğraf çivilenmişti, birinde küçük Pierre, öbürsünde Bay Burkhardt görülüyordu. Bay Burkhardt'ın gözünden kuşkusuz kaçmamıştı resim; kendisini başında kolonyal şapkayla gösteren kötü çekilmiş amatörce bir resimdi, arka planda Hindistan'daki evinin verandası seçiliyordu, göğüs kısmının altında mistisizm kokan beyaz yollar yer almaktaydı, anlaşılan fotoğraf çekilirken ışık cam levha üzerine düşmüştü.

"Atölyeni güzelleştirmişsin. Sözün kısası, çalışkanlığını beğendim! Ver şu elini sıkayım kocaoğlan, seni yeniden görmek harikulade bir şey! Ancak, yorulmuşum biraz, bir saat kadar dinlensem iyi olacak. Beni sonra evden gelip alır mısın, yüzmeye gider ya da dolaşırız biraz. İyi, sağ ol. Hayır, bir şeye ihtiyacım yok, bir saate kadar dirilir, kendime gelirim. Şimdilik hoşça kal!"

Bay Burkhardt, ağaçların altından ağır ağır yürüyerek uzaklaştı. Onun arkasından baktı Veraguth; dostunun vücudundan, yürüyüşünden ve giysisinin her kıvrımından nasıl da bir güven ve dinginlik dolu bir yaşam kıvancı taşıyordu.

Bay Burkhardt her ne kadar doğruca evin yolunu tutmuşsa da, kendisine ayrılan odalar önünden yürüyüp geçerek merdivene gelmiş, yukarı kata çıkıp Bayan Veraguth'un odasının kapısını tıklatmıştı.

"Rahatsız etmiyorsam size biraz arkadaşlık edebilir miyim?"

Bayan Veraguth, Bay Burkhardt'ı buyur etti içeri, gülümsedi. Bay Burkhardt, kadının güçlü, ağır yüzündeki kısa süren acemice gülümsemede tuhaf bir çaresizlik sezer gibi oldu.

"Şahane bir yer bu Rosshalde. Parkı ve gölü gördüm. Kocaman bir çocuk olmuş Pierre! Bu yakışıklı delikanlı nerdeyse bekârlığın zevkinden edecek beni."

"Gerçekten iyi gelişiyor, öyle değil mi? Kocama benzemiyor mu, ne dersiniz?"

"Biraz benziyor, evet. Daha doğrusu, biraz demek haksızlık olur. Pierre kadarken Johann'ı tanımıyordum henüz, ama

on bir-on iki yaşındayken nasıl bir çocuk olduğunu hâlâ çok iyi anımsıyorum. – Şey, biraz fazla yorgun düşmüş bir hali var. Nasıl? Hayır, Johann'dan bahsediyorum. Son yıllarda çok mu çalıştı?"

Bayan Veraguth, Bay Burkhardt'ın yüzüne baktı; adamın onun ağzını aradığını sezmişti.

"Sanırım evet," dedi sakin bir sesle. "İşinden pek konuşmaz da."

"Ne tür resimler yapıyor şimdi? Peyzaj mı?"

"Çokluk parkta çalışıyor, modellerle. Yaptığı tablolardan gördükleriniz oldu mu hiç?"

"Evet, Brüksel'de sergilenenleri."

"Resimlerini mi sergiledi Brüksel'de?"

"Elbette, bir yığın resim. Katalogu yanımda getirdim. İçlerinden birini satın almak istiyorum da. Seçtiğim resim konusunda ne düşündüğünüzü öğrenmek isterdim."

Bay Burkhardt bir katalog uzatıp bir resmin küçültülmüş röprodüksiyonunu Bayan Veraguth'a gösterdi. Bayan Veraguth resme baktı, yapraklarını biraz karıştırıp katalogu Bay Burkhardt'a geri verdi.

"Bu konuda siz karar vereceksiniz Bay Burkhardt. Ben bu resmi daha önce görmedim. Sanırım geçen sonbahar Pireneler'de yaptı, buraya da getirmedi hiç."

Bir süre sustuktan sonra, dikkati başka bir konuya çekmek isteyerek, "Pierre'e bazı armağanlar vermişsiniz," dedi. "Çok naziksiniz. Teşekkür ederim."

"Sözünü etmeye değmez, birkaç ufak şey. İzin verirseniz, size de hatıra olarak bir şey armağan etmek isterdim, şöyle Asya işi bir şey. Kabul edersiniz sanırım. Yanımda birkaç parça kumaş getirdim, size göstermek isterim. Beğendiğinizi seçip alabilirsiniz içinden."

Bay Burkhardt, Bayan Veraguth'un nazik suskunluğunu şakayla karışık centilmence bir söz düellosuna dönüştürmeyi ve içine kapalı kadının ruhunda olumlu bir hava estirmeyi başarmıştı. Vakit geçirmeden hazinesinden Hindistan'da dokunmuş bir kucak kumaş alıp geldi. Malezya işi batik kumaşları ve elle dokunmuş kimi kumaş parçalarını açıp yaydı ortaya, dan-

telleri ve ipeklileri sandalyenin arkalığına attı, Bayan Veraguth'u lafa tutup falan ya da filan kumaşı nerede gördüğünü ve nasıl pazarlık edip sudan ucuza aldığını anlattı, odayı rengârenk ve cıvıl cıvıl küçük bir pazar yerine çevirdi. Kadından her kumaş parçasına ilişkin görüşünü öğrenmek istedi, çeşitli dantelleri açıp yaydı Bayan Veraguth'un ellerinin üzerine, nasıl işlendiklerini tek tek açıkladı, aralarından en güzellerine göz gezdirmeye, elleriyle dokunmaya, övgüler döşenmeye ve sonunda sahip çıkmaya zorladı kendisini.

Ama Bayan Veraguth, "Hayır, olmaz!" dedi sonunda gülerek. "Soyup soğana çevirmek istemem sizi. Bütün bunların hepsini dünyada kabul edemem."

"Siz hiç tasalanmayın," diyerek güldü Bay Burkhardt. "Bu yakında yine altı bin kauçuk ağacı diktirdim. Anlayacağınız, Karun gibi zengin olmak üzereyim."

Dostunu almaya gelen Bay Veraguth, Bay Burkhardt'la karısını tam bir neşe havası içinde laf yarıştırırlarken buldu. Karısının böyle konuşkan biri olup çıkmasına şaşırdı. Söyleşiye kendisi de katılmak istediyse de beceremedi pek, biraz miskin bir davranışla armağanlara hayran hayran göz gezdirmeye koyuldu.

"Sen çek elini, hanım işleri bunlar," diye sesini yükseltti dostu. "Gel, biz seninle gidip yüzelim."

Dostu, Bay Veraguth'u çekip evden dışarı çıkardı.

Yolda giderlerken, "Son gördüğümden bu yana karın doğrusu pek yaşlanmamış," diyerek konuşmaya başladı Bay Burkhardt. "Az önce neşesine diyecek yoktu. Bakıyorum, sizin ailede tıkır tıkır yürüyor işler. Bir büyük oğlan eksik. Sahi, o ne yapıyor şimdi?"

Ressam Veraguth omuzlarını silkip kaşlarını çattı

"Yakında görürsün kendisini; bugünlerde eve dönüyor. Sana bir ara mektup yazıp durumu anlatmıştım."

Ansızın olduğu yerde durdu Bay Veraguth, dostuna doğru eğilip dikkatle gözlerinin içine baktı ve usulcacık konuştu:

"Her şeyi kendi gözlerinle göreceksin dostum Otto. Bu konuda ben bir şey söylemeyi gereksiz buluyorum. Kendin göreceksin. – Sen burada kaldığın sürece keyfimize bakalım koca-

oğlan! Haydi şimdi göle! Çocukken yaptığımız gibi yine seninle yarışmak istiyorum."

"Peki, yarışalım," diyerek başını salladı Bay Burkhardt. Dostu Johann'ın halindeki sinirliliği fark etmemişe benziyordu. "Eskiden daha çok ben kazanırdım ama, şimdi kuşkusuz sen kazanacaksın sevgili dostum. Rezalet, gerçekten göbek bağladım."

Akşam olmuştu. Baştan aşağı gölgeler içinde yatıyordu göl. Ağaçların doruklarında hafif bir rüzgâr oynaşıyor, gölün gökyüzünde oluşturduğu dar ve mavi adacık üzerinde leylak renginde hafif bulutlar uçuşuyordu, hepsi de aynı türde ve aynı biçimdeydi, kardeşçe bir dizi oluşturuyorlardı, söğüt yaprakları gibi ince ve uzundular. İki dost, çalılıktaki gözden saklı kabinin önünde durmuştu, kabinin kapısındaki kilit bir türlü açılmıyordu.

"Vazgeçelim en iyisi," diyerek sesini yükseltti Veraguth. "Kilit paslanmış. Kabini hiç kullandığımız yok ki."

Ardından soyunmaya başladı, Burkhardt da ona uydu. Yüzmeye hazır, kıyıda dikilip önce bir yoklamak ister gibi ayaklarının ucunu durgun ve gölgeli suya sokar sokmaz, her ikisinin de üzerine uzaklardan, gerilerde kalmış çocukluk günlerinden tatlı bir nefes gibi bir mutluluk rüzgârı esip geldi. Suda vücutlarını saracak o hafif ve hoş ürpertinin önsezisiyle birkaç dakika öylece durdular, çocukluklarında geçirdikleri yazların yeşil ve aydınlık vadisi ansızın açıldı önlerinde, sustular; içlerinde bu alışmadıkları duygu kıpırdanışıyla biraz afallamış, ayaklarını suya daldırdılar ve suyun esmerimsi yeşil aynasında birden parıldayan yarım dairelerin art arda uzayıp gidişini izlediler.

Bay Burkhardt acele bir adım atarak girdi suya.

"Aman ne hoş," diye göğüs geçirdi, rahatlamış. "Doğrusu ikimiz de formumuzdayız henüz, benim göbeği saymazsak, ikimiz de çakı gibi delikanlılarız."

Avuç içlerini kürek gibi kullanıp biraz ilerledikten sonra, birden silkinip suya daldı Bay Burkhardt.

Gıptayla sesini yükseltip, "Ne güzel bir yerin var, farkında mısın?!" dedi. "Benim Hindistan'daki kauçuk çiftliğinin için-

den dünyanın en güzel ırmağı akar; ama suya sok, bir daha göremezsin ayağını, lanet olası timsahlarla kaynar içi. Haydi bakalım, ileri şimdi, senin şu Rosshalde havuzunu bir dolanalım! Karşıdaki merdivene kadar yüzecek, sonra döneceğiz. Hazır mısın? Dikkat: Bir – iki – üç!"

Bir fışırtıyla ayrıldılar kıyıdan, yüzleri gülerek, ölçülü bir tempoyla ilerlediler, ama gençlik bahçesinin rüzgârı hâlâ başlarının üzerinde dolanıyordu. Göz açıp kapamadan kıran kırana bir yarışa koyuldular, yüz kasları gerildi, gözlerinde şimşekler çakmaya başladı; hayli ileri doğru savrulan kolları suyun içinde büklümler, kavisler yaparak ışıl ışıl parıldıyordu. Aynı anda merdivene varan iki dost, hemen dönüp, geldikleri yolu gerisingeri yüzmeye koyuldu. Birden Veraguth güçlü hamlelerle ileriye atıldı, dostundan öne geçti, ondan kısa bir süre önce kıyıya ulaştı.

Hızlı hızlı soluyarak suyun içinde dikildiler, gözlerini ovdular, suskun bir hazla birbirlerine bakıp güldüler; eski arkadaşlıkları ancak şimdi yeniden canlanıp dirilmiş gibi bir duygu uyandı içlerinde; sanki aralarındaki soğukluk ve yabancılığın can sıkıcı, küçük uçurumu ancak şimdi kapanmaya yüz tutmuştu.

Giysilerini yine sırtlarına geçirdiler; yüzlerinde bir zindelik, içlerinde bir hafiflik duygusuyla, göle inen merdivenin yassı mermer basamakları üzerine çöküp yan yana oturdular. Karşı ağaçların altındaki oval koyda şimdiden siyahımsı kahverengi bir loşluğa gömülmüş suyun karanlık yüzüne diktiler gözlerini; uşak Robert'in esmer bir kâğıda sarılı olarak ellerine tutuşturduğu tombul ve pembe kirazlardan atıştırdılar; yüreklerinde bir ferahlık, akşamın yavaş yavaş çöküşünü izlediler. Derken, iyice alçalmış güneşin ışınları yatay olarak ağaç gövdeleri arasından süzülüp gelmeye başladı ve yusufçukların sırça kanatlarını altınsı parıltılarla yangına verdi. İki dost hiç ara vermeksizin ve pek fazla düşünüp taşınmadan, rahat bir saat, yatılı okulda geçirdikleri günlerden konuştular, öğretmenlerden ve o zamanki öğrenci arkadaşlardan söz açtılar, kimin şimdi nerede, ne yapıyor olduğu üzerinde sohbete koyuldular.

"Tanrım!" dedi Bay Burkhardt o sakin, zinde sesiyle. "Ne çok zaman geçmiş aradan. Şu bizim Meta Heilemann ne oldu, bir bilgin var mı acaba?"

"Evet, Meta Heilemann!" diye atıldı Veraguth. "Gerçekten güzel bir kızdı. Bütün defterlerim, derslerde sünger kâğıtlarına gizlice yapılmış resimleriyle doluydu. Saçını çizemezdim doğru dürüst. Hatırında mı, kulaklarının üstünden kalın iki kıvrım halinde sarkardı saçları."

"Şimdi nerde, ne yapıyor, hiç bilgin yok mu?"

"Hiç yok. Paris'ten ilk döndüğümde bir avukatla nişanlanmıştı; yolda rastlamıştım kendisine, yanında kardeşi vardı. O zaman nasıl kendi kendime ateş püskürdüğümü hâlâ unutmadım, karşısında birden kızarmıştım çünkü, bıyığım ve Paris'teki kaşarlanmışlığım para etmemiş, kendimi yine aptal küçük bir okul çocuğu gibi hissetmiştim. – Sevmediğim bir şey varsa, isminin Meta oluşuydu! Bir türlü ısınamamıştım bu isme!"

Burkhardt, düşlere dalmış, yuvarlak başını salladı.

"Sen Meta'ya fazla abayı yakmış sayılmazdın Johann. O bir melekti adeta, ismi Meta olmuş, Eulalia olmuş hiç fark etmezdi benim için; şöyle bir baksın bana, kendisi için canımı verirdim."

"Yo yo, ben de sırılsıklam âşıktım ona. Bir defasında saat beşteki sokak izninden okula dönüyordum, bile bile dönüş saatini geciktirmiştim biraz, yalnızdım, aklım fikrim Meta'daydı; okula döndüğümde geç kaldığım için cezalandırılacakmışım, şuncacık umurumda değildi; derken karşıda göründü Meta, o yuvarlak duvarın yanı başından çıkıverdi. Bir kız arkadaşıyla kol kola girmiş, geliyordu. Ansızın bir düşünce geçti aklımdan, o salak arkadaşının yerinde ben olsaydım, Meta da hemen yanı başımda bulunsaydı nasıl olurdu acaba, diye düşünür düşünmez, başımın döndüğünü hissettim, aklım karıştı, bir süre olduğum yerde durup duvara yaslandım. Okula vardığımda, kapı çoktan sımsıkı kapatılmıştı, ister istemez çaldım zili, geç kaldığım için bir saat hapisle cezalandırıldım."

Burkhardt gülümsedi, seyrek olarak bir araya geldiklerinde dostuyla hep Meta'yı anımsadıklarını düşündü. Bir zaman, ilkgençlik dönemlerinde her biri sevgisini kurnazlık ve titizlikle

ötekisine açmayarak içinde saklamıştı. Ancak aradan yıllar geçip koca adamlar olduklarında zaman zaman giz perdesini aralamış, küçük çaptaki sevi yaşantılarını karşılıklı anlatmışlardı birbirlerine. Ama bugün bile aynı konuda bazı gizler hâlâ varlığını sürdürüyordu. Otto Burkhardt'ın aklına geldi ansızın, bir vakit Meta'nın eldivenlerinden bir tekini aylarca kendisinde alıkoymuş, adeta tapmıştı eldivene. Eldiveni bulmuş, daha doğrusu yürütmüştü ve dostuna şimdiye kadar hiç söz açmamıştı olaydan. Acaba şimdi bunu ona açsam mı, diye düşündü biraz, sonunda kurnazca gülümseyerek sustu, sesini çıkarmadı; bu son küçük anıyı içinde saklı tutmayı uygun gördü.

Üçüncü Bölüm

Bay Burkhardt, kocaman Panama şapkasını ensesine yıkmış, elinde gazete, bir yandan puro tüttürüp bir yandan okuyor, atölyenin batı tarafındaki güneş ışığına boğulmuş kameriyedeki sarı hasır koltukta rahatçacık arkasına yaslanmış oturuyordu. Hemen yanı başındaki açılıp kapanır alçak bir sandalyeye Veraguth çökmüştü, önünde şövale vardı. Gazete okuyan dostunu tuale geçirmişti, kocaman boya lekeleri, yerinden oynatılmaz, tualde duruyordu. Veraguth, yüz üzerinde çalışmaya başlamıştı; bütün resim aydınlık, hafif, güneşli, ama ölçülü tonlar halinde bir bayram sevincini yaşıyordu adeta. Kameriye acı acı boya ve Havana purosu kokuyor, yaprak ve dallar arasında kendilerini gizli tutan kuşlar öğle saatlerine özgü kısılmış sesleriyle ince çığlıklar atıyor, uykulu ve düşsü bir çenebazlıkla ötüşüp duruyorlardı. Pierre yere çökmüş, kocaman bir haritanın üzerine eğilmişti; ince işaretparmağı harita üzerinde düşünceli düşünceli geziler, yolculuklar çiziyordu.

Bay Burkhardt, gözlerini kırpıştırıp gülümseyerek Pierre'e baktı, başını salladı.

"Neredesin şimdi bakayım Pierre?" diye sordu.

"Dur da okuyayım," diye cevap verdi Pierre hemen, haritanın üzerindeki bir ismi hecelemeye başladı. "Lu – Luz – Luz – Luzern'de. Bir göl var orada ya da bir deniz. Oradaki göl bizim gölden daha mı büyük Otto Amca?"

"Çok daha büyük! Bizimkinin yirmi katı var! Bir gidip görmelisin oraları."

"Göreceğim tabii. Bir arabam olsun, Viyana'ya giderim, Luzern'e sonra, Kuzey Denizi'ne, sonra da Hindistan'a, senin evinin olduğu yere. Ben geldiğimde sen evde olur musun?"

"Elbette Pierre. Biri bana konuk gelmek istesin yeter ki, hep evdeyimdir. Gelirsen benim maymunu gösteririm sana, ismi Pendek, kuyruğu yok, ama kar gibi beyaz favorileri var. Sonra da tüfeği alır, seninle kayığa binip ırmakta dolaşır, timsah vururuz."

İçi içine sığmayan Pierre, narin vücudunu sağa sola sallamaya başlamıştı. Otto Amcası, Malezya'nın balta girmemiş ormanında kurduğu çiftliği anlatmaya devam etti. Hayli bir zaman öylesine tatlı tatlı konuştu ki, sonunda küçük Pierre dinlemekten yorgun düştü, Otto Amcasının söylediklerini izleyemez oldu artık. Aklı başka yerlerde, önündeki haritayı yeniden incelemeye başladı. Ne var ki, babası Veraguth, harıl harıl konuşan dostunun söylediklerini can kulağıyla dinliyordu. Tembel bir hazla işlerden, avlanmalardan, kayıkla ve at üzerinde yapılan gezilerden, bambulardan çatılmış şirin ve hafif evleriyle Kuli köylerinden, maymunlardan, balıkçıllardan, kartallardan, kelebeklerden söz açan dostu, tropikal bir ormandaki, dünyaya yabancı sessiz yaşamını öylesine baştan çıkarıcı ve rahat bir biçimde buyur edip gözler önüne seriyordu ki, Veraguth sanki bir aralıktan, nefis renklerle donanmış, mutluluk ve zenginlik içinde yüzen bir cennet ülkeye bakıyormuşçasına bir duyguya kapıldı. Dostunun, balta girmemiş ormandaki sessiz akan kocaman ırmaklar, ağaç boyunda eğreltiotlarının yetiştiği vahşi ve ıssız yerler, adam boyundaki lalanotlarından geçilmeyen uçsuz bucaksız esintili ovalar üzerine anlattıklarını dinledi; sahilde, mercan adaları ve mavi volkanlar karşısında yaşanan renkli akşamlardan, gökten kudurmuşçasına boşanan azgın sağanaklardan, şimşek şimşek fırtınalardan, beyaz boyalı çiftlik evlerinin geniş ve gölgeli verandalarında sıcak günlerin daldığı düşsü uykulardan, Çin kentlerindeki dolambaçlı yollardan, Malezyalıların akşam saatleri cami önlerindeki ve mermer havuz başlarındaki dinlencelerinden söz açan konuşmasına kulak verdi.

Daha önce pek çok kez olduğu gibi, Veraguth'un hayalleri dostunun uzak yurdunda gezindi. Ruhundaki ayartının ve ses-

siz özlemin, dostu Burkhardt'ın gizli niyetlerine ne ölçüde uygun düştüğünü bilmiyordu pek. Gönlünü özlemle doldurup hayallerle başını döndüren yalnızca tropikal denizlerin ve ada sahillerinin parıltısı, ormanların ve ırmakların zenginliği, yarı çıplak ilkel kabilelerin renkliliği değildi. Ayrı bir dünyanın sessizliği ve uzaklığıydı daha çok; öyle bir dünya ki, tüm acıları, üzüntüleri, kavgaları ve yoksunlukları orada kendisine yabancılaşacak, kendisinden uzaklaşarak silinip gidecekti. Ve yine orada günlük yaşamın ufak tefek yükleri ruhunun üzerinden kalkacak, eskisinden daha temiz, masum, acılara yer vermeyen yeni bir çevre kendisine kucak açacaktı.

İkindi geride kaldı, gölgeler inmeye başladı dört bir yana. Pierre çoktan koşup gitmiş, Bay Burkhardt yavaş yavaş sessizleşip sonunda uyuyakalmıştı. Tualdeki resim nerdeyse bitmek üzereydi. Veraguth yorgun gözlerini kısa bir süre yumdu, ellerini iki yana sarkıtıp birkaç dakika adeta acılı bir özlemle, yaşanan saatin derin ve güneşli sessizliğini, dostunun yakınlığını, başarıyla sonuçlandırılmış bir çalışmayı izleyen huzur dolu yorgunluğu ve sinirlerindeki gevşemeyi soludu. İşe sarılmaların ve kendini hiç kollamadan çalışmaların esrikliği sayılmazsa, onun hanidir duyduğu en derin haz, onu en çok avutan hazdı bu; yorgun gevşemeyle dolu bu yumuşak anlar, uykuyla uyanma arasındaki sessiz alacakaranlıklar gibiydi adeta.

Dostu Burkhardt'ı uyandırmamak için, oturduğu yerden usulcacık ayağa kalktı, tuali dikkatle alıp atölyeye götürdü. Atölyede keten önlüğünü çıkardı, ellerini yıkayıp biraz fazla zorlanmış gözlerini soğuk suyla banyo yaptı. Aradan on beş dakika kadar bir süre geçmişti ki yeniden çıktı dışarı, uyuyan dostunun yüzüne bir an baktı süzerek, derken yirmi beş yıl önce aralarında gizli bir sinyal ve parola olarak belirledikleri o eski ıslıkla dostunu uyandırdı.

"Uykunu aldınsa eğer kocaoğlan," dedi özendirerek, "bana biraz daha senin oraları anlat da duyayım. Çalışırken ancak yarım kulakla dinleyebildim seni. Fotoğraftan falan da söz açmıştın; yanında mı onlar, görebilir miyiz?"

"Elbette görebiliriz, gel benimle."

Kaç gündür bu anı beklemişti Bay Burkhardt. Dostu Veraguth'u bir ara kandırarak kendisiyle Asya'nın doğusuna çekip götürmek ve orada bir süre yanında alıkoymak pek çok yıldır gönlünde yaşattığı bir istekti. Bu gelişini son bir fırsat gördüğünden, isteğini gerçekleştirmek için inceden inceye düşünüp bir plan hazırlamıştı. İki dost, akşam karanlığı çökerken Burkhardt'ın odasında oturup Hindistan üzerine söyleşiye koyuldular. Burkhardt, bavulundan boyuna yeni albümler ve deste deste fotoğraflar çıkarıp dostu Veraguth'a buyur ediyordu. Resim ve fotoğrafların bolluğu Veraguth'u büyülemiş, hayretler içinde bırakmıştı. Bay Burkhardt hiç istifini bozmuyor, albümlere, fotoğraflara pek fazla değer vermez görünüyordu, ama içten içe alabildiğine büyük bir merakla bunların dostu üzerinde göstereceği etkiyi beklemekteydi.

Veraguth, gözlerinin içi gülerek, "Bu ne güzel resimler böyle!" diye bağırmaktan kendini alamadı. "Hepsini sen mi çektin?"

"Bir bölümünü evet," diye cevapladı Burkhardt kuru bir sesle. "Bazıları da bizim oradaki eş dostun çektiği resimler. Sana bizim oralarla ilgili bir fikir vereyim demiştim, hepsi bu."

Burkhardt bu sözleri şöylece söyleyivermiş, ardından serinkanlılığını koruyarak resim ve fotoğrafları deste deste bir araya toplamaya koyulmuştu. Veraguth, dostu Burkhardt'ın böyle bir koleksiyonu ne büyük bir özen ve çabayla hazırladığını doğrusu sezemezdi. Dostu, Singapur'dan genç bir İngilizi, daha sonra da Bangkok'tan bir Japon fotoğrafçıyı evinde haftalarca konuk etmiş, bu kişiler yaptıkları pek çok gezi ve küçük turda denizden başlayıp ormanların alabildiğine derinliklerine kadar güzel ve dikkate değer buldukları ne varsa hepsinin fotoğrafını çekmişler, çekilen fotoğraflar son derece titizlikle banyo edilip basılmıştı. Burkhardt'ın yemleriydi bu fotoğraflar; ve Burkhardt, dostu Veraguth'un nasıl oltaya geldiğini, yemleri nasıl yuttuğunu derin bir heyecanla izliyordu. Evlerin, yolların, köylerin, tapınakların resimlerini gösteriyordu dostuna, Kuala Lumpur yöresindeki o harikulade Batu mağaralarını, Jpoh yöresindeki vahşi bir güzellikle donatılmış kalker ve mermer dağlarının resimlerini gösteriyordu. Vera-

guth'un, yanında yerlilerin resimlerinin de bulunup bulunmadığını bir ara sorması üzerine, bavulunu karıştırıp Malezyalıların, Çinlilerin, Tamillerin, Arapların, Javalıların fotoğraflarını çıkarıp uzattı: Limanda çalışan atletik vücutlu çıplak kuliler, kara kuru ihtiyar balıkçılar, avcılar, çiftçiler, dokumacılar, satıcılar, altın takılı güzel kadınlar, siyah vücutlu küme küme çıplak çocuklar, ağlarıyla balıkçılar, burundan üflenir bir çeşit flüt çalan, kulakları küpeli sakeyler ve gümüşten takılarla donanmış Java dansözleri. Bütün palmiye türlerinin, kocaman yapraklı bol özsulu muz ağaçlarının, balta girmemiş ormanların binbir çeşit sarılgan bitkiyle dolu köşe bucaklarının, kutsal tapınak yerlerinin ve kaplumbağa havuzlarının, ıslak pirinç tarlalarında mandaların, işe koşulmuş ehli fillerin, gümbürdeyen hortumlarını gökyüzüne kaldırarak suda oynayan yabani fillerin resimlerini getirmişti yanında.

Veraguth, fotoğrafları bir bir eline alıp baktı. İçlerinden pek çoğunu, şöyle bir göz attıktan sonra bir kenara itti, resimlerden bazısını birbiriyle karşılaştırmak isteyerek yan yana koydu, elini boru gibi yaparak kimi figür ve başları dikkatle gözden geçirdi. Pek çok resmin günün hangi saatinde çekildiğini öğrenmek istedi, gölgelerin boyutlarını ölçtü ve, düşünceler içinde, fotoğrafların giderek daha çok daldı seyrine.

"Bütün bunlar resme geçirilebilir," diye mırıldandı bir ara kendi kendine.

Sonunda rahat bir nefes alarak, "Yeter şimdilik bu kadar!" dedi. "Bana daha bir sürü şey anlatman gerekiyor. Burada olman harika! Her şey yine bambaşka görünmeye başladı gözüme. Gel, bir saat daha dolaşalım, sana hoşlanacağın bir şey göstereceğim."

Neşelenip canlanarak tüm yorgunlukları üzerinden atmış, Burkhardt'ı kendisiyle çekip götürdü Veraguth; dostuyla, tarlalar içinden geçen şosede biraz dolaştılar, eve dönüş yolundaki ot yüklü arabalara rastladılar. Veraguth, sıcak ve doygun ot kokusunu hazla içine çekti, birden bir anı üşüştü belleğine.

"Ben akademide okurken ilk sömestrden sonra birlikte taşrada geçirdiğimiz yaz aklında mı hâlâ?" diye sordu gülerek. "Ben hep ot yığınlarının resmini yapmıştım, yalnızca ot yığın-

larının, hatırladın mı? Bir yamaçtaki çayırda duran birkaç ot yığınını resme geçirmek için iki hafta didinip durmuştum da, beceremediğim bir türlü, olmamıştı da olmamıştı. İstediğim rengi elde edememiştim, o cansız mat ot grisini! Ama sonunda aradığım rengi bulmuştum, öyle pek de ahım şahım bir şey değildi henüz, ama kırmızıyla yeşilin karışımından elde edileceğini anlamıştım, o kadar sevinmiştim ki, gözüm bundan böyle ottan başka şey görmemişti. Tanrım, ne güzel şeydir şu ilk denemeler, aramalar, bulmalar!"

"Bana öyle geliyor ki, insan ne kadar öğrense, yine de öğrenmediği çok şey kalıyor."

"Orası öyle. Ama şimdi beni rahatsız eden şeylerin, işin teknik yönüyle hiç ilgisi yok. Nasıl söyleyeyim, birkaç yıldan beri giderek daha sık yaşadığım bir şey var, bir manzara karşısında ansızın çocukluk günlerime gidiyor aklım. O günler her şey daha bir başkaydı. Çocukluğumun birazını bir resme aktarmayı çok isterdim. Bazen birkaç dakikalık bir süre öyle oluyor ki, ansızın çocukluk günlerimdeki o tuhaf parıltıyı yeniden karşımda buluyorum. Ama yeterli değil bu kadarı. Pek çok iyi ressam var, övülmeye değer, harikulade insanlar; akıllı, efendi, alçakgönüllü, yaşlı bir kişinin perspektifinden bakıp resme geçiriyorlar dünyayı. Ama onu, içi egemenlik tutkusuyla dolup taşan, çiçeği burnunda, ateşli bir oğlanın gözüyle görüp resmeden hiçbir ressam yok, ya da buna kalkışanlar çokluk işi yüzlerine gözlerine bulaştırıyorlar."

Düşüncelerde yitik, bir tarlanın kenarından kopardığı kırmızımsı mavi uyuzotuna dikti gözlerini.

"Sıkılmıyorsun ya?" diye sordu ansızın, dalgınlığından sıyrılarak; başını çevirip kuşkulu gözlerle dostuna baktı.

Dostu sustu, gülümsedi sadece.

"Dinle Otto," diyerek konuşmasını sürdürdü Veraguth, "ileride yapmayı düşündüğüm resimlerden biri de, kır çiçeklerinden hazırlanmış bir bukettir. Nasıl desem, annem kır çiçeklerinden öyle nefis buketler yapardı ki! Onun gibi güzel buketler yapan birini görmedim hiç. Annem bu konuda dâhiydi adeta. Bir çocuk gibiydi, ağzından şarkıyı düşürdüğü olmazdı asla, hafif adımlarla yürür, başına kahverengimsi kocaman hasır bir

şapka geçirirdi; düşümde hayalimde hep böyle görürüm annemi. Onun pek sevdiği kır çiçeklerinden yapılmış bir buketin bir ara resmini yapmak isterim: Uyuzotları, civanperçemi, küçük ve pembe gündüzsefaları, aralarında da birkaç zarif ot ve yeşil bir yulaf başağı. Şimdiye kadar kır çiçeklerinden yüzlerce buket yapıp getirdim eve, ama hiçbirinde aradığımı bulamadım, annemin buketlerinin burcu burcu kokusu hiçbirinde yoktu, sanki annemin kendi eliyle hazırladığı gibi bir buket olmasını istiyordum. Örneğin beyaz civanperçemlerinden hoşlanmazdı annem, hep güzellerini, seyrek bulunanları seçerdi, biraz eflatun rengine kaçanları; öğleden sonra binlerce ot arasında saatlerce arar da en sonunda bir tanesi üzerinde karar kılardı. – Tanrım, nasıl söylesem bilmem ki, anlatılabilecek gibi değil."

"Anlıyorum ben," diyerek başını salladı Burkhardt.

"Evet işte, bazen kır çiçeklerinden hazırlanmış bu buketi düşünmekle geçiriyorum günün yarısını. Resmin nasıl olması gerektiğini kafamda inceden inceye tasarlayabiliyorum. İyi bir gözlemcinin gözüyle görülen ve seçkin, işinin eri bir ressam tarafından tüm yalınlığıyla resme geçirilen aşina bir doğa parçası olmayacak bu, bir peyzaj ressamının fırçasından çıkmış aşırı duygusal ve şirin bir şey de olmayacak. Düpedüz bir nahiflik taşıyacak, yetenekli çocukların gözüyle görülecek adeta, stilize bir iz taşımayacak, baştan aşağı bir sadeliği içerecek. Atölyede gördüğün o sisli, balıklı resim, bu söylediğime tam karşıt doğrultuda yapılmıştır – ama her ikisinin de üstesinden gelmek gerekiyor... Ah, daha yapmak istediğim çok resim var, pek çok!"

Veraguth, çayırlar arasındaki dar bir yola saptı; yol, bayır yukarı yuvarlak ve düz bir tepeye çıkıyordu.

"Şimdi aç gözlerini!" dedi sabırsızlıkla ve bir avcı gibi gözleriyle havayı yokladı. "Buradan yukarıya kadar! Sonbaharda resmini yapmak istiyorum buranın."

Tepeye varmışlardı. Karşıda yapraklı ağaçlardan bir koruluk, akşam güneşinin yatay ışınlarıyla aydınlanmış, bakışları hemen yakalıyor, çayır çimenlerin duru özgürlüğüyle şımartılmış gözler, ağaçlar arasından ancak yavaş yavaş bir yol bulup ilerleyebiliyordu. Bir patikayı izleyip yüksek kayınların oraya geldiler. Kayınların altında, yosun kaplamış mermer bir bank

duruyordu; bankın üzerinden, ağaç doruklarının oluşturduğu karanlık bir yoldan bakınca, uzakta, çukurda bir tazelik ve aydınlık içinde yatan, çalılık ve söğüt ağaçlarıyla kaplı bir ova görülüyordu. Ova içinden kıvrılarak akan bir ırmak mavi-yeşil ışıldıyor, çok uzaklarda sırayla yitik tepeler göz alabildiğine uzanıyordu.

Veraguth, aşağıları gösterdi.

"Kayınlar renklenmeye başlar başlamaz bu manzarayı tuale geçireceğim. Pierre'i bankın üzerine, gölgeye oturtacak, başının hemen yanından aşağıdaki ovaya bakacağım."

Burkhardt susuyor, dostunun anlattıklarını dinliyordu, yüreğinde bir acıma duygusuyla. Belli etmeden gülümseyerek, nasıl da yalan atıyor, kandırmaya çalışıyor beni! diye geçirdi içinden. Nasıl da ileriye yönelik planlardan, çalışmalardan söz açıyor! Eskiden hiç yapmadığı şeydi. Kendisine henüz kıvanç veren, onu yaşamla uzlaştıran ne varsa hepsini bir bir sayıp dökmek, titizlikle anlatmak istiyor sanki. Bay Burkhardt dostunu tanıyor, işini kolaylaştırmaya yanaşmıyordu. Biliyordu ki artık uzun sürmeyecek, dostu Johann yıllardır içinde birikenleri açığa vuracak, katlanılmaz duruma gelmiş bir suskunluktan kendini sıyırıp alacaktı. Görünürde serinkanlı, bekleyerek dostu Johann'ın yanı başında yürüyordu Bay Burkhardt, yine de böyle üstün bir kişinin içine yuvarlandığı mutsuzlukta çocuk gibi davranmasına ve kapalı gözlerle çalılar, dikenler arasından yürüyüp gitmesine şaşıyor, bundan üzüntü duyuyordu.

Sonunda Rosshalde'ye döndüler. Pierre'i sordular; Bayan Veraguth, Pierre'le kente, Albert'i karşılamaya inmişti, onu istasyondan alıp döneceklerdi.

Dördüncü Bölüm

Albert Veraguth, annesinin piyano çaldığı odada sert adımlarla bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu. İlk bakışta babasına benziyor denebilirdi, gözleri babasının gözleriydi, ama annesine benzeyen yanı daha çoktu. Annesi piyanoya yaslanmış dikiliyor, sevecen ve dikkatli bakışlarla oğlunun odada gidiş gelişlerini izliyordu. Bir ara yine yanından geçiyordu ki, omuzlarından sımsıkı kavradı Albert'i, yüzünü tutup kendisine çevirdi. Albert'in geniş ve soluk alnına yukarıdan bir tutam sarı saç sarkıyor, gözleri çocuksu bir heyecanla yanıp tutuşuyordu; sevimli ağzı öfkeyle büzülmüştü.

"Hayır anne, hayır!" dedi sert bir tonla, kendini annesinin ellerinden kurtardı. "Biliyorsun ki, onu görmek için atölyeye gidemem. Bu, düpedüz saçma bir komediden başka bir şey olmaz. Benim kendisinden nefret ettiğimi biliyor, kendisi de nefret ediyor benden, sen ne dersen de."

Biraz sert, "Nefret etmek mi?!" diyerek sesini yükseltti Bayan Veraguth. "Ne biçim sözler bunlar, her şeyi çarpıtıyorsun! O senin baban ve bir zaman çok sevdi seni. Bir daha senden böyle sözler duymak istemiyorum, anlaşıldı mı?!"

Albert, olduğu yerde durdu, çakmak çakmak gözlerle Bayan Veraguth'a baktı.

"Böyle konuşmamı yasaklayabilirsin, doğru; ama bu neyi değiştirir? Ona şükran duyguları mı besleyeyim içimde yani? Senin hayatını mahvetti, benim de yurdumu elimden aldı, bizim güzelim, şen ve görkemli Rosshalde'mizi sıkıcı, iğrenç bir yere dönüş-

türdü. Ben burada doğup büyüdüm anne; öyle zamanlar oluyor ki, her gece düşümde eski evimizin odaları ve koridorlarını görüyorum, bahçeyi, ahırı ve güvercinliği ayrıca. Sevebileceğim, düşünü görüp sıla özlemimde yaşatabileceğim bir başka yerim mi var? Oysa yabancı kentlerde yaşıyorum çaresiz, tatillerde bir arkadaşımı bile alıp buraya getiremiyorum, burada nasıl bir hayat sürdüğümüzü görmesini istemiyorum çünkü! Bu yetmiyormuş gibi, yeni biriyle tanışmayayım, biri ismimi işitmeye görsün, hemen ünlü babama övgüler döşenmeye başlıyor. Ah anne, isterdim ki babam olmasın, Rosshalde de olmasın, yoksul insanlar gibi yaşayalım, sen dikiş dikesin ya da piyano dersi veresin, ben de senin para kazanıp evi geçindirmene katkıda bulunayım."

Albert'in peşinden giden annesi, onu tutup bir sandalyeye oturttu, kendisi de Albert'in dizlerine oturup, okşayan elleriyle onun dağılmış saçlarını düzeltti.

"Tamam," dedi, Albert için bir yurt, bir yuva anlamını taşıyan sakin ve pes sesiyle. "Tamam, söylemek istediğin her şeyi bana söyledin böylece. Bazen insanın içindekileri dökmesi çok iyidir. Katlanmak zorunda olduğu şeyleri tanıması, bilmesi gerekir nihayet. Ama bize acı verecek, üzecek şeyleri de boyuna eşelemekten sakınmalıyız yavrucuğum. Artık büyüdün, benim boyuma ulaştın, çok geçmeden koca bir adam olacaksın, bu da sevindiriyor beni. Benim çocuğumsun sen, öyle de kalacaksın. Ama ben pek yalnızım, binbir dert ve üzüntü var başımda, şöyle doğru dürüst bir erkek dosta gereksinim duyuyor, bu dostun da işte sen olmanı istiyorum. Benimle piyanonun başına oturacaksın, dört elle çalınan parçaları beraber çalacağız. Birlikte bahçede dolaşacak, Pierre'le ilgileneceğiz, tatilleri birlikte güzel güzel geçireceğiz seninle. Ancak, olay çıkarıp hayatı benim için daha da zorlaştırmamalısın, yoksa senin hâlâ biraz çocuk sayılacağını, bir an önce sahip olmayı dilediğim aklı başında bir dosta kavuşabilmek için daha çok beklemem gerekeceğini düşüneceğim çaresiz."

"Haklısın anne, haklısın. Ama bizi mutsuz kılan şeyleri hep susarak sineye mi çekeceğiz böyle?"

"En uygunu bu, Albert. Kolay değil, biliyorum, çocuklardan da böyle bir şeyi istemek doğru değil. Ama en uygunu bu. – Şimdi biraz piyano çalalım mı seninle?"

"Evet, çok iyi olur. Beethoven, ikinci senfoni – sever misin?"

Daha yeni çalmaya başlamışlardı ki, usulcacık kapı açılıp Pierre süzüldü içeri, bir tabureye oturup dinlemeye koyuldu. Bir yandan da düşünceli düşünceli ağabeyine yöneltti bakışlarını, gözleri ağabeyinin ipekten spor yakalıklı ensesinde, müziğin ritmiyle uyum içinde oynayan saçlarında, ayrıca ellerinde gezindi. Gözlerini göremiyordu ağabeyinin, bu yüzden onunla annesi arasındaki büyük benzerlik dikkatini çekti.

Çalmaya ara verdiklerinde ağabeyi sordu Pierre'e: "Nasıl, hoşuna gitti mi?" Pierre evet der gibi başını salladı yalnızca, ama hemen ardından odadan yine sessizce çıkıp gitti. Ağabeyi Albert'in sorusunda öyle bir hava sezmişti ki, büyüklerin çocuklarla konuşmasında hep bu hava vardı, o da bu havadaki yalancı içtenliğe ve kaba büyüklenmeye katlanamıyordu. Başının üzerinde yeri vardı ağabeyinin, hatta merak ve heyecanla beklemişti onu, istasyonda sevincinden uçarak karşılamıştı. Gelgelelim, ağabeyinin konuşmasındaki havayı hoş karşılamak doğrusu aklından geçmezdi.

Bu arada Veraguth'la dostu Bay Burkhardt atölyede Albert'i bekliyorlardı. Burkhardt merakını gizleyemeyerek, Veraguth ise asabi bir sıkıntı içinde. Oğlu Albert'in geldiğini öğrenir öğrenmez, Veraguth'un daha önceki neşesi ve boşboğazlık hevesi uçup gitmişti.

"Geleceğini beklemiyor muydun yoksa?" diye sordu Bay Burkhardt.

"Bekliyordum," diye cevapladı Veraguth. "Bugünlerde gelmesi gerektiğini biliyordum."

Veraguth, ıvır zıvırın konduğu bir kutuyu karıştırıp eski fotoğraflar çıkardı içinden. Aralarından arayıp bulduğu bir tanesini Pierre'in fotoğrafının yanına tutup her ikisini birbiriyle karşılaştırdı.

"Bu, Albert'in resmi, Pierre'in şimdiki yaşındayken çekilmiş bir resim. Albert'i hatırlıyor musun?"

"Hem de çok iyi. Tıpkı resimdeki gibiydi. Karına çok benziyor."

"Pierre'den daha mı çok?"

"Evet, daha çok. Pierre'de ne senin tipin var ne de annesinin. Hah işte, kendisi de geliyor. Yoksa Albert mi bu gelen? Hayır, olamaz."

Kapının önünde ilkin çini döşeme, daha sonra demir paspas üzerinden geçen küçük hafif adımların çıkardığı sesler duyuldu, bir el kapının mandalına yapıştı ve kısa bir duraksamadan sonra mandal aşağı bastırıldı, kapı açılıp Pierre girdi içeri, soran-içtenlikli bakışlarını hemen odadakiler üzerinde gezdirip, gelişiyle kendilerini rahatsız edip etmediğini anlamak istedi.

"Hani Albert?" diye sordu babası.

"Annemin yanında. Birlikte piyano çalıyorlar."

"Demek öyle. Albert piyano çalıyor, ha?"

"Kızdın mı baba?"

"Hayır Pierre, iyi oldu geldiğin. Bize bir şeyler anlatır mısın?"

Pierre'in gözü oracıkta duran fotoğraflara ilişti, elini uzatıp birini aldı içlerinden.

"Hey, bu benim! Peki bu? Yoksa Albert mi?"

"Evet, ta kendisi. Senin kadarken resimdeki gibiydi işte."

"O zaman ben dünyada yoktum henüz. Şimdi ise büyüdü Albert, Robert artık kendisine Bay Albert diyor."

"Sen de ileride büyük biri olmak istiyor musun?"

"İstiyorum tabii. Büyük insanların atları arabaları olur, geziler yaparlar. Benim de özlediğim şey bu. Sonra, büyüdüm mü kimse bana artık 'küçükbey' demez, yanaklarımı çimdiklemez. Ama büyümek de istiyor değilim aslında. Büyük insanlar çokluk pek sıkıcı oluyorlar. Albert de değişti, bambaşka biri oldu. Hem büyük insanlar yaşlanıp yaşlanıp sonunda ölüyorlar. Ben böyle kalayım daha iyi; bazen de, ah bir uçabilsem, diyorum; kuşlarla yükseklerde gezip tozmak, ağaçların çevresinde dolanmak, bulutların içine dalmak istiyorum. Kuş olsam, bütün insanlarla gülüp alay ederdim yukarıdan."

"Benimle de mi Pierre?"

"Bazen seninle de. Büyük insanlar kimi vakit bir gülünç oluyorlar ki! Ama annem öyle değil pek. O, bahçede uzun bir sandalyeye yatıp gözlerini otlara dikiyor, başka hiçbir şey yap-

mıyor. Elleri de iki yanından sarkıyor aşağı, pek sakin ve biraz da üzgün yatıyor öyle. İnsanın hep bir işle uğraşmaması çok güzel."

"Sen hiçbir şey olmak istemiyor musun peki? Mimar örneğin ya da bahçıvan, belki bir ressam?"

"İstemiyorum. Bir bahçıvanımız var bizim, evimiz de var. Ben bambaşka şeyler yapabilmek istiyorum. Narbülbüllerinin birbirlerine söylediklerini anlamak istiyorum. Sonra, ağaçlar kökleriyle nasıl su içebiliyor, nasıl öyle büyüyebiliyorlar, görmek istiyorum. Sanırım bunu doğru dürüst bilen yok hiç. Öğretmenim bir sürü şey biliyor, ama hepsi sıkıcı şeyler."

Pierre, Bay Burkhardt'ın dizlerine oturmuş, onun kemerinin tokasıyla oynuyordu.

"Her şey bilinemez ki," dedi Bay Burkhardt güler yüzle. "Pek çok şey görülebilir yalnız ve güzel oldukları için de sevinmek gerekir, o kadar. İleride bir gün Hindistan'a gelip beni ziyaret edersen, günlerce kocaman bir gemide dolaşıp durursun, geminin önünde de küçük küçük balıklar ikide bir sudan başlarını çıkarırlar, cam gibi küçük kanatları vardır hepsinin, hepsi de uçabilir. Sonra, bazen de kuşlar gelir çok çok uzaklardan, yabancı adalardan uça uça gelirler, yolda yoruldukları için gemiye konarlar, böyle pek fazla insanın denizde dolaşmasına şaşıp kalırlar. Onlar da bizim için, ah şunları bir anlayabilsek, diye geçirirler içlerinden, nereden geldiğimizi, isimlerimizin ne olduğunu bize sormak isterler. Ama soramazlar tabii, birbirimizin gözlerine bakar, başlarımızı sallarız, o kadar. Kuşlar dinlenecekleri kadar dinlendikten sonra şöyle bir silkinir, denizin üzerinde yeniden uçup giderler."

"Peki, bu kuşların isimleri ne, hiç bilen yok mu?"

"Olmaz olur mu, isimleri biliniyor kuşkusuz. Ama öyle isimler ki, hepsini insanlar vermiş kuşlara; birbirlerini çağırırken kendileri ne diyor, onu bilen yok işte."

"Burkhardt Amca öyle güzel şeyler anlatıyor ki baba! Ben de bir arkadaşım olsun istiyorum. Albert artık çok büyük benim için. Ne söylüyorsun, ne istiyorsun, insanların çoğu anlamıyor pek. Ama Burkhardt Amca beni hemencecik anlıyor."

Az sonra, Pierre'i alıp götürmek için bir hizmetçi geldi evden. Çok geçmeden de yemek saati gelip çattı, beyler evin yolunu tuttular. Veraguth suskun ve keyifsizdi. Yemek salonunda oğlu Albert kendisini karşılayıp elini uzattı.

"İyi akşamlar baba."

"İyi akşamlar Albert. Nasıl, yolculuğun iyi geçti mi?"

"Teşekkür ederim, fena sayılmaz. İyi akşamlar Bay Burkhardt."

Albert'in pek soğuktu davranışı, ama efendiceydi. Sofraya otururlarken annesine kavalyelik etti. Yemeğe başlandı derken. Yemek sırasında nerdeyse yalnızca Bay Burkhardt'la evin hanımı Bayan Veraguth konuştular. Bir ara söz dönüp dolaşıp müziğe geldi.

Albert'e dönerek, "Hangi müziği daha çok sevdiğinizi sorabilir miyim?" dedi Bay Burkhardt. "Ancak, çoktandır müzikle pek ilgilendiğim yok, çağdaş müzisyenleri isim olarak zor tanıyorum desem yeridir."

Albert nazikçe gözlerini kaldırıp Bay Burkhardt'ın sorusunu cevaplandırdı.

"Pek çağdaş müzisyenleri ben de kulaktan duyduğum kadarıyla biliyorum. Belli bir müzik seçmem, her türlü müziği severim, yeter ki iyi olsun. Müzisyenlerden en çok sevdiklerim de Bach, Gluck ve Beethoven'dır."

"Evet, klasikler. Doğrusu, biz gençliğimizde yalnızca Beethoven'ı yakından tanıma fırsatını bulduk. Gluck yabancımızdı tümüyle. Anlayacağınız, bizim için varsa yoksa Wagner'di. *Tristan*'ı ilk kez gidip seyredişimiz hatırında mı Johann? Mest olmuştuk adeta!"

Bay Veraguth neşesiz gülümsedi.

"Eski ekol!" diye sesini yükseltti biraz sert. "Wagner'in pabucu artık dama atıldı. Yoksa sen aynı görüşte değil misin Albert?"

"Hayır, tam tersine, bütün operalarda sergileniyor Wagner'in eserleri. Ama ben Wagner konusunda bir hüküm vermek istemem."

"Wagner'den hoşlanmıyor musunuz yoksa?"

"Wagner'i pek az tanıyorum Bay Burkhardt. Operaya pek seyrek giderim. Beni opera değil, müziğin kendisi ilgilendiriyor."

"Peki, ya *Usta Çalgıcılar*'ın uvertürü?! Bunu biliyorsunuzdur sanırım. Bu uvertürde de mi sizce pek iş yok?"

Dudaklarını ısıran Albert, cevap vermeden bir an düşündü.

"Gerçekten bu konuda bir şey söyleyecek durumda değilim. Wagner'inki, nasıl desem, romantik müzik, bu müziğe karşı da pek ilgi duyamıyorum doğrusu."

Bay Veraguth suratını ekşitti.

"Şarap ister misin Otto?" diye sordu, dikkati başka tarafa çekmek isteyerek.

"Lütfen."

"Ya sen Albert? Bir kadeh kırmızı şarap?"

"Teşekkür ederim baba; içmeyeyim daha iyi."

"Sen de içki içmeyenlerin arasına mı karıştın yoksa?"

"Hayır. Ama şarap iyi gelmiyor bana; en iyisi, şaraptan uzak durmam."

"Pekâlâ. Ama biz seninle kadehleri tokuşturalım Otto. Şerefe!"

Bay Veraguth, hemen bir dikişte elindeki kadehin yarısını boşalttı.

Albert, belli görüşleri olan, ama bunları alçakgönüllü bir davranışla kendisine saklayarak açığa vurmayan, sözü masadaki yaşlı beylere bırakan, ama bunu kendilerinden bir şeyler öğrenebilmek için değil de, rahat bırakılması için yapan terbiyeli, saygılı bir delikanlı rolünü oynamayı sürdürüyordu. Bu rol kendisine göre değildi pek, o da çok geçmeden böyle bir rolü oynamaktan alabildiğine rahatsızlık duymaya başlamıştı. Elden geldiğince yoksamaya alıştığı babasına da kendisiyle tartışma fırsatı vermek istemiyordu.

Bay Burkhardt susmuş, durumu izliyordu; dolayısıyla, buzsu bir havayla kesilmiş söyleşiyi iyi niyetle yeniden canlandıracak bir kişi yoktu sofrada. Herkes acele yemeğini yiyor, gerektiğinde uzun boylu nezaket gösterileriyle birbirlerinin yardımına koşuyor, ne yapacağını bilemeyerek önlerindeki tatlı kaşıklarıyla oynuyor, sofradan kalkılacak anı acınacak bir sıkılmışlık içinde gözlüyordu. Otto Burkhardt, dostunun evliliğinin ve yaşamının taşlaşmasına, kavrulup solmasına yol açan yal-

nızlığı ve umarsız soğukluğu ancak şimdi bütün kalbiyle duyumsamıştı. Kaçamak bir bakışla dostuna baktı; yüz kasları pörsümüş dostunun, önündeki pek el sürülmemiş yemeklere bezgin bezgin baktığını gördü, bir an dostuyla göz göze geldi ve onun gözlerinde, durumunun açığa çıkmasından duyduğu yalvaran bir utancın varlığını hissetti.

Hazin bir manzaraydı doğrusu; ansızın sofradaki bu sevimsiz susuş, ne yapılacağının bilinmediği bu soğukluk, şakaya yer vermeyen bu zorakilik, Veraguth'un utancını bağıra çağıra çevreye duyurmak istiyormuş gibi geldi Bay Burkhardt'a. İçinde öyle bir duygu uyandı ki, burada kaldıkça dostunun durumuna utanç verici tanıklığı çirkin şekilde uzayacak ve dostu için bir işkence oluşturacaktı, çünkü dostu artık bir tiksintiyle zevahiri kurtarmaya çalışıyor, acınacak durumunu seyirciler önünde güzelleştirecek gücü ve hevesi kendinde göremiyordu. Burkhardt için böyle bir durumda yapılacak tek şey, çekip gitmekti.

Bayan Veraguth sofradan kalkar kalkmaz, kocası da sandalyesinden doğruldu.

"Çok yorgunum, özür dilerim, rahatsız olmayın lütfen."

Bay Veraguth odadan çıktı, kapıyı arkasından çekip kapamayı unutmuştu. Bay Burkhardt, dostunun ağır adımlarla yavaş yavaş koridordan geçtiğini ve gıcırdayan merdivenlerden inerek uzaklaştığını işitti.

Bay Burkhardt kapıyı kapadı ve Bayan Veraguth'a eşlik edip onunla müzik odasına geçti. Salonda piyano hâlâ açık duruyor, akşam rüzgârı nota albümünün yapraklarını karıştırıyordu.

"Aslında sizden bir şey çalmanızı rica edecektim," dedi Bay Burkhardt sıkılarak. "Ama görüyorum ki, kocanız rahatsız, bütün gün güneşte çalıştı. İzin verirseniz, yanına gitmek istiyorum biraz."

Bayan Veraguth ciddi ciddi başını salladı, alıkoymaya kalkmadı Bay Burkhardt'ı. Bay Burkhardt hoşça kalın diyerek ayrıldı, Albert de merdivene kadar kendisini geçirdi.

Beşinci Bölüm

Albert'e veda eden Bay Burkhardt, şimdiden büyük bir şamdanla aydınlatılmış sofadan ayrılıp kapıdan çıktığında, dışarısı alacakaranlığa bürünmüştü. Kestanelerin altına gelince durdu, biraz serinlemişti ortalık, dal ve yaprak kokan akşamın burcu burcu havasını büyük bir açlıkla içine çekti, iri ter damlalarını silip uzaklaştırdı alnından. Dostuna birazcık yardım elini uzatabileceği bir zaman varsa, o da şimdiydi.

Atölyede ışık yanmıyordu, dostunu ne çalışma yerinde ne de bitişik odalarda görebildi. Göle açılan kapıyı araladı, usulcacık evin çevresini dolanıp dostunu aradı. Sonunda hasır koltukta otururken buldu onu, bugün aynı koltukta otururken onun resmini yapmıştı. Dostu dirseklerini dizlerine dayamış, yüzünü ellerine gömmüştü; öyle sakin bir görünümü vardı ki, uyuyor sanılabilirdi.

"Johann!" diye seslendi yavaşçacık, yanına sokulup elini dostunun eğilmiş başının üzerine koydu.

Ama dostu cevap vermedi. Burkhardt öylece durdu, susup bekledi, yorgunluk ve acılara gömülmüş dostunun kısa kesilmiş kaba saçlarında okşayarak gezdirdi ellerini. Ağaçlarda oynaşan rüzgâr dışında sessizdi ortalık, dört bir yana akşamın huzuru çökmüştü. Birkaç dakika geçti. Ansızın evden doğru kocaman bir dalga halinde müzik sesleri alacakaranlık içinden kopup geldi, uzun süreli tam bir akor, ardından bir yenisi: Bir piyano sonatının ilk mezürü.

Veraguth ansızın başını kaldırdı, dostunun elini usulcacık tutup başından uzaklaştırarak doğruldu. Yorgun ve kuru göz-

lerle sesini çıkarmadan Bay Burkhardt'a baktı, kendini zorlayıp gülümsemeye çalıştı, ama vazgeçti sonradan, donuk yüz hatları gevşedi.

Evden doğru akıp gelen müziği adeta kendinden uzakta tutmak isteyerek, "İçeri girelim," dedi.

Kendisi önden yürüdü. Atölyenin kapısına gelince durdu.

"Artık burada fazla kalmak istemezsin sanıyorum."

Her şeyi nasıl da seziyor! diye içinden geçirdi Bay Burkhardt. Sesine hâkim olmaya çalışarak, "Bir gün fazla kalmışım fark etmez," dedi. "Yarın değil öbür gün giderim herhalde."

Veraguth, el yordamıyla düğmeleri bulup lambaları yaktı. Atölyenin içi gözleri kamaştıran bir ışığa boğuldu.

"O zaman güzel bir şişe şarap daha açıp içelim seninle."

Bay Veraguth zili çalıp Robert'i çağırdı ardından, şarap getirmesini söyledi. Atölyenin orta yerinde Bay Burkhardt'ın yeni portresi duruyordu, nerdeyse bitmiş sayılırdı. Önünde durup portreyi gözden geçirdiler, bu arada Robert masa ve sandalyelere çekidüzen verdi, şarap ve buz getirdi, puro ve kül tablaları koydu masanın üzerine.

"Tamam Robert, gidebilirsin sen. Yarın sabah uyandırma beni. Şimdi bizi yalnız bırakır mısın?"

Masanın başına geçip kadeh tokuşturdular. Sandalyesinde bir türlü rahat edemedi, doğrulup kalktı Veraguth, lambalardan bazısını söndürdü. Ardından vücudunun bütün ağırlığıyla yeniden sandalyeye bıraktı kendini.

"Resim tam olarak bitmedi henüz," diye başladı konuşmaya. "Bir puro yakmaz mısın? Resim bitseydi çok iyi olacaktı. Ama önemli değil. Nasıl olsa ileride yine görüşeceğiz."

Puroların içinden bir tanesini seçip aldı, acele etmeden kesti ucunu, parmaklarının arasında sinirli sinirli döndürdü, sonra yine aldığı yere bıraktı.

"Bu sefer pek iç açıcı bir manzarayla karşılaşmadın burada Otto. Üzgünüm."

Sesi birden çıkmaz oldu, öne doğru yıkılıp dostu Burkhardt'ın ellerine sarıldı, ellerinin içinde sımsıkı tuttu onları.

"Her şeyi biliyorsun şimdi," diye göğüs geçirdi, yorgun; birkaç damla yaş, gözlerinden Otto'nun eline yuvarlandı. Ne

var ki, kendini bırakmak istemiyordu. Derken yeniden doğrulup kalktı, sesindeki heyecanı bastırmaya çalışarak mahcup bir edayla, "Bağışla," dedi. "Bir yudum içelim haydi. Puro yakmıyor musun?"

Burkhardt, bir puro aldı masanın üzerinden.

"Zavallı dostum!"

Huzur dolu bir suskunluk içinde şaraplarını yudumlayıp purolarını tüttürdüler, kristal kadehlerde ışığın çakmak çakmak yansıyışını, altın renkli şarapta ise daha bir sıcak parıldayışını seyrettiler; purolardan çıkan mavi dumanın, geniş atölyede bir süre kararsız dalgalandıktan sonra, aklına estiği gibi iplik iplik bölünerek şekilden şekle giren süsler oluşturmasını izlediler; birbirlerine baktılar arada bir, rahatlamış, açıkyürekli, konuşmaları bundan böyle gereksiz kılan bakışlarla baktılar. Sanki konuşulacak her şey konuşulup bitmişti.

Bir pervane vızıldayarak gezindi atölyede, üç dört kez var gücüyle kendini duvarlara vurdu, her vuruşunda da boğuk bir ses çıkardı. Derken, sersemlemiş, atölyenin zeminine konup kaldı orada, kadife grisi suskun bir üçgen oluşturdu.

"Güzün benimle Hindistan'a geliyor musun?" diye sordu Burkhardt sonunda, duraksayarak.

Yeniden uzun bir sessizlik oldu. Pervane yerde usul usul yürümeye başlamıştı. Gri ve küçük, sürünerek ilerlemeye çalışıyordu, uçmayı unutmuş gibiydi adeta.

"Belki," dedi Veraguth. "Belki. Bu konuyu seninle daha konuşuruz nasıl olsa."

"Elbette Johann. Seni sıkmak, seni üzmek istemem. Ama bana biraz açılırsan iyi edersin. Hani seninle karın arasında her şeyin yine tastamam düzeleceğini beklemiş değildim, ama..."

"Zaten baştan beri iyi değildi aramızdaki ilişki!"

"Öyle. Ama işin bu noktaya varması doğrusu beni korkuttu. Böyle sürüp gidemez. Yoksa mahvolursun."

Veraguth kabaca güldü.

"Hayır dostum, mahvolmam. Eylülde Frankfurt'ta yaklaşık on iki yeni tablom sergilenecek."

"Bu iyi bir şey tabii. Ama daha ne kadar sürecek senin bu durumun? Anlamsız çünkü... Söyle Johann, ne diye karından ayrılmadın?"

"O kadar basit değil bu... Anlatayım, dinle. Bütün olup bitenleri sırayla bir bir öğrenirsen iyi olacak."

Veraguth bir yudum aldı şarabından, Otto masadan biraz geriye çekilirken kendisi oturduğu yerde kalıp biraz öne abandı.

"Karımla aramda başından beri bazı sorunlar olduğunu biliyorsun kuşkusuz. Evlendikten sonra birkaç yıl iyi kötü bir arada yaşadık. Belki bu ilk zamanlar pek çok şey kurtarılabilirdi henüz. Gelgelelim, ben uğradığım düş kırıklığını gereği gibi saklayamadım, Adele'den de bana veremeyeceği şeyleri istedim hep. Adele öyle şuh, cıvıl cıvıl biri olmadı hiç, hep ciddi, hep ağır bir kadındı. Bunu daha önceden bilebilirdim doğrusu. Karım hatalı bir davranışa bazen göz yumma, işi mizah yönünden alarak ya da üzerinde fazla durmayarak bir güçlüğün üstesinden gelme becerisini asla gösteremedi. Benim istek ve kaprislerimi, benim hırçın özlemlerimi ve sonunda uğradığım düş kırıklığını suskunluk ve sabırla karşıladı sürekli. Dokunaklı, sessiz sedasız, kahramanca bir sabır, çokluk beni duygulandıran, ama ne bana, ne kendisine yararı dokunan bir sabırla. Bir şeye kızsam, bir şeyden hoşnutsuzluk duysam, susup sesini çıkarmadı, acı çekti; ben kendisiyle daha iyi anlaşma isteğiyle ne zaman yanına varıp özür dilesem ya da neşeli bir saatimde yaklaşıp kendisini de neşelendirmek istesem, başarısızlığa uğradım hep, Adele böyle zamanlarda da sustu, daha çok içine kapanıp bir türlü vazgeçmediği hantal davranışında ayak diredi. Ben yanındayken uysal ve çekingen davrandı, kızıp içerlemelerimi ve neşelenip coşmalarımı da aynı serinkanlılıkla karşıladı; ben yanından ayrıldım mı, tek başına oturup kendisi için piyano çaldı, genç kızlık günlerinde dolaştı düşünceleriyle. Böylece giderek daha çok haksızlık batağına gömüldüm, sonunda ben de ona hiçbir şey veremez, kendisiyle hiçbir şeyi paylaşamaz duruma geldim. İşimle daha çok ilgilenmeye başladım, çalışmalarımı kale yapıp arkasına sığınmayı öğrendim yavaş yavaş."

Besbelli Veraguth serinkanlılığını korumak için çaba harcıyordu. Sızlanmak değil, olup bitenleri anlatmaktı niyeti, ama ağzından çıkan sözcüklerin ardında yine de bir yakınma havası açıkça seziliyordu, en azından hayatının yıkıma uğramasından, gençlik beklentilerinin düş kırıklığıyla sonuçlanmasından ve yaşam boyu yarı buçuk, her türlü kıvançtan yoksun, doğasının özüne aykırı bir yaşama mahkûm edilmesinden duyulan bir sızlanıştı bu.

"Daha o zamanlar boşanmayı düşündüm düşünmesine. Ama bu, sanıldığı kadar basit değildi. Sessizce oturup işim gücümle uğraşmaya alışmıştım bir kez; mahkemeler ve avukatlar aklıma geldikçe, günlük yaşamımın küçük alışkanlıklarında bir kopma olacağını düşündükçe, ürküp geriliyordum. O zamanlar gönlümü kaptıracağım biri karşıma çıksaydı, boşanmaya karar vermekte güçlük çekmezdim. Ama anlaşıldı ki, benim kendi doğam da sandığımdan daha hantaldı. Melankoliyle karışık belli bir kıskançlık duygusuyla sevimli genç kızlara gönlümü kaptırmıyor değildim, ama asla yeterince derinlere inemiyordu bu sevgi. Yavaş yavaş anlamıştım ki, bütün kalbimle seveceğim tek şey ressamlığımdı. Hayatın zevkini çıkarmak ve kendimi unutmak için duyduğum tüm özlemler, içimde uyanan tüm istek ve gereksinimler o yöne yöneltiyordu beni. Gerçekten de bütün bu yıllar tek bir insana olsun açmadım yaşamımın kapısını, hiçbir kadına, hiçbir erkeğe. Anlıyorsun ya, bütün dostluklara yüzkaramı itiraf ederek başlamam gerekecekti çünkü."

"Yüzkarası mı?!" dedi Burkhardt usulcacık, paylar gibi.

"Elbette, yüzkarası! O zamanlar işte böyle bir his vardı içimde, o gün bu gün de durumda bir şey değişmedi. Mutsuz olmak bir yüzkarasıdır. Yaşamını kimsenin görmesine izin vermemek, bir şeyi saklayıp gizlemeye, örtbas etmeye çalışmak yüzkarasıdır. Kapatalım bu konuyu! İzin ver de anlatmaya devam edeyim."

Veraguth, suratını asarak şarap kadehine dikti gözlerini; sönmüş puroyu elinden atıp konuşmasını sürdürdü.

"Bu arada Albert büyümüştü biraz. Her ikimiz de onu pek seviyorduk, ona ilişkin konuşmalar, onunla ilgili tasa ve kaygı-

lar bizi bir arada tutuyordu. Ancak Albert yedi sekiz yaşına gelince, bende bir kıskançlık başladı. Ona sahip olmak için savaşmaya koyuldum – şimdi Pierre uğruna karımla savaştığım gibi tıpkı! Onsuz yapamayacak kadar Albert'i sevdiğimi anlamıştım ansızın. Albert'in giderek benden soğuduğunu, her geçen gün annesine daha çok yaklaştığını görüyordum, yıllar yılı içimde hiç kaybolmayan bir korkuyla izledim durumu.

Derken Albert ciddi şekilde hastalandı. İyileşmesine çalıştığımız zaman içinde başka bütün düşünceler silinip gitti kafamızdan. Bir süre birbirimizle öyle güzel anlaştık ki, sorma. Pierre de işte o sıralarda dünyaya geldi.

Pierre hayata gözlerini açtı açalı, sevgi, sevecenlik adına verebileceğim her şeyi verdim kendisine. Adele'nin tekrar elimden kayıp gitmesine seyirci kaldım, iyileştikten sonra Albert'in giderek daha çok annesinin yanında yer almasına, annesinin adeta bir sırdaşı olup bana düşman kesilmesine ses çıkarmadım, sonunda çaresiz kalıp evden uzaklaştırdım kendisini. Her şeyi gözden çıkardım, hiçbir iddiası, hayattan hiçbir beklentisi olmayan yoksul mu yoksul birine döndüm, evde her şeye kusur bulmak, evde söz sahibi olmak alışkanlığımdan vazgeçtim, kendi evimde lütfen barındırılan bir konuk gibi yaşamayı hiç karşı koymadan kabullendim. Benim olmasını istediğim tek şey vardı, o da Pierre'di. Albert'le bir çatı altında yaşamaya ve evdeki koşullara artık katlanamaz olunca, Adele'ye boşanmamızı önerdim.

Pierre'i ben alacaktım, buna karşılık istediği şeye sahip olacaktı karım; Albert'le birlikte kalabilir, Rosshalde'de eskisi gibi yaşayabilirdi; gelirimin yarısını, hatta yarısından fazlasını da kendisine bırakabilirdim. Ne var ki, öneriyi geri çevirdi karım. Boşanmaya rıza gösterecek, benden de en çok gerekenden fazla bir şey istemeyecekti, ama Pierre'den ayrılmaya niyeti yoktu. Aramızdaki son tartışma oldu bu da. Bana kalan son mutluluk kırıntısını ele geçirebilmek için bir kez daha her şeyi denedim, ricalarda, vaatlerde bulundum, boynumu büktüm, onurumu ayaklar altına aldım, gözdağı verdim, ağlayıp sızladım, sonunda azgınlığa vurdum işi, kıyametleri kopardım, ama hiçbiri para etmedi. Pierre'e sahip olsun yeter ki, Albert'in evden uzak-

laştırılmasına bile karşı çıkmayacaktı karım. Bu sessiz sedasız ve sabırlı kadının en ufak bir ödün vermeyeceği anlaşılmıştı; gücünün çok iyi bilincindeydi, bu bakımdan üstündü benden. O sıra işte kendisinden düpedüz nefret etmeye başladım, bu nefretin birazı hâlâ yaşıyor içimde.

Baktım olmayacak, bir usta çağırtıp atölyenin yanına bu küçük konutu yaptırdım, o gün bu gün de burada kalıyorum. Ve işte her şey gördüğün gibi."

Burkhardt, dostu Veraguth'un anlattıklarını düşünceli düşünceli dinlemiş, hiç sözünü kesmemiş, dostunun bunu beklediği, hatta arzuladığı anlarda bile böyle bir şeye kalkışmamıştı.

"Durumu senin bu kadar açık seçik görmene seviniyorum," dedi kollayarak. "Her şey aşağı yukarı benim kafamdan geçirdiğim gibi olmuş. Gel, biraz daha deşelim bu konuyu. Nasıl olsa başladın bir kez. Burada kaldığım süre içinde ben de senin gibi bu saati bekledim. Tut ki vücudunda bir yara var da kıvrandırıyor seni ve sen de böyle bir yaranın varlığından utanç duyuyorsun. Bu yaranın ne olduğunu ben biliyorum şimdi, bunu artık saklayıp gizlemene gerek kalmadığı için sen de biraz rahatlamış durumdasın. Ama bu kadarla yetinmeyelim, gel, yarayı kesip açalım seninle ve onu iyileştirmeye çalışalım."

Veraguth, dostu Burkhardt'a bakarak uyuşuk uyuşuk başını salladı ve gülümsedi: "İyileştirmek mi? Böyle bir yara hiçbir zaman iyileşmez. Ama istiyorsan buyur, kes aç!"

Burkhardt, peki der gibi başını salladı. Kesip açacaktı yarayı, kuşku yoktu buna, fırsat bu fırsattı çünkü.

"Ancak bir şey var ki, anlattıklarından çıkaramadım," diye sesini yükseltti düşünceli bir edayla. "Pierre için karından ayrılmadığını söylüyorsun. Soru şu: Acaba Pierre'i sana vermeye zorlayamaz mıydın kendisini? Mahkemeye başvurup boşansaydınız, çocuklardan biri nasıl olsa sana verilecekti. Bunu düşünmedin mi?"

"Hayır Otto, düşünmedim. Bir yargıcın, sahip olduğu bilgeliğiyle, benim bir zaman hata ve ihmallerim sonucu uğradığım kayıpları giderebileceğini aklımdan geçirmedim hiç. Bu, benim işimi görmez. Kişisel gücümün karımı Pierre'den vazge-

çirmeye yetmemesi karşısında, bana beklemekten, Pierre'in kendisinin ileride ikimizden hangi birini seçeceğini görmekten başka yapacak şey kalmamıştı."

"Bütün dava Pierre'de düğümleniyor bakıyorum. Ortada Pierre olmasaydı, kuşkusuz çoktan karından boşanır, dünyada kendisiyle mutlu yaşayabileceğin birini bulurdun sanırım ya da hiç değilse aydınlık, doğru dürüst, özgür bir hayatın olurdu. Şimdi ise uzlaşmaların, özverilerin ve küçük çapta geçici önlemlerin karmaşası içinde sıkışıp kaldın. Öyle bir karmaşa ki, senin gibi biri havasızlıktan boğulup gitmekten yakayı kurtaramaz."

Veraguth'un bakışlarında bir tedirginlik seziliyordu, kadehteki şarabı acele dikti kafasına.

"Hep boğulup gitmenin, yok olmanın sözünü ediyorsun! Görüyorsun ki yaşıyorum henüz ve çalışıyorum. Dize gelirsem, adam değilim."

Bay Burkhardt, dostunun sinirlenmesine aldırmadı. Hafifçe üsteleyerek sürdürdü konuşmasını: "Özür dilerim ama, bu pek de doğru değil. Sen olağanüstü güçlere sahip birisin, yoksa sözünü ettiğin durumlara o kadar zaman katlanabilir miydin hiç? Bu durumların sana ne çok zarar verdiğinin, seni ne çok ihtiyarlattığının kendin de farkındasın; bunu benden saklamaya çalışman, işe yaramaz bir kendini beğenmişlikten başka şey değil. Ben kendi gözlerime senden daha çok inanırım ve benim gördüğüm kadarıyla, durumun hiç de iç açıcı değil. Çalışmaların ayakta tutuyor seni, doğru, ama bu çalışmalar sana haz vermeyip uyuşturuyor, serseme çeviriyor seni. O güzelim kuvvetinin yarısı yoksunluklarda ve her gün üstesinden gelmen gereken küçük çaptaki savunmalarda çarçur ediliyor. Bu uğraşlar sonunda ele geçen şey, olsa olsa, mutluluk değil tevekküldür. Bunu da, sevgili dostum, sana asla reva göremem."

"Tevekkül mü? Olabilir. Başkalarında durum farklı mı sanki? Kim mutlu?"

"Umudunu yitirmemiş kişi mutludur!" diye sesini yükseltti Burkhardt, üzerine basa basa. "Peki, sen neyi umuyorsun? Başarı desen değil, şan şöhret desen değil, para desen o da değil; bütün bunlar fazlasıyla var sende. Ne adamsın, hayat nedir,

haz, sevinç nedir bildiğin yok asla! İçinde hiçbir umut taşımı yorsun, öyleyken memnunsun! Anlamıyor değilim, haklı olabilirsin, ama berbat bir durum var ortada Johann. Şakaya gelmeyecek bir çıban; kimde böyle bir çıban var da yarıp açmaktan kaçıyorsa, o bir korkaktır."

Konuşması giderek ateşli bir havaya bürünen Burkhardt hayli heyecanlanmış, odada bir aşağı bir yukarı gidip gelmeye başlamıştı. Bütün gücünü toplayarak kafasındaki planı gerçekleştirmeye çalışırken, anımsamaların derinliklerinden dostu Veraguth'un çocuk yüzünün kendisine baktığını gördü, bir zaman dostuyla şimdiki gibi tartıştığı bir sahne canlandı hayalinde. Gözlerini kaldırıp dostunun yüzüne dikti, dostu oracığa yığılmış oturuyor, önüne bakıyordu. Çocuk yüzündeki çizgilerin hiçbirinden bu yüzde eser kalmamıştı. Kasten korkak diye nitelediği, bir zamanki aşırı alınganlığından yakalayarak sarsıp silkmeye çalıştığı dostu oracıkta oturuyor, kendini savunmaya kalkmıyordu.

Acı bir güçsüzlük duygusu içinde sesini yükselterek şöyle dedi yalnız: "Devam et saldırılarına! Gözümün yaşına bakma! Nasıl bir kafes içinde yaşadığımı gördün. Hiç çekinmeden elindeki sopayla kafes içindeki beni gösterebilir, yüzkaramı başıma kakabilirsin. Buyur, devam et! Karşı koymayacak, hatta kızmayacağım."

Bay Burkhardt, dostunun önüne gelip durdu. Dostunun durumu yüreğini sızlatıyordu, ama kendini tutup sert bir dille şöyle söyledi: "Ama kızmalısın! Beni kapı dışarı edip aramızdaki dostluğa son vermelisin. Bunu yapmadın mı, haklı sayıldığımı kabul edeceksin o zaman."

Veraguth da doğrulup kalkmıştı ayağa, ama sölpük, pörsümüş bir hali vardı.

"Pekâlâ, haklısın öyle olmak istiyorsan," dedi yorgun. "Beni gözünde büyütmüşsün, asla sandığın kadar genç, sandığın kadar kolay kırılıp gücenen biri değilim. Öyle fazla dostum da yok, har vurup harman savurayım. Bir sen varsın, o kadar. Otur yanıma da bir kadeh daha şarap iç. İyi bir şarap, böylesini Hindistan'da bulamazsın, belki senin bu inatçılığını sineye çekecek fazla dost da bulamazsın orada."

Burkhardt hafifçe omzuna vurdu dostunun, nerdeyse içerlemiş, "Bak dostum, duygusallığa kapılmamızın sırası değil, hiç sırası değil şimdi!" dedi. "Bende ne kusur görüyorsan açıkça söyle, daha sonra devam edelim konuşmamıza."

"Aman efendim, sende ne kusur bulabilirim! Sen kusursuz birisin Otto, kuşku yok buna. Nerdeyse yirmi yıldır görüyorsun nasıl uçuruma yuvarlanıyorum, nasıl yavaş yavaş batağa daha çok saplanıyorum, dostlukla, belki acıyarak görüyorsun, öyleyken bana hiçbir şey söylemedin, diyelim yardım önerisinde bulunup beni küçük düşürmek istemedin. Yıllar yılı yanımdan siyanür şişesini eksik etmediğimi gördün, sesini çıkarmadın, ama zehri içmeyerek sonunda şişeyi kaldırıp atmam gözünden kaçmadı ve bu, soylu bir tatmin duygusu verdi sana. Kendimi artık kurtaramayacak kadar batağa gömülmüş olduğum şu sıra karşımda durmuş, bana çıkışıyor, beni uyarıyorsun..."

Veraguth, ateş gibi yanan kızarmış gözlerini dikip umarsızlıkla önüne bakmaya koyuldu. Kendisine bir kadeh daha şarap koymak isteyip şişeyi boş bulan Burkhardt, dostunun kısa sürede şişedeki şarabı tek başına içip bitirdiğini anladı.

Veraguth, dostu Otto'nun bakışını izledi ve acı acı güldü.

"Ah, bağışla!" diye yükseltti sesini hırçın bir tonla. "Evet, biraz kafayı buldum, bunu borç haneme kaydetmeyi unutmayasın sakın! Birkaç ayda bir olur işte, yanlışlıkla içer sarhoş olurum, böyle uyarıcı bir etkiye gereksinim duyarım bazen, anlıyor musun..."

Ardından iki elini de tüm ağırlığıyla dostunun omuzlarına koydu, ansızın gevşemiş tiz bir sesle yakınarak şöyle dedi: "Bak dostum, biri çıkıp da bana birazcık yardım elini uzatsaydı, siyanürmüş, şarapmış, gerek kalmazdı hiçbirine! Ne diye, ne diye sen daha önce davranıp benim bir dilenci gibi bir lokmacık hoşgörü, bir lokmacık sevgi dilenecek duruma düşmemi önlemedin? Karım Adele dirsek çevirdi bana, Albert bana karşı cephe aldı, Pierre de bir gün beni yüzüstü bırakacak; oysa sen bir kenarda durdun, seyirci kaldın olup bitenlere. Elinden bir şey yapmak gelmez miydi? Şöyle biraz elimden tutamaz mıydın?"

Sesi birden boğulan Veraguth, gerisingeri sandalyeye yığıldı. Burkhardt sapsarı kesilmişti. Öyle görünüyordu ki, sandığından daha nazikti durum! Bu gururlu, bu metin insan birkaç kadeh şarapla kendini savunamayacak duruma düşsün de, içinde gizlediği ayıbı ve sefaleti bütün çıplaklığıyla itiraf etsin, olacak şey miydi!

Bay Burkhardt, dostu Veraguth'un yanı başında dikiliyordu; tıpkı avutulması gereken bir çocuk gibi dostunun kulağına eğilip, "Sana yardım edeceğim Johann," diye fısıldadı. "Bana inanabilirsin, sana yardım edeceğim. Eşeklik ettim, kör gözüm bir şey görmedi, aptalca davrandım! Bak, her şey düzelecek yine, hiç kuşkun olmasın!"

Bay Burkhardt, ilkgençlik günlerinde dostunun sinir krizlerine kapılıp kendi üzerindeki kontrolü kaybettiği seyrek durumları anımsadı. Belleğinin derinliklerinde uyuyup kalmış böyle bir sahne, şaşılacak derecede açık seçik, gözlerinin önünde canlandı yeniden. Johann, o zamanlar kaşı gözü yerinde bir resim öğrencisiyle düşüp kalkıyordu. Bay Burkhardt bir defasında kız hakkında aşağılayıcı birkaç laf etmiş, Veraguth da bunun üzerine çileden çıkıp aralarındaki dostluğa son vermeye kalkmıştı. O zaman da dostu, içtiği biraz şarapla galeyana gelmiş, o zaman da şimdiki gibi gözleri kızarmış, sesi üzerindeki denetimi elden çıkarmıştı. Görünürde günlük güneşlik bir geçmişteki unutulmuş sahnelerin böyle tuhaf bir şekilde yeniden dönüp gelişi hayli duygulandırmıştı Bay Burkhardt'ı, bir vakit olduğu gibi şimdi de Veraguth'un yaşamının deruni yalnızlığında ve dostunun ruhsal bakımdan kendini kahredişinde saklı uçurumun açığa çıkması kendisini korkutmuştu. Kuşkusuz bu öyle bir gizdi ki, Johann zaman zaman ima yollu bundan kendisine bahsetmişti; öyle bir gizdi ki, Burkhardt her büyük sanatçının ruhunda böyle bir gizin yaşadığını varsaymıştı hep. Dostunun ruhundaki doymak bilmeyen yaratma hevesi, dünyayı duyularıyla her saat yeniden kavrama ve sırtını yere getirme tutkusu da bu gizden kaynaklanmıyor muydu? Ayrıca bu giz, büyük sanat yapıtlarının çokluk sessiz seyircilerin içlerini o tuhaf hüzünle doldurabilmesinin de nedenini oluşturuyordu.

Bay Burkhardt'a öyle geldi ki, sanki dostunu bu saate kadar hiç de doğru dürüst tanıyamamıştı. Şimdi ise dostu Johann'ın ruhunu gerekli güçler ve acılarla besleyen karanlık kuyu olanca derinliğiyle gözleri önünde duruyordu. Öte yandan, acı çeken dostunun içini döktüğü, suçlamalar yöneltip yardım dilendiği kişinin kendisi olması yüreğine su serpiyor, içini kıvançla dolduruyordu.

Veraguth, ağzından çıkan sözlerin farkında değildi adeta. Daha önce kıyametleri koparan bir çocuk gibi yatışmış, rahatlamıştı. Sonunda duru, aydınlık bir sesle şöyle dedi: "Bu kez başarısızlığa uğrattım seni. Son zamanlar her gün yapmaya alışık olduğum çalışmayı boşladığım için. Sinir bozukluğundan yani. Rahatlık bana göre değil."

Dostu Burkhardt bir ikinci şişe şarabı açmasını önlemek isteyince, şöyle sürdürdü konuşmasını: "Nasıl olsa bu gece artık uyku girmez gözüme. Üzerimdeki bu sinirli hal nerden kaynaklanıyor, Tanrı bilir! Bırak, biraz daha demlenelim, sen eskiden bu kadar nanemolla değildin. – Anlıyorum, sen sinirlerimi düşünüyorsun! Boş ver, ben yine rayına oturturum onları, bu konuda deneyimliyimdir. Artık her sabah saat altı oldu mu başlayacağım çalışmaya, akşamları da bir saat atla dolaşacağım."

Böylece iki dost gece yarısına kadar ayrılmadı birbirinden. Johann'ın boşboğazlığı tuttu, eski günlerin anılarını deşti, Otto da onu dinledi ve az önceki karanlık derin uçurumların, neşeyle yansıyıp duran pırıl pırıl bir yüzeyle örtülmesini, nerdeyse zoraki bir hazla izledi.

Altıncı Bölüm

Ertesi gün Bay Burkhardt ressam dostunun karşısında sıkıldı, ne diyeceğini bilemedi ilkin. Dostunu değişmiş durumda, dünkü sinirli halinin yerini alaylı bir soğukluğa ve savunma durumundaki bir utanç duygusuna bırakmış olarak bulacağına önceden hazırlamıştı kendisini. Ama dostu Johann onu suskun bir ciddiyetle karşıladı.

"Demek yarın gidiyorsun," dedi, yüzü gülerek. "Güzel, her şey için teşekkürler. Hani dün akşam olup bitenleri de unutmuş değilim; seninle daha çok konuşacaklarımız var."

Otto, kararsızlıkla benimsedi öneriyi.

"Konuşalım, peki. Ama seni yine durup dururken kızdırmak istemem. Belki dün akşam biraz fazla ileri gittik. Birbirimizle konuşmak için son ana kadar ne diye bekledik bilmem!"

Kahvaltılarını atölyede yaptılar.

"Yo, çok iyi oldu," dedi Johann kesin bir edayla. "Çok iyi oldu böylesi. Gece bir türlü uyku tutmadı, biliyor musun, bütün konuşulanları bir kez daha kafamdan geçirdim. Pek çok nazik noktaya dokundun sen, işi nerdeyse benim katlanabileceğimden daha da ileriye vardırdın. Şunu aklından çıkarmamalısın ki, son yıllarda kimseyi bulup dertleşemedim. Ama ortadaki pürüzü temizlemenin, bu sorunu göğüslemenin artık zamanı geldi, yoksa senin dün gece söylediğin gibi gerçekten ödlek biri sayılırım."

"Ah, incittim mi seni? Bağışla."

"Hayır, haklıydın sanıyorum. Bugün seninle şöyle güzel, keyifli bir gün geçirmek isterdim. Öğleden sonra birlikte çıkar gideriz buradan, hoşuna gidecek bir yer var, orayı sana gösteririm. Ama önce dün geceki konuşmayı biraz toparlarsak fena olmayacak. Dün gece ansızın yakaladı beni konuşulanlar, boş bulunup kendimi kaybettim. Ancak, şimdi hepsi üzerinde düşündüm, dün bana söylemek istediklerini sanırım anlıyorum şimdi."

Veraguth o kadar sakin ve nazik bir edayla konuşuyordu ki, Bay Burkhardt'ın bütün duraksaması ve korkusu silinip gitti.

"Beni anladınsa, sorun yok demektir, baştan başlamamız gereksiz. Olayların nasıl geliştiğini, şimdi nasıl bir durumun söz konusu olduğunu açıkladın. Anladığım kadarıyla, bu evliliği sürdürmenin, karınla aynı çatı altında yaşayıp şimdiye kadarki hali olduğu gibi korumanın nedeni, Pierre'den ayrılmak istemeyişin. Öyle değil mi?"

"Evet, aynen böyle."

"Peki, bundan sonrası için ne düşünüyorsun? Zamanla Pierre'i de kaybetmekten korktuğuna dün gece ima yollu değindin sanırım. Yoksa yanılıyor muyum?"

Veraguth acıyla göğüs geçirip alnını avuçlarına gömdü; aynı ses tonuyla sürdürdü konuşmasını: "Belki öyle gerçekten. İşin can alıcı noktası da bu. Peki sen Pierre'den vazgeç mi diyorsun?"

"Vazgeç tabii, vazgeç! Yıllar ve yıllarca karınla savaşıp duracaksın, Pierre'i de zor alacaksın elinden."

"Olabilir. Ama biliyor musun Otto, elimde kala kala bir Pierre kaldı! Yıkıntılar ortasında pinekliyorum; bugün ölsem, senden ve bilemedin birkaç gazeteciden başka kimsenin kılı kıpırdamayacak. Zavallının biriyim, ama elimde bu çocuk var, bu küçük sevimli oğlan henüz elimde; kendisi için yaşayabileceğim, kendisini sevebileceğim, kendisi için acı çektiğim, iyi saatlerimde kendimi yanında unuttuğum Pierre var. Beni iyice anlamalısın! Onu elden çıkarmamı isteyemezsin!"

"Kolay değil Johann. Lanet olası zor bir iş! Ama ben bir başka yol da göremiyorum. Bak, dışarısı, dünya nasıldır, hiç bildiğin yok artık. Buraya gömülmüş kalmışsın, gözünün işin-

den, yürümeyen bu talihsiz evliliğinden başka şey gördüğü yok. Toparlan biraz, her şeyi kaldır at bir kenara; bir de bakacaksın ki, dünya sayısız güzelliğiyle kucak açmış yine seni bekliyor. Hanidir ölülerle bir arada yaşıyorsun, hayatla bağlantın koptu. Pierre'e sarılmış bırakmıyorsun; doğru, pek tatlı bir çocuk; ama bu, o kadar önemli değil nihayet. Bir defa da acımasız davran, oğlanın gerçekten sana ihtiyacı olup olmadığını düşün!"

"Bana ihtiyacı olup olmadığını, ha...?"

"Evet. Ona verebileceğin şey, sevgi, sevecenlik, duygudur Öyle şeyler ki, bir çocuk, biz büyüklerin sandığından çokluk daha az gereksinim duyar bunlara. Sonra, karşılığında çocuk öyle bir evde büyüyecektir ki, babasıyla annesi birbirlerini tanımaktan çıkmışlardır, hatta onu kıskanıp dururlar birbirlerinden! Çocuk mutlu ve sağlıklı bir yuvanın olumlu havasında yetişmeyecek, vaktinden önce olgunlaşıp acayip bir insana dönüşecektir. Ve nihayet, bağışla sözümü, seninle annesi arasında yine de bir seçim yapacaktır çaresiz. Bunu nasıl görmezsin?"

"Belki de hakkın var. Hatta haklı olduğun kesin. Gel gör ki, kim düşünür bütün bunları? Varım yoğum Pierre benim; Pierre'e olan sevgim bir kez kıskacına almış beni, çünkü hanidir bu sevgiden başka bir sıcaklık, başka bir ışık bildiğim yok. Bakarsın birkaç yıl sonra beni yüzüstü bırakacaktır Pierre, beni düş kırıklığına uğratacak, hatta günün birinde benden nefret edecektir – tıpkı on dört yaşındayken sofradan bıçağı kapıp bana fırlatan Albert gibi. Ama hiç değilse birkaç yıl daha onun yanında kalabilir, onu sevebilirim, onun küçük ellerini ellerime alabilir, onun kuş cıvıltısını andıran küçük, aydınlık sesini işitebilirim. Söyle şimdi, onu nasıl elden çıkarırım, nasıl?"

Bay Burkhardt, acıyla omuzlarını silkti ve alnını buruşturdu.

"Elden çıkarmalısın Johann," dedi ardından usulcacık. "Sanırım böyle yapman gerekiyor. Bugün olması şart değil, ama fazla vakit kaybetmeden yapmalısın bunu. Elinde ne varsa kaldırıp atmalı, geçmişten tümüyle yunup arınmalısın, yoksa bir daha tam anlamıyla aydınlık ve özgür bakışlarla dünyanın karşısına çıkamazsın. Dilediğin gibi davran artık, baktın ki söz ko

nusu adımı atamıyorsun, kal burada, bu hayatı yaşamayı sürdür, o zaman da yanında olurum yine. İstediğin zaman bana başvurabilirsin, biliyorsun. Ama üzülürüm tabii."

"Peki, bana bir tavsiyede bulunamaz mısın? Etrafım kapkaranlık, bir şey göremiyorum."

"Sana tavsiyem şu: Şimdi temmuzdayız; sonbaharda Hindistan'a dönüyorum. Daha önce yine bir ara sana uğrarım; o zamana kadar umarım bavullarını hazırlar, benimle çıkarsın yola. Diyelim kararını verdin de önerimi kabullendin, sevindirici bir şey olur bu. Karar veremedin diyelim, bir yıl için gelirsin benimle Hindistan'a ya da istersen altı ay için, bu havadan kurtulursun biraz. Benim orda resim yapar, ata binersin, kaplan avına da çıkarsın istersen, olmadı Malezyalı kızlara gönlünü kaptırırsın, pek şirinleri vardır aralarında; en azından bir süre buradan uzaklaşır, yaşayacağın yeni hayat daha mı iyi, daha mı kötü bir denersin. Ne diyorsun?"

Veraguth, gözleri kapalı, saçları dik dik olmuş, soluk yüzü ve büzülmüş ağzıyla kocaman başını sağa sola salladı.

Yarı gülümseyerek, "Teşekkür ederim," dedi. "Sağ ol, çok naziksin. Sonbahar gelsin, sana söyleyeceğim gelip gelmeyeceğimi. Lütfen, giderken resimleri burada bırakır mısın?"

"Tabii bırakırım... Ama – benimle gelme konusunda hiç vakit geçirmeden, diyelim bugün, olmazsa yarın, karar veremez misin? Böylesi senin için daha hayırlı olurdu hani."

Veraguth, ayağa kalkıp kapıya doğru yürüdü.

"Hayır, yapamam bunu. Sonbahara kadar neler olacağını kim bilebilir! Yıllar var ki üç dört haftadan daha uzun süre Pierre'den ayrı kalmadım. Sanırım seninle geleceğim, ama şimdiden söz vermek istemem, bakarsın pişmanlık duyarım sonradan."

"Pekâlâ, istediğin gibi olsun. Bu arada nereye gidersem, sana bildireceğim yerimi. Benimle gelmeye karar verdiğin gün bir telgraf çekip iki üç kelimeyle haber verirsin; yolculuk konusunda gerisine karışma, o işi bana bırak. Buradan, giyeceğin giysi ve çamaşırları al, resim yapmakta kullanacağın araç ve gereçleri sonra, ama az buz değil öyle; geri kalan şeyleri ben Cenova'ya yanımda getiririm."

Veraguth, suskun, kucakladı dostu Otto'yu.

"Benden yardımını esirgemedin Otto, bunu dünyada unutmayacağım. – Arabayı hazırlatacağım, bugün bizi evde yemeğe bekleyen yok. Çok zaman önce yaz tatillerinde yaptığımız gibi seninle felekten bir gün çalıp keyfimize bakacağız, bütün işimiz bu olacak bugün. Seninle kırlara bayırlara açılacağız, birkaç güzel köy göreceğiz, ormanda ağaçların altına uzanıp yatacağız, alabalık yiyeceğiz, kalın bardaklardan nefis şaraplar içeceğiz. Şu havanın güzelliğine bak!"

"On günden beri başka türlü değil hava," dedi Burkhardt gülerek. Bunun üzerine Veraguth da güldü.

"Ah dostum, içimde öyle bir duygu var ki, sanki güneş hanidir böyle parlamamıştı!"

Yedinci Bölüm

Burkhardt ayrılıp gittikten sonra Veraguth'un içine bir tuhaf yalnızlık duygusu çöktü. Yıllar yılı içinde yaşadığı, hayli uzun bir alışma döneminden sonra metanetle, nerdeyse duyarsızlıkla karşı koymayı başardığı yalnızlık, bu kez bilinmedik, yepyeni bir düşman gibi çullandı üzerine, onu boğmaya çalışarak dört bir yandan üzerine abandı. Ayrıca, kendisini ailesinden, hatta Pierre'den her zamankinden çok kopmuş hissediyordu. Bilmiyordu ama, içinde yaşadığı koşullarla ilgili olarak ilk kez bir kişiye açılmaktan kaynaklanan bir şeydi bu.

Hatta bazı saatler oluyor, can sıkıntısı denen o alçaltıcı, o uğursuz duyguyla yüz yüze geliyordu. Şimdiye kadar Veraguth, kendisini kendi gönlüyle dört duvar arasına kapayan, yaşamla bundan böyle hiç ilgilenmeyen, yaşamı yaşamaktan çok bir katlanma gibi gören bir kişinin doğal sayılamayacak, ama hiç ödün vermeyen hayatını sürmüştü. Dostunun ziyareti, içinde yaşadığı hücrede gedikler açmıştı; yaşam pırıltıları yüzlerce yarıktan sesler, kokular halinde yoklayarak, el yordamıyla bu yalnız kişiye sokuluyordu; eski bir büyü bozulmuştu, daldığı uykudan uyanan kişi dışarıdan gelen çağrıları hayli güçlü şekilde ve biraz acıyla karışık algılamaktaydı.

Veraguth, gözünü hırs bürümüş, işe verdi kendini. Hemen hemen aynı zamanda iki büyük kompozisyon üzerinde çalışmaya koyuldu. Güne sabah erkenden, şafak söker sökmez soğuk bir duşla başlıyor, öğleye kadar işten başını kaldırmıyor, öğleyin kısa bir mola verip kahve içerek ve puro tüttürerek zinde tutmaya çalışıyordu kendini; geceleyin bazen çarpıntı ve baş ağrısıyla uy-

kudan uyandığı oluyordu. Ama kendini ne kadar zorlasa, ne kadar çaba harcayarak işe koşsa da, bir kapının açık beklediğini, çarçabuk atacağı bir adımın kendisini özgürlüğe çıkaracağını biliyor, bunun bilinci ince bir tül altında hiç kaybolmadan sürekli yaşıyordu kafasında.

Özgürlük konusunu hiç kurcalamıyor, aralıksız çalışıp didinerek kafasındaki tüm düşünceleri uyutmaya bakıyordu. Şöyle bir duygu yaşıyordu içinde: Hangi saatte istersen çıkıp gidebilirsin, kapı açık duruyor, sana ayak bağı olan bukağıları kırıp atabilirsin, ama çetin bir karar vermen gerekli bunun için ve ağır, çok ağır bir özveride bulunman – onun için de en iyisi bu konuyu düşünmemen, bu konuyu hiç akla getirmemendir! Dostu Burkhardt'ın ondan beklediği ve onun kendi doğasının belki içten içe çoktan verdiği karar, bir yaralının etindeki kurşun gibi ruhuna saplanmış duruyordu; yara yeri cerahatlenip kurşun vücuttan dışarı atılacak mıydı, yoksa olduğu yere sımsıkı yuvalanıp dokuyla kaynaşacak mı, soru buydu. Yara cerahat topluyor ve canını yakıyordu, ama yeterince acı veriyor da denemezdi; henüz kendisinden beklenen özverinin yol açmasından korktuğu kadar şiddetli değildi acı. Bu yüzden hiç karışmıyor, o gizli saklı yaranın canını yakmasına ses çıkarmıyor, bunun nasıl sonuçlanacağını içten içe umarsız bir merakla bekliyordu.

Bu sıkıntılı, bu güç durumda büyük bir figüratif kompozisyon hazırlamaya koyuldu, hanidir kafasında tasarladığı resim ansızın onu uyarıp harekete geçirmişti. Pek çok yıl önce düşünmüştü böyle bir şeyi, ama bir zaman ona kıvanç veren tasarı giderek kof ve alegorik bir kılığa bürünmüş, sonunda da hoşuna gitmemeye başlamıştı. Ne var ki, şimdi yapacağı resim tam bir somutluk içinde gözlerinin önündeydi, alegori hissine hiç kapılmadan salt bir vizyon tazeliğiyle resmi yapmaya koyuldu.

Doğal büyüklükte üç kişinin resmiydi bu: Bir erkek ve bir kadın, her biri kendi içine gömülmüş, biri ötekisine yabancı, ikisinin arasında da oynar durumda bir çocuk, sessiz kıvançlar içinde, üzerinde gezinen kara bulutlardan henüz habersiz. Resmin kişisel anlamı açıktı, ama ne resimdeki adam Ressam Veraguth'a ne de kadın onun karısına benziyordu; yalnızca çocuğun Pierre olduğu belliydi, ama şimdikinden birkaç yaş daha küçüktü resim-

de. Pierre'in resmini en iyi portrelerinin tüm güzelliği ve soyluluğuyla yapıp çıkarmıştı Veraguth, onun sağında ve solundaki kişiler ise katı bir simetri gözetilerek resme geçirilmişti, yalnızlığın hoyrat ve acılı görüntülerini oluşturuyorlardı, erkek avucuna dayadığı başıyla derin düşüncelere dalmış, kadın acılar içinde kıvranarak, hiçbir düşünceye yer vermeyen bir bunalmışlık içinde yitik.

Uşak Robert zor günler yaşıyordu doğrusu. Efendisi Veraguth acayip ve sinirli biri olup çıkmıştı. Çalışırken bitişik odada en küçük bir gürültüye katlanamıyordu.

Dostu Burkhardt'ın ziyaretinden bu yana içinde el altından alevlenen umut, bağrında bir köz gibi yuvalanmış oturuyor, tüm bastırmalara karşın yanmaktan geri kalmıyor, geceleri baştan çıkarıcı ve uyarıcı ışığıyla düşlerini renklendiriyordu. Veraguth ne bu umudun sesine kulak veriyor, ne onunla bir alıp vereceği olsun istiyordu; tek istediği çalışmaktı ve gönlünün rahat olmasıydı. Ne var ki, bu rahatlığı bir türlü ele geçiremiyor, kasvetli yaşamındaki buzların çözülüp eridiğini ve varlığının temellerinin sarsıldığını hissediyordu. Düşlerinde atölyesini kapanmış ve boşaltılmış görüyor, karısı gidiyor, kendisini terk edip Pierre'i almış götürüyordu ve Pierre incecik kollarını ona doğru uzatıyordu. Bazı akşamlar rahat denemeyecek odacığında saatlerce oturup, Hindistan'da çekilmiş fotoğrafların seyrine dalıyor, sonunda bir an gelerek kendisinden itip uzaklaştırıyor fotoğrafları ve yorgun gözlerini yumuyordu.

İki ayrı güç zorlu bir savaşa tutuşmuştu içinde, ama umut daha güçlüydü. Otto'yla konuşmalarını ikide bir kendi kendine yinelemeden duramıyordu. Güçlü kuvvetli doğasının tüm bastırılmış istek ve gereksinimleri, hanidir hapsedildikleri ve donup kaldıkları derinliklerden giderek daha bir sıcak çıkıp geliyordu; Veraguth o eski kuruntuyla, artık yaşlı bir adama dönüştüğü ve bundan böyle yaşamın çilesine katlanmaktan başka elinden bir şey gelmeyeceği kuruntusuyla bunun önüne geçemiyor, bahar mevsimlerine özgü sıcaklığa karşı koyamıyordu. O derin ve güçlü tevekkül ipnozunda bir gedik açılmıştı, uzun zaman eli kolu bağlanıp oyuna getirilmiş bir yaşamın bilinçaltındaki içgüdüsel güçleri şimdi bu gedikten içeri akın ediyordu.

Derinlerden kopup gelen sesler ne kadar netleşirse, en son uyanışın acılı korkusuyla Veraguth'un bilinci o kadar büyük bir telaşla çırpınıyordu. Kamaşan gözlerini ikide bir asabi bir kasılmayla yumuyor, vücudunun bütün hücreleri, adeta sıtmaya yakalanmış gibi, ileride kendisini bekleyen zorunlu özveriye karşı ayağa kalkıyordu.

Johann Veraguth eve seyrek uğramaya başlamıştı; hemen hemen bütün yemekleri atölyeye getirtiyor, akşam saatlerini sıklıkla kentte geçiriyordu. Ama karısı ya da Albert'le bir araya geldiklerinde sessiz ve yumuşak biri gibi davranıyor, tüm düşmanlıklar adeta aklından çıkıp gidiyordu.

Pierre'le artık fazla ilgilenmiyor gibiydi. Eskiden ne yapıp yapıp onu günde en az bir defa görmeden gönlü rahat etmez, onunla beraber olur ya da bahçede gezip dolaşırdı. Oysa şimdi Pierre'i görmeden ya da onu göreceği gelmeden günlerce dayanabiliyordu. Bir rastlantı sonucu Pierre karşısına çıksa, düşünceli düşünceli alnından öpüyor, mahzun bir dalgınlıkla gözlerinin içine bakıyor, sonra onu bırakıp kendi yoluna gidiyordu.

Günlerden bir gün, bir öğle sonrasıydı, Veraguth kestane ağaçlarının bulunduğu bahçeye çıkıp geldi. Ilık ve rüzgârlıydı hava, sıcak bir yağmur minik damlalar halinde çapraz serpiştiriyordu. Evin açık pencerelerinden bir müzik sesi gelmekteydi. Veraguth, durup kulak kabarttı. Bilmediği bir parçaydı. Çok sıkı dokunmuş, ahenk dolu ve dengeli bir güzellik içinde saf ve ağırbaşlı yankılanıyordu. Veraguth, düşüncelerle karışık bir haz duygusuyla kulak kabartıp dinledi. Tuhaftır, yaşlı insanlara göre bir müzikti, öylesine kollayıcı ve erkeksi; bir zaman gençlik yıllarında hepsinden çok sevdiği o coşkulu, çılgın müzikle hiçbir ilgisi yoktu.

Usulcacık yürüyüp kapıdan içeri girdi, merdivenleri çıktı; habersiz, ses çıkarmamaya çalışarak müzik salonundan içeri süzüldü, yalnızca karısı Bayan Adele geldiğinin farkına varmıştı. Albert çalıyor, annesi de piyanonun yanı başında durmuş onu dinliyordu. Veraguth oracıktaki bir iskemleye çöktü, başını sarkıtıp kımıldamadan kulak verdi müziğe. Arada bir gözlerini kaldırıp karısına baktı, bir süre ondan ayırmadı gözlerini. Karısı Adele bu evde kalıyordu, göl kenarında yaşayan kendisi gibi

karısı da bu odalarda sessizlik ve düş kırıklığı içinde yıllarını geçirmişti; ama karısının bir Albert'i olmuştu, Albert'le bir arada yaşamış, Albert'le büyümüştü, şimdi de oğlu Albert bir konuğu, bir dostu olarak bulunuyordu evde, annesinin yanında rahattı. Karısı biraz yaşlanmış, sesini çıkarmamasını, kaderine rıza göstermesini öğrenmişti; bakışlarına bir sertlik gelip oturmuş, ağzında biraz kuru bir ifade belirmişti. Ama kökünden koparılıp alınmış, köksüz bırakılmış değildi, kendi dünyasında sağlam ayaklar üzerinde duruyordu, oğulları da aynı hava içinde büyümüşlerdi. Coşkudan pek eser yoktu karısında, karşısındakine fazla ateşli sevecenlikler bağışlayacak biri değildi, kocasının bir zaman kendisinde aradığı ve bulacağını umduğu şeylerden tümüyle yoksundu, ama yurt yuvayla çevriliydi etrafı, yüzünde, hal ve tavrında soylu bir karakter okunuyor, içinde yaşadığı odalarda soylu bir hava esiyordu; çocuklar öpülüp başa konulacak gibi büyüyüp yetişebilirlerdi Bayan Adele'nin yanında.

Veraguth, adeta gönül rahatlığıyla başını salladı. Rosshalde'den çekip giderek bir daha dönmedi mi, geride kalanlardan hiçbiri bundan bir kayba uğramayacaktı. Bu evde onsuz da yapabileceklerdi pekâlâ. Kendisine gelince, dünyanın neresinde, ne zaman olsa bir atölye kurabilir, hummalı çalışmalar ve etkinlikler ortasında yaşamını sürdürebilirdi; ne var ki, atölye hiçbir zaman bir yurdun yuvanın yerini tutmayacaktı. Aslında çoktandır bildiği şeydi bu ve öyle de olması iyiydi.

Derken Albert durdu, bıraktı çalmayı, içeriye birinin girdiğini sezmiş ya da annesinin gözlerinden anlamıştı. Arkasına döndü, şaşırarak ve kuşkuyla babasına baktı.

"Günaydın," dedi Veraguth.

"Günaydın," diye cevapladı Albert. Afallamış, nota dolabındaki notaları karıştırmaya başladı.

"Piyano mu çaldınız?" diye sordu Veraguth, güler yüzle.

Albert, işitmedin mi sanki der gibi omuzlarını silkti. Kızaran yüzünü dolabın derin bölmelerinde gizlemeye çalıştı.

"Güzeldi doğrusu," diye sürdürdü konuşmasını Veraguth, gülümseyerek. Bu gelişiyle odadakilerin ne kadar rahatını kaçırdığını derinden derine hissetti, sesinde hafif alaycı bir ton, "Biraz

daha bir şeyler çal lütfen!" dedi. "Ne istersen! Bakıyorum, hayli ilerlemişsin."

Albert, içerlemiş, "Yeter bu kadar, daha fazla çalmak istemiyorum," diyerek geri çevirdi babasının ricasını.

"Çalarsın, çalarsın! Lütfen!"

Bayan Veraguth, süzen bakışlarla kocasına baktı.

"Gel bakayım Albert, otur şuraya," dedi ardından ve notalardan birini alıp Albert'in önüne koydu. Bu arada piyano üzerindeki içi gül dolu gümüşten küçük çiçek sepetine dokundu kolu, sepetten bir dizi solmuş gül yaprağı piyanonun ayna gibi parıldayan cilalı yüzüne düştü.

Albert, tabureye oturup çalmaya başladı. Kafası karışmış, içi öfkeyle dolmuştu, hoşa gitmeyen bir ödevi yerine getirir gibi çalıyordu, hızlı bir tempoyla, çabuk çabuk ve soğuk. Veraguth bir süre dikkatle dinledi, ardından düşüncelere daldı, sonunda birden doğrulup kalktı ayağa, oğlu henüz çaldığı parçayı bitirmeden sessizce çıkıp gitti odadan. Dışarıda, Albert'in parmaklarının hırsla piyanonun tuşlarına indiğini işitti, müzik sustu derken.

Merdivenleri inen Veraguth, "Buralardan gidersem, eksikliğimi hiç hissetmeyecekler," diye geçirdi içinden. "Aman Tanrım, ne kadar ayrı düşmüşüz birbirimizden, oysa bir zaman biz de bir aileydik!"

Holde Pierre'le karşılaştı; gözlerinin içi gülerek, büyük bir telaşla yaklaştı Pierre.

"Ah babacığım," dedi soluk soluğa, "iyi ki sen buradasın! Düşünebiliyor musun, bir farem var, minik bir fare, yaşıyor! Bak işte, elimde – gözlerini gördün mü? Sarı kedi yakalayıp bir süre oynamış kendisiyle, hayvancağıza öyle acı çektirmiş ki! Biraz salıp sonra yakalamış hep. Ben görür görmez hemen, ama hemen atıldım, kapıp aldım önünden! Şimdi ne yapalım bu fareciği, ha?"

Pierre başını kaldırmış, sevincinden yerinde duramayarak babasına bakıyordu; sımsıkı kapanmış avcunda farenin eşinmesi ve cıyaklar gibi korkudan kısa çığlıklar atması üzerine irkilip ürperdi birden.

"Bahçede koyverelim gitsin," diye cevapladı babası. "Gel benimle."

Bir şemsiye alıp Pierre'le evden çıktı. Biraz aydınlanmış gökyüzünden hafif bir yağmur çiseliyor, kayınların ıslak, kaygan gövdeleri dökme demirden yapılmış gibi siyah siyah ışıldıyordu.

Birkaç ağacın kalabalık kökleri iç içe geçip çözülmez bir yumak oluşturmuştu; kökler arasında durdular. Pierre, yere çömüp yavaşçacık avcunu açtı. Yüzü kızarmıştı, parlak ve gri gözleri duyduğu heyecanın büyüklüğünden ışıl ışıldı. Ansızın, daha çok beklemeye katlanamamış gibi, avcunu açabildiği kadar açtı. Minik fare yavrusu hapsedildiği yerden apar topar çıkıp fırladı ileri, bir iki adım gidip kalın bir ağaç kökünün yanında durdu, kımıldamadan oturup kaldı orada. Hızlı hızlı nefes alırken böğrü inip kalkıyor, siyah siyah parlayan küçük gözleriyle ürkek ürkek sağa sola bakıyordu.

Pierre, "Yaşasın!" diye bağırdı yüksek sesle ve ellerini çırptı. Korkuya kapılan fare, sanki büyülenmiş gibi toprağın içine girip kayboldu. Babası Veraguth, Pierre'in gür saçlarını usulcacık sıvazlayıp arkaya yatırdı.

"Benimle geliyor musun Pierre?"

Pierre sağ eliyle babasının sol elinden tuttu ve onunla yürüyüp gitti.

"Küçük farecik çoktan evine varmıştır, anneciğinin ve babacığının yanındadır, başından geçenleri onlara bir bir anlatıyordur şimdi."

Bıcır bıcır konuşup duruyordu Pierre. Babası onun sıcacık küçük elini parmaklarıyla sımsıkı kavramış tutuyordu; Pierre'in her sözü, sevincinden attığı her çığlık karşısında yüreği hop kalkıyor, ardından oğlana karşı duyduğu bağımlılıkla o büyülü derin sevginin içine gerisingeri çekilip alınıyordu.

Ah ah, bu oğlana karşı beslediği gibi bir sevgiyi bir daha asla duymayacaktı içinde. Pierre'le, kendi çocukluğunun bu son, bu güzelim hayaliyle yaşadığı kadar sıcacık ve ışıl ışıl bir sevecenlikle, kendini oyunsu unutmalarla, hüzün dolu bir tatlılıkla dolu anları bir daha hiç yaşamayacaktı. Pierre'in şirinliği, gülüşü, onun küçük, kendinden emin doğasının tazeliği, Veraguth'a öyle geliyordu ki, hayatında soluyacağı, neşe ve saflık taşan en son havaydı; güz bitimini yaşayan bir bahçede tüm görkemiyle en son açan bir gül ağacı neyse, bunlar da aynı şeydi onun için.

Sıcaklık ve güneş, yazın ve bahçenin keyfi bu gül ağacında dile gelir, ama fırtına ya da kırağı yapraklarını soyup elinden aldı mı, ağacın tüm güzelliği, tüm görkem ve kıvancı sönüp gider.

"Neden Albert'ten hoşlanmıyorsun baba?" diye sordu Pierre durup dururken.

Veraguth, Pierre'in çocuk elini daha bir sıkı kavradı.

"Ondan hoşlanmıyorum değilim ki. Ama o, annesini benden çok seviyor. Elden ne gelir?"

"Bana sorarsan, o seni hiç sevmiyor baba. Sonra, biliyor musun, beni de eskisi kadar sevmiyor artık. İşi gücü piyano çalmak. Bazen de tek başına odasında oturuyor. Geldiği ilk gün bahçemden söz açtım ona, benim kendi hazırladığım bahçeden. Öyle şaşırdı, öyle şaşırdı ki! 'Yarın gidip görelim bakalım senin şu bahçeni,' dedi bana. Ama sonra hiç sözünü etmedi bunun. İyi bir arkadaş değil Albert, hem daha şimdiden küçük bir bıyığı var. Üstelik annemin yanından da ayrıldığı yok, nerdeyse hiç yalnız kalamıyorum annemle."

"Albert de sadece birkaç hafta için burada Pierre, bunu unutmamalısın. Hem, baktın annen yalnız değil, kalkıp her zaman bana gelebilirsin. İstemez misin gelmeyi?"

"Bu aynı şey değil ki babacığım. Bazen sana gelmeyi istiyorum, bazen de anneme gitmeyi. Sonra, sen çok ama çok çalışmak zorundasın."

"Buna aldırma sen hiç Pierre. Ne zaman canın bana gelmek isterse, kalkıp gelebilirsin – duydun mu, ne zaman canın isterse; ben atölyedeymişim, çalışıyormuşum, fark etmez."

Pierre cevap vermedi. Babasına baktı, göğüs geçirir gibi yaptı biraz, yüzünde tatmin olmamış bir ifade vardı.

"Beğenmedin mi önerimi?" diye sordu Veraguth, daha kısa süre önce bir çocuğun gürültücü neşesiyle ışıl ışıl parlamış, şimdiyse kendisine sırtını dönüp pek yaşlı bir görünüm kazanmış Pierre'in yüzündeki ifade karşısında korkulu, tedirgin.

Sorusunu tekrarladı.

"Söyle bakayım Pierre. Benden memnun değil misin yoksa?"

"Memnunum babacığım. Ama resim yaparken pek gelmek istemiyorum sana. Daha önce bazen geldim..."

"Ee, hoşuna gitmeyen bir şey mi oldu?"

"Biliyor musun babacığım, seni görmek için atölyeye geldim mi, saçlarımı okşuyorsun hep, hiç konuşmuyorsun, gözlerindeki ifade de tamamen değişiyor. Hatta bazen kötü kötü bakıyorsun. Bir şey söylesem, gözlerinden anlıyorum ki beni hiç dinlemiyorsun, evet evet diyorsun sadece, konuştuklarıma hiç dikkat etmiyorsun. Ama ben de sana gelip bir şey anlattım mı, beni dinlemeni istiyorum işte!"

"Olsun, gel sen yine sevgili Pierre. Unutma hiç, kafam o sıra üzerinde çalıştığım işteyse, kendimi iyice o işe vermişsem, o işi en güzel nasıl yapıp çıkaracağımı iyice, ama iyice düşünmem gerekiyorsa, o zaman hemen işi bırakıp seni dinleyemem elbet. Ama bir daha gelirsen, deneyeceğim bakalım, senin istediğin gibi davranmaya çalışacağım."

"Evet, anlamıyor değilim. Benim de çokluk bir şey üzerinde düşünmem gerekiyor, derken bakıyorum biri bir şey söylüyor oradan, ben de ister istemez söyleneni yapmak zorunda kalıyorum. Hiç hoş değil doğrusu. Kimi vakit bütün gün asla yerimden kımıldamayayım, oturup düşüneyim istiyorum; ama bir de bakıyorum, git oyna diyorlar ya da ders çalışmamı söylüyorlar ya da bir başka şey yapmamı. Benim de kafam iyice kızıyor tabii."

Pierre, düşündüğü şeyi anlatabilmek için çaba harcamaktan yorgun düşmüş, önüne eğdi başını. Kolay değildi anlatmak, yine de çokluk pek anlamıyorlardı insanı.

Babayla oğul, Veraguth'un oturma odasından içeri girmişlerdi. Veraguth, bir sandalyeye çöküp Pierre'i dizlerinin arasına aldı.

"Ne demek istediğini anladım Pierre," dedi oğlanı yatıştırmaya çalışarak. "Söyle şimdi, tablolara mı bakmak istersin, resim yapmak mı? Bilmem ama, belki şu kedi-fare olayını resimlerle anlatmaktan hoşlanırsın."

"Tamam, evet, fareyi çizeceğim. Ama kocaman güzel bir kâğıt vereceksin bana."

Veraguth, masanın gözünden bir yaprak kâğıt aldı, kurşunkalemin ucunu sivriltip masanın önüne bir sandalye çekti. San-

dalyeye çıkıp diz üstü çöken Pierre, hemen fareyle kedinin resmini çizmeye koyuldu. Pierre'i rahatsız etmek istemeyen Veraguth, onun arkasına geçip oturdu, oğlunun ince esmer boynunu, esnek sırtını ve bildiğinden şaşmayan soylu başını seyre daldı. Pierre bütün dikkatiyle önündeki işe vermişti kendini, dudaklarının sabırsız devinimleri çalışmasına eşlik ediyordu. Çektiği her çizgi, en küçük bir başarı ya da başarısızlık, ağzın oynayışında, kaşların ve alnın deviniminde açık seçik yansımaktaydı.

Bir süre sonra, "Yazık, olmadı!" diye sesini yükseltti Pierre, masaya koyduğu avuçlarına dayanarak doğruldu, gözlerini kısıp, eleştiren bakışlarla, yaptığı resmi süzdü.

"Olmuyor!" diye yakındı, içerlemiş. "Babacığım, söyler misin, kedi resmi nasıl yapılır? Benim kedi, köpeğe benzedi."

Veraguth, kâğıdı eline alıp ciddi ciddi ilgilendi Pierre'in resmiyle.

"Bazı yerlerini biraz sileceğiz," dedi ardından, hiç istifini bozmaksızın. "Kedinin başı fazla büyük olmuş, sonra yeterince yuvarlak değil, bacaklar da fazla uzun. Dur, şimdi bu işi çözümleriz biz."

Elinde silgi, Pierre'in resmi üzerinde dikkatle çalışmaya koyuldu Veraguth, oradan yeni bir kâğıt alıp üzerine bir kedi resmi çizdi.

"Bak işte, böyle yapacaksın. Biraz bak benim resme, sonra sen kendi kâğıdının üzerine yeni bir kedi resmi çiz."

Ne var ki, Pierre'in sabrı tükenmişti, kalemi geri verdi babasına, resme artık onun devam etmesini söyledi, kedinin yanına küçük bir yavru kedi daha çizdirdi, ardından bir farenin, daha sonra koşup fareyi kurtaran kendisinin resmi eklendi bunlara. En sonunda da babasından atlarıyla, arabacısıyla bir araba çizmesini istedi.

Derken yine sıkıldı. Birkaç kez şarkı söyleyerek odanın içinde dolandı, pencereden bakıp yağmurun yağıp yağmadığını anlamak istedi, tin tin adımlarla kapıya seğirtip dışarı çıktı. Pencerelerin altından ince, tiz, çocuksu şarkısı yankılandı bir süre, derken ortalık sessizleşti. Veraguth, elinde kedi resmi, tek başına kaldı.

Sekizinci Bölüm

Veraguth, üç kişinin yer aldığı büyük resmin önünde dikilmiş, kadının giysisinin üzerinde çalışıyordu. İnce, mavi-yeşil giysinin dekoltesinde küçük bir altın mücevher yitik ve mahzun ışıldıyor, gölgeler düşmüş yüzde tutunamayarak bir yabancılık ve keyifsizlik içinde serin, mavi giysiden aşağılara kayan o güzelim ışığı yakalayıp bırakmıyordu, kadının yanı başındaki güzelim çocuğun dağınık sarı saçlarında neşe ve sevecenlikle oynaşan ışığı.

Kapı vuruldu derken. Veraguth, canı sıkılmış ve sinirli, resmin önünden geriye çekildi biraz. Az sonra kapı yeniden vuruldu, bunun üzerine sert adımlarla gidip araladı kapıyı.

Kapıda bütün tatil boyu atölyenin semtine uğramamış oğlu Albert dikiliyor, hasır şapkasını elinde tutuyor, biraz güvensiz bakışlarla babasının öfkeli yüzüne bakıyordu.

Veraguth, içeri aldı Albert'i.

"Günaydın Albert. Yoksa resimlerimi görmeye mi geldin? Ama fazla bir şey bulamayacaksın."

"Şey, hiç rahatsız etmeyeceğim seni. Hemen bir şey sorup..."

Ne var ki, Veraguth kapıyı kapamıştı; şövalenin önünden geçip gri boyalı rafa doğru yürüdü, rafın rulolarla donatılmış küçük gözlerinde resimler duruyordu. Aralarından balıklı resmi çekip aldı.

Şaşıran Albert babasının yanına yaklaştı; her ikisi de gümüşsü parıldayan resme diktiler gözlerini.

Veraguth, "Resim sanatı seni biraz ilgilendiriyor mu?" diye sordu şöylece. "Yoksa yalnız müzikten mi hoşlanıyorsun?"

"Hayır, resimleri de çok severim. Bu resim de pek nefis doğrusu."

"Beğendin demek. Buna sevindim. Sana bir fotoğrafını hazırlatayım. E, bu tatil Rosshalde'de nasıl hissediyorsun kendini bakayım?"

"Teşekkür ederim baba, çok iyi. Ama seni gerçekten rahatsız etmek istemem. Buraya gelişim, bir şey sormak içindi..."

Veraguth söylenilenleri dinlemiyor, çalışırken gözlerinden hiç eksik olmayan fazla yorgun, yavaş yavaş hedefine sokulan bakışla dalgın dalgın oğlunun yüzüne bakıyordu.

"Siz gençler günümüzde sanat konusunda ne düşünüyorsunuz acaba? Demek istediğim, Nietzsche hâlâ değerini koruyor mu sizler için ya da Taine hâlâ okunuyor mu; akıllı ama sıkıcı bir yazardı şu Taine. Yoksa sizin yeni düşünceleriniz, daha başka düşünceleriniz mi var?"

"Taine'i henüz tanımıyorum. Bu konuda sen benden daha fazla kafa yormuşsundur kuşkusuz."

"Eskiden, evet. Bir zaman sanat ve kültür, Apollonculuk ve Dionisosçuluk, bütün bunlar son derece önemliydi benim için. Ama şöyle eli yüzü düzgün bir resim yapayım, bugün yetiyor bana. Sorunlarla işim kalmadı artık, en azından felsefi sorunlarla. Aslında neden bir sanatçıyım, neden yağlıboyayla tualleri doldurup duruyorum, söylemem gerekirse şöyle diyebilirim: Resim yapıyorum, çünkü sallayacak bir kuyruğum yok."

Albert, şaşırmış, hanidir kendisiyle böyle bir söyleşide bulunmamış babasına bakıyordu.

"Kuyruk mu? Anlamadım."

"Çok basit. Kedi ve köpeklerle öbür gelişmiş hayvanlar bir kuyrukla donatılmıştır; yalnızca neler düşünüp hissettiklerini, neler çektiklerini değil, içlerindeki tüm kapris ve dalgalanmaları, yaşam duygularındaki bütün ince titreşimleri anlatmak için kuyruklarının elinde binlerce süsle bezenmiş harikulade bir arabesk dili vardır. Oysa biz bu dilden yoksunuz, aramızda böyle bir dili gereksinen ateşli kişiler de fırçaya, piyanoya ve kemana el atıp..."

Birden durdu Veraguth, söyleşi artık kendisini ilgilendirmekten çıkmıştı adeta ya da sadece kendisinin konuştuğunu ve sözlerinin Albert'te gereken yankıyı uyandırmadığını ancak yeni fark etmişti.

"Beni görmeye geldiğin için teşekkür ederim," dedi damdan düşer gibi.

Ardından yine işinin başına döndü, paleti eline aldı, fırçayı son dokundurduğu yere arayan bakışlarla dikti gözlerini.

"Özür dilerim baba, sana bir şey soracaktım..."

Veraguth ona doğru döndü, bakışlarında çevresine çoktan yabancılaşmış bir ifade, işi dışındaki nesnelerle tüm ilişkisini koparmış.

"Evet?"

"Pierre'i alıp arabayla bir gezinti yapmak istiyordum da. Annem izin verdi, ama bir defa da sana sormamı söyledi."

"Peki, nereye gideceksiniz?"

"Birkaç saat için kent dışına çıkacağız, Pegolzheim'a kadar uzanırız belki."

"Pegolzheim'a demek... Arabayı kim kullanacak?"

"Ben tabii."

"Peki, al götür Pierre'i de. Ama tek atlı arabayla gidin ve doru atı alın. Daha önce de hayvana fazla yulaf yedirmeyin."

"Yazık, iki atlı arabayı almak istiyordum ben!"

"Üzgünüm. Tek başına dilediğin arabayla gezip dolaşabilirsin. Ama Pierre'i de götürmek istiyorsan, yalnızca doru at koşulacak arabaya."

Biraz düş kırıklığına uğramış, kendini geriye çekti Albert. Başka zaman itiraz eder, tartışır ya da ricasından dönmezdi. Ama şimdi babasının kendisini yine tümüyle işine verdiğini görüyordu. Burada, atölyede, resimlerinin oluşturduğu atmosfer içinde ne kadar karşı koymaya çalışırsa çalışsın, babası her defasında kendisini etkisi altına alıyor, kendini babasının karşısına çıkamayacak kadar çocuksu ve güçsüz hissediyordu.

Veraguth, çok geçmeden yine işine gömülmüştü. Çalışma sürecindeki kesintiyi unutmuş, dış dünya gözünden silinip gitmişti. Alabildiğine dikkatli bakışlarla tualin yüzeyini kendi içindeki canlı resimle karşılaştırıyordu. Işığın müziğini işitiyor,

onun çağıl çağıl akan ırmağının nasıl parçalara bölünüp parçaların sonradan birbirine kavuştuğunu, nasıl bazen engellere toslayıp yorgun düştüğünü, kimi yerlerde nasıl emilip yutulduğunu, hassas bölgelerde nasıl yeniden zaferle başkaldırdığını, müşkülpesent ama yanılmaz bir kaprisle alabildiğine bir duyarlılık sergileyip, binlerce kırılıp yansımada yok olup gitmeden, binlerce oyunsu labirentte içindeki yasaya sadakatten şaşmadan renkler üzerinde nasıl oynaştığını duyumsuyordu. Sanatın buruk havasını soluyor, yok oluşların sınırına varıncaya dek kendini işine veren, özgürlüğün kutsal mutluluğunu ancak tüm keyfiliklerin zincire vurulmasında, başarı anlarını ancak çilekeşlerin gerçeklik duygusu karşısındaki katıksız boyun eğişinde yaşayabilen yaratıcı kişinin acı kıvancını bir haz duygusuyla soluyordu derin derin.

Tuhaf ve üzücü olan, ama insanların tüm yazgısından daha tuhaf ve üzücü denemeyecek bir şey vardı ki, o da en derin gerçeklik duygusuyla ve hiç ödün vermeyen saf bir konsantrasyon gücüyle çalışabilen bu kendine hâkim sanatçının, atölyesinde kapris denen, güvensizlik denen hiçbir şeyin barınamadığı bu kişinin, yaşamında amatör biri, mutluluğu arama çabaları boşa çıkan biri olmasıydı. Üstesinden gelemediği hiçbir resim olmayan bu insan, başarısızlık dolu sayısız günler ve yılların, başarısız kalmış sevi ve yaşam çabalarının bunaltıcı yükü altında kıvranıp duruyordu.

Ne var ki, bütün bunların bilincinde değildi kendisi. Yaşamını açık seçik gözünün önüne serip inceleme gereksinimini hayli zaman var ki yitirmişti. Acı çekmiş, acılara karşı kendini savunmuştu, isyan ederek ya da teslimiyet göstererek. Sonunda, olup bitenleri hiç umursamaz birine dönüşmüş, sadece kendi işine sahip çıkmaya bakmıştı. Yaşamının zenginlikten, derinlikten ve sıcaklıktan yana uğradığı kayıp ölçüsünde sanatına zenginlik, derinlik ve sıcaklık kazandırmanın üstesinden yaradılışındaki metanet sayesinde gelmişti. Şimdiyse yalnızlık içinde, zırhlara bürünmüş, oturup duruyordu; büyülenmişti adeta, sanatçı isteminden ve amansız hamaratlığından bir koza örüp içine girmişti. Doğası, sürdüğü yaşamın yoksulluğunu görmeyecek ve itiraf etmeyecek kadar sağlıklı ve başına buyruktu.

Kısa süre öncesine kadar, dostu Otto'nun ziyareti kendisini sarsıp silkene kadar böyleydi. O gün bu gün tehlikelerin ve kötü bir yazgının kendisini beklediği sezgisi bu yalnız kişinin çevresini kuşatmakta, onu tasalandırmaktaydı. İleride savaş ve sınavların yolunu gözlediğini, o gün gelince ne sanatının, ne hamaratlığının kendisine yardım elini uzatabileceğini hissediyordu. Örselenip zedelenmiş insanlığı gelecekteki fırtınaların kokusunu alıyor, ona karşı duracak kökleri ve gücü kendi içinde bulamıyordu bir türlü. Ve yalnızlığa gömülmüş ruhu, hak edilmiş acıların kadehini pek yakında son damlasına kadar kafasına dikmesi gerekeceği düşüncesine ancak yavaş yavaş alışıyordu.

Bu korkutucu sezgilerle boğuşan, açık seçik düşüncelere, hele kesin kararlara varmaktan çekinen Veraguth, sanki bu son kezmiş gibi kendini alabildiğine zorlayarak varlığındaki tüm güçleri seferber etti, peşine düşülmüş bir av hayvanı gibi, onu esenliğe çıkaracak atılımı gerçekleştirmek üzere işe koyuldu. Ruhunun telaş ve korkuyla dolup taştığı bugünlerde umarsız bir toparlanışla en güzel ve en büyük eserlerinden birini, başlarını eğmiş acılar içindeki anne ve babanın yanı başında oynayan çocuğun resmini yapıp çıkardı. Aynı zemin üzerinde dikilen, aynı havayı soluyan, aynı ışığı paylaşan erkek ve kadından ölümün nefesi ve alabildiğine acı bir soğukluk çevreye yayılırken, ikisinin ortasındaki çocuk şipşirin ve sevinçten gözlerinin içi gülerek adeta kendi aydınlığında ışıldayıp duruyordu. İleride birkaç hayranı, onun kendi üzerindeki alçakgönüllü yargısına bakmayarak Ressam Veraguth'u gerçek büyükler arasına katmışlarsa, bunu hepsinden çok bu resim dolayısıyla yapmışlardı. Veraguth'un zanaatkârlık kokan başarılı bir eser yaratmış olmaktan öte bir iddiası yoksa da, resimde acılar içinde kıvranan bir ruhun varlığı açıkça sezilmekteydi.

Bu gibi saatlerde Veraguth ne güçsüzlük diye bir şey tanıyordu, ne korku, ne acı, ne suç ne de çarçur edilmiş bir yaşam. Ne neşeli, ne üzgündü böyle saatlerde. Yaratmakta olduğu eserin büyüsüne kapılmış, eser onu soğurup içine almış gibi yaratıcı yalnızlığın buzsu havasını soluyor, kendisi için yıkılıp giderek belleğinden silinmiş dünyaya ilişkin hiçbir arzuya gönlün-

de yer vermiyordu. Hızlı ve emin, yorgunluktan gözleri yuvalarından fırlamış, küçük ve titiz fırça vuruşlarıyla tualdeki boyayı resme aktarıyor, bir gölgeye daha bir derinlik veriyor, havada süzülen bir yaprağa, oynaşan bir saç buklesine daha çok aydınlık bağışlayarak onu daha bir özgürlük, daha bir yumuşaklıkla donatıyordu. Resmin neyi anlattığını düşündüğü yoktu hiç. O iş kapanmıştı, bir düşünce, bir esindi işte, gerilerde kalmıştı. Şimdi önemli olan anlamlar, duygular, düşünceler değil, katıksız gerçekti. Hatta yüzlerdeki belirgin ifadeyi sonradan tekrar zayıflatmış, nerdeyse silip atmıştı. Bir şey anlatmak değildi amacı; paltonun bir diz çevresinde bel vermiş kıvrımı, eğilmiş alın ve yumulmuş ağız kadar önemli ve kutsaldı onun için. Resimde dört başı mamur bir somutluk içinde üç kişiden başka bir şey görülmemeliydi, her biri içlerinde bulundukları mekân ve havayla birbirlerine bağlı, öyleyken her biri bir biriciklik atmosferiyle kuşatılmış; öyle bir atmosfer ki, derinliğine gözlenmiş tüm nesneleri ilişkilerin ikinci derecede önemli dünyasından koparıp alıyor ve seyredeni söz konusu nesnenin yazgısal gerekliliği konusunda dehşet verici bir şaşkınlığa sürüklüyordu. Bunun gibi, ölmüş ustaların resimlerinden de, isimlerini bilmediğimiz ve bilmek arzusunu duymadığımız kişiler yaşamla dolup taşarak tüm varoluşun simgeleriymiş gibi bir bilmecemsilikle bize bakıp dururlar hep.

Resim hayli ilerlemişti, bitmiş sayılırdı nerdeyse. Veraguth, sevimli çocuk figürünü tamamlamayı en sona saklamıştı, yarın ya da öbür gün bu işi aradan çıkarmayı düşünüyordu.

Veraguth, acıktığını hissedip saatine baktığında öğle vakti geride kalmıştı. Durmayıp elini yüzünü yıkadı, giysilerini değiştirip evin yolunu tuttu; evde karısı sofrada tek başına oturmuş, kendisini beklemekteydi.

"Çocuklar nerde?" diye sordu Veraguth, şaşırmış.

"Arabayla çıkıp gittiler. Albert sana uğrayıp söyleyecekti, uğramadı mı?"

O anda, Albert'in atölyeye gelip kendisiyle konuştuğunu anımsadı Veraguth. Aklı başka yerde, biraz sıkılmış, yemeğini yemeye koyuldu. Bayan Adele kocasına bakıyor, önündeki yemeği dikkatsiz ve yorgun parçalayıp doğrayışını izliyordu. As-

lında onun artık yemeğe gelmeyeceğini sanmıştı, yüzündeki aşırı yorgun ifade karşısında bir çeşit acıma duygusuna kapıldı. Konuşmaksızın kocasına servis yaptı, kadehine şarap doldurdu. Veraguth ise, içinde uyanan belirsiz bir yakınlıkla, kendini zorlayıp karısının hoşuna gidecek birkaç şey söylemeye çalıştı.

"Albert'in niyeti müzisyen olmak mı acaba?" diye sordu. "Sanırım hayli yetenekli bir çocuk."

"Yetenekli, evet. Ama bilmem ki sanat ona göre bir şey mi. Sanatçı olmayı pek arzulamaz görünüyor. Şimdiye kadar hiçbir mesleğe karşı fazla heves duymadı. Hem spor yapan, hem okuyan, hem sosyal bir yaşam süren hem de sanatla uğraşan bir çeşit centilmen kişi yaşamını sürdürmeyi ideal bellemiş. Bu yoldan karnını doyuramayacağını zamanla kafasına sokmam gerekiyor. Ama şimdilik çalışkan, terbiyeli; boş yere rahatını kaçırıp tedirgin etmek istemem kendisini. Nasıl olsa olgunluk sınavını verdi mi, sırada askerlik var. Daha sonra da düşünürüz bakalım."

Veraguth sustu. Bir muz soyup olgun ve besleyici meyvenin burcu burcu kokusunu bir haz duygusuyla içine çekti.

"Senin için bir sakıncası yoksa, kahvemi de burada içebilir miyim?" diye sordu derken.

Sesinde kollayıcı bir incelik okunuyordu, biraz da yorgunluk; burada dinlenip biraz rahat etmek ister gibiydi.

"Şimdi getirtirim kahveyi. – Çok mu çalıştın bugün?"

Kendisi farkında olmadan adeta ağzından kaçmıştı bu sözler Bayan Adele'nin. Aslında bununla anlatmak istediği bir şey yoktu; bütün niyeti, şimdiki gibi böyle olumlu saatler seyrek ele geçtiğinden, kocasına karşı biraz yakınlık göstermekti; bu da alışılmış bir şey olmadığından, kolay üstesinden gelinecek gibi değildi.

"Evet, birkaç saat resim yaptım," dedi kocası kuru bir sesle.

Karısının kendisine böyle bir soru sormasından Veraguth rahatsızlık duymuştu. Karısıyla konuşmalarında çalışmalarından asla söz açmamayı âdet edinmişti, yeni resimlerinden pek çoğunu da hiç görmemişti karısı.

Bayan Adele bu güzel anın geçip gittiğini hissediyor, onu tutmak için hiçbir şey yapmıyordu. Elini sigara tabakasına uza-

tan, bir sigara içebilir miyim, diye karısına sormaya hazırlanan Veraguth ise elini yine tabakadan çekip sarkıttı aşağı, sigara içme isteği uçup gitmişti.

Ne var ki, kahvesini acele etmeden yudumladı, arada Pierre'le ilgili bir soru yöneltti karısına, nazikçe teşekkür etti, birkaç dakika daha odada kalıp yıllar önce karısına armağan ettiği bir resmi seyretti.

Biraz kendi kendine, "İyi dayandı bugüne kadar," dedi, "hâlâ sevimliliğini koruyan bir resim. Ancak, sarı çiçekler olmasa daha iyiymiş, pek fazla aydınlığa boğuyorlar resmi."

Bayan Veraguth bir şey söylemedi. Tesadüf bu ya, resimde özellikle hoşuna giden, son derece narin ve incelikle yapılmış bu sarı çiçeklerdi.

Bay Veraguth başını çevirip hafifçe gülümsedi.

"Hoşça kal! Çocuklar gelinceye kadar biraz oyalanmaya bak."

Bay Veraguth odadan çıkıp merdivenleri inmeye koyuldu. Aşağıda köpek ileriden koşup gelerek üzerine atıldı. Pençelerini sol eline alıp sağ eliyle okşadı köpeği, ateşli gözlerinin içine baktı. Sonra mutfak penceresinden seslenip bir topak şeker istedi, şekeri köpeğe verip güneşli çimenliğe bir göz attı, ağır ağır atölyeye doğru yürüdü. Dışarısı güzeldi bugün, hava nefisti; ama vakti yoktu, çalışması gerekiyordu.

Yüksek tavanlı atölyenin sessiz ve dağınık ışığında, yapmakta olduğu resim durmaktaydı, birkaç kır çiçeğinin görüldüğü yeşil bir zemin üzerinde üç kişi oturuyordu: Erkek öne doğru bel vermiş ve karamsar düşüncelere dalmıştı, kadın düş kırıklığından kaynaklanan bir kasvete boğulmuş, teslimiyetle bekliyor, çocuk, aydınlık ve saf, çiçekler ortasında oynuyordu. Her üçü de üzerlerinde dalgalanıp kabaran, zafer çığlıklarıyla sağa sola koşturan, gerek oğlanın aydınlık saçlarında ve yaslı kadının boynundaki küçük mücevherde, gerek çiçeklerden her birinin çanağında umursamaz bir içtenlikle parıldayan ışık altındaydı.

Dokuzuncu Bölüm

Resim üzerindeki çalışmasını sürdüren Veraguth ancak akşamüzeri paydos etmişti. Elleri kucağında, yorgunluktan hiçbir şey hissetmeyerek bir süredir koltuğa yığılmış oturuyordu. Pörsümüş yanaklar, biraz kızarmış gözkapaklarıyla, alabildiğine ağır bir işten dönmüş bir köylü ya da bir oduncu gibi yaşlı, nerdeyse canı çekilmiş.

Böylece oturup kalsa, kendini tamamen yorgunluğun ve özlemini çektiği uykunun kollarına bıraksa, dünyalar kendisinin olacaktı. Ne var ki, disiplin anlayışı ve alışkanlığı ondan başka türlü davranmasını istiyordu. Aradan bir çeyrek saat geçmişti ki, ansızın toparlanıp kalktı ayağa, büyük resme bundan böyle hiç bakmadan göl kenarına indi, soyundu, ağır ağır yüzerek gölün çevresini dolanmaya koyuldu.

Puslu soluk bir akşamdı, en yakın patikadan ot yüklü arabaların gıcırtısıyla, çalışmaktan yorgun düşmüş uşakların ve hizmetçi kızların hantal bağrışmaları ve gülüşmeleri yankılanıyor, sesler parktan geçip gelirken biraz zayıflayıp hafifliyordu. Titreyerek sudan çıktı Veraguth, orasını burasını ovarak ısınmaya çalıştı biraz, kurulanıp küçük evceğizinden içeri girerek bir puro yaktı.

Bu akşam yazmaya niyetlendiği bazı mektuplar vardı; masanın gözünü kararsızlıkla çekti, ama sertçe itip kapadı yeniden, zili çalıp Robert'i çağırdı.

Uşak koşarak geldi.

"Çocuklar arabayla ne zaman döndüler, söyler misin?"

"Henüz dönmediler Bay Veraguth."

"Nasıl? Dönmediler mi?"

"Hayır Bay Veraguth. Bay Albert doru atı pek koşturmamıştır umarım. Biraz hızlı araba kullanmasını seviyor da."

Veraguth cevap vermedi. Pierre'in çoktan eve döndüğünü sanmış, onu şöyle bir yarım saatçik yanında görmek istemişti. Oysa şimdi Robert'in verdiği haber canını sıkmış, biraz da tasalandırmıştı onu.

Kalkıp doğru eve seğirtti, karısının odasına varıp kapıya vurdu. Karısı kapıyı açıp karşıladı kendisini, şaşırmıştı, kocası bu saatte onu görmek için odasına hanidir ilk kez geliyordu.

"Özür dilerim," diye söze başladı Bay Veraguth, telaş ve öfkesini saklamaya çalışarak. "Pierre nerede?"

Bayan Adele, hayretle kocasına baktı.

"Çocuklar arabayla gittiler, biliyorsun."

Kocasının kızgınlığını fark edip ekledi: "Meraklandın mı yoksa?"

Bay Veraguth, içerlemiş bir tavırla omuzlarını silkti.

"Meraklanmak mı, hayır. Ama Albert'in yaptığı saygısızlık. Birkaç saat dolaşacaklardı topu topu, öyle konuşmuştuk. En azından bizi telefonla arayabilirdi."

"Fazla geç değil henüz. Akşam yemeğinde mutlaka burada olacaklardır."

"Ne zaman Pierre'i biraz yanımda görmek istesem, bakıyorum evde yok!"

"Bu kadar sinirlenmen anlamsız. Denk düşmüyor, o kadar. Sonra, Pierre yeterince sık geliyor sana."

Bay Veraguth dudaklarını ısırdı, sustu, çıkıp gitti odadan. Haklıydı karısı, kızıp sinirlenmek anlamsız, hayatla dolu olmak ve yaşanılan andan bir şeyler beklemek anlamsızdı! Karısının yaptığı gibi sabredip sakin sakin oturmaktı en iyisi!

Hırsla evden çıkan Veraguth, bahçeyi geçip şoseye geldi. Yo, karısı gibi davranmayı öğrenmeye niyeti yoktu, gerektiğinde sevinecek, gerektiğinde kızacaktı! Bu kadın, onun duygularına nasıl da gem vurmuş, onu sessiz biri yapıp çıkmıştı. Veraguth nasıl da zamanla serinkanlı birine dönüşmüş, yaşlanıp kocamıştı. O Veraguth ki, neşeli günlerinde gece geç vakitlere ka-

dar vur patlasın çal oynasın eğlenmiş, bazen kafası kızıp örneğin sandalyeleri kırıp dökmüştü! Tüm içerlemeler, hınçlar yeniden başkaldırdı içinde, aynı zamanda oğlu Pierre'e karşı şiddetli bir özlem duydu, yalnızca onun bakışı ve sesi yine yüzünü güldürebilirdi.

Adımlarını açmış, akşam saatlerini yaşayan yolda seğirtiyordu. İleriden bir arabanın tekerlek seslerini işitip heyecanla koşmaya başladı. Ama boşuna. Cılız bir beygirle sebze yüklü bir köy arabası yaklaştı karşıdan. Veraguth seslendi: "Arabacı mevkiinde iki delikanlıyla tek atlı bir araba gördünüz mü yolda?"

Köylü, arabayı durdurmadan başını salladı sadece, görmediğini bildirdi. Hantal at hiç istifini bozmadan tırıs yürüyüşünü sürdürdü kadifemsi akşamın içinde.

Veraguth, yolda ilerledikçe öfkesinin geçtiğini ve uçup gittiğini hissetti. Adımlarını daha sakin atmaya başladı, tatlı bir yorgunluk çöktü üzerine, bir yandan rahat rahat yürürken, gözlerini bir sessizlik ve zenginlik içinde yatan kırlar, bayırlar üzerinde gezdirdi, günün son aydınlığında soluk ve narin bir görünümleri vardı.

Yarım saatlik bir yürüyüşün ardından arabayla karşılaştığında, oğulları çoktan aklından çıkmış bulunuyordu. Ancak ileriden iyice yaklaştığında fark etti arabayı. Büyük bir armut ağacının yanında durdu, arabada Albert'in yüzünü seçer seçmez, onun kendisini görüp seslenmesini istemeyerek biraz geriye çekildi.

Albert, arabacı mevkiinde yalnızdı. Pierre, arabanın içinde bir köşede yan yatar konumda oturuyordu, çıplak başı öne düşmüştü, uyumuştu anlaşılan. Araba, önünden teker meker geçip gitti; Veraguth arkasından baktı arabanın, gözden kaybolana kadar da tozlu yolun kenarından ayrılmadı. Sonra dönüp, geldiği yolu gerisingeri yürümeye koyuldu. Pierre'i bugün görebilse sevinecekti, ama nerdeyse yatma vaktiydi oğlanın; ayrıca, bugün bir kez daha karısıyla karşılaşmak istemiyordu.

Parkın, evin ve bahçe kapısının önünden geçip kentin yolunu tuttu; kentte halk tipi bir meyhaneye girip akşam yemeği yedi, gazetelere bir göz attı.

Bu arada çocuklar çoktan eve varmışlardı. Albert, annesinin yanına oturup, günü nasıl geçirdiğini anlattı. Hayli yorgun düşen Pierre ağzına bir lokma bir şey koymadı yemekte, sevimli küçük odacığındaki yatağına yatıp uyudu. Babası gece kentten dönüp evin önünden geçtiğinde, bütün ışıklar sönmüştü. Yıldızsız ve ılık gece, parkı, evi ve gölü siyah bir sessizlikle kuşatmıştı, durgun havada incecikten bir yağmur çiseliyordu.

Veraguth kendi oturma odasına girip ışığı yaktı ve masanın başına geçti. İçindeki güçlü uyuma isteği yine büsbütün kaybolmuştu. Kâğıt kalem alıp dostu Burkhardt'a bir mektup yazmaya başladı. Açık pencerelerden küçük gece kelebekleri ve pervaneler uçup uçup giriyordu içeri. Mektup şöyleydi:

"Sevgili dostum!

Belki şu an benden hiç haber beklemiyorsundur. Ama madem bu mektubu yazıyorum, yine sana verebileceğimden fazlasını bekleyeceksin benden. Artık bir kesinliğe vardığımı, yaşam çarkımdaki bozukluğu tıpkı senin gibi açık seçik görmeye başladığımı umacaksın. Ne yazık ki böyle bir şey yok. Seninle konuşmamızdan sonra içimde bir şimşek çakmadı değil; bazı anlar oldu, pek tatsız gizlerle beni yüz yüze getirdi; ama yine de gece sürüyor henüz.

Anlayacağın, ileride ne yapacağım belli değil. Ama birlikte yola çıkacağız, seninle Hindistan'a geleceğim. Hareket tarihi belli olur olmaz, benim için gemide bir yer ayırtır musın lütfen? Yaz bitmeden gelemem. Ama güzün ne kadar erken olursa, o kadar iyi.

Benim atölyede gördüğün balıklı resmi sana hediye etmek istiyorum; ama resim Avrupa'da kalsın, dışarı çıkarılmasın, olmaz mı? Resmi nereye yollamamı istersin?

Burada her şey eskisi gibi. Albert, beyefendi pozunda; düşman kamplara mensup iki elçi gibi birbirimize alabildiğine saygıyla davranıyoruz.

Yola çıkmamızdan önce, seni bir kez daha Rosshalde'ye bekliyorum. Bugünlerde bitirmeyi düşündüğüm bir resmi sana göstermeden içim rahat etmeyecek. Bir şeye de benzedi sanırım, sizin orada timsahlara yem olmadan, ki her şeye

karşın arzu etmediğim bir şey olur bu, meslek hayatımı güzel bir şekilde noktalamamı sağlayabilecek nitelikte.

Uykum yok ama, yine de gidip yatmam gerekiyor. Bugün dokuz saat şövalenin önünde dikildim.

Dostun Johann."

Zarfın üzerine adresi yazan Veraguth, sabahleyin Robert'in postaya vermesi için mektubu götürüp hole bıraktı.

Yatmadan önce başını pencereden dışarı çıkaran Veraguth, yağmurun hışırtısının ancak o anda farkına vardı, masa başında otururken hiç dikkat etmemişti. Yumuşacık iplikler halinde karanlık bir havanın içinden dökülüyordu yağmur taneleri. Veraguth uzun süre yatakta uyumadan yattı, yağmurun sesine kulak verdi; yapraklar üzerinde biriken suyun susamış toprağa şakırdayarak dökülüşünü dinledi.

Onuncu Bölüm

Gül kesmek için annesiyle birlikte yağmurun serinlettiği bahçeye inen Albert, "Şu Pierre ne sıkıcı bir çocuk," dedi. "Buraya geldim geleli bana hiç yüz vermedi, dün de iyiden iyiye azıttı işi! Geçenlerde bir ara, gel seninle arabayla biraz gezelim dediğimde, sevincinden deliye dönmüştü. Ama dün nazlandı, benimle gelmesi için nerdeyse yalvardım. Kendim için pek de zevkli bir gezinti olmadı, babamdan iki atlı arabayı alamamıştım çünkü, doğrusu bu araba gezintisini yalnızca onun için yaptım."

"Yolda uslu durmadı mı yoksa?" diye sordu Bayan Veraguth.

"Yo, usluydu, usluydu ama, pek sıkıcıydı işte! Bazen bayağı kendini beğenmiş bir hali var. Kendisine ne önerilerde bulunmadım, neler göstermedim, neler sunmadım, ama ağzından ne peki, olur gibi bir söz çıktı ne de şöyle bir gülümsedi. Arabacı yerinde oturmaya yanaşmadı; arabayı kullanmayı öğreteyim dedim, istemedi; kayısı aldım, onu bile yemedi. Şımarık bir prens dersin sanki. Can sıkıcı bir durumdu hani; bunu sana söylüyorum, çünkü bir daha onu yanıma alıp bir yere götürmeyeceğim."

Annesi durup süzen bakışlarla Albert'e baktı; onun kızgınlığı karşısında gülümsemeden duramadı, bir memnunluk duygusuyla Albert'in çakmak çakmak gözlerinin içine baktı.

"Kocaoğlan," dedi ardından, yatıştırmak isteyerek, "Pierre'e karşı sabırlı olmalısın. Belki kendini iyi hissetmiyordu dün, bu

sabah da kahvaltıda ağzına bir şey koymadı. Bazen her çocukta rastlanır böyle şeye, sende de bir defasında aynı şey olmuştu. Biraz mide üşütmesi ya da korkulu rüyayla geçirilen bir gece çokluk yol açar buna; sonra, Pierre kuşkusuz biraz narin ve hassas bir çocuk. Ne bileyim, belki biraz da kıskanıyor seni. Unutma ki, sen yokken hep onunla ilgilendim ben, şimdi sen buradasın, beni seninle paylaşmak zorunda."

"Ama tatildeyim ben! Onun gerçekten bunu anlaması gerekir. Aptal bir çocuk değil nihayet!"

"Ama daha küçük. Sen ondan daha aklı başında biri gibi davranmalısın."

Metalsi bir tazelikle ışıldayan yapraklardan sular damlıyordu. Sarı güllerin peşindeydiler; Albert bayılıyordu bu güllere, küçük ağaççıkların başlarını tutup aralıyor, annesi de üzerlerinden mahmurluğu henüz atamamış, yağmurdan ıslak gülleri elindeki makasla kesi kesiveriyordu.

Albert, düşüncelere dalmış, "Ben onun kadarken Pierre'e benziyor muydum?" diye sordu.

Bayan Adele anımsamaya çalıştı. Makası tutan eli sarktı aşağı, Albert'in gözlerinin içine baktı, onun çocukluk halini hayalinde canlandırmak isteyerek gözlerini yumdu.

"Vücutça oldukça benziyordun Pierre'e, gözlerini saymazsak tabii. Sonra, sen daha çelimsiz ve uzun boyluydun, biraz daha geç olmuştu senin serpilip gelişmen."

"Peki başka? Ruhsal bakımdan yani?"

"Şey, sen de kaprisli bir çocuktun hani. Ama sanırım sen daha kararlıydın Pierre'den; oynadığın oyunları, yaptığın işleri Pierre gibi sık sık değiştirmezdin. Ayrıca, o senden daha coşkulu, daha duygusal, senin kadar dengeli değil."

Albert annesinin elinden makası aldı, arayan bakışlarla bir gül ağacının üzerine eğildi.

"Pierre daha çok babama çekmiş," dedi alçak sesle. "Anne babalarla atalardaki özelliklerin çocuklarda birbirine karışarak yeniden ortaya çıkması ne tuhaf! Arkadaşlarımın söylediğine göre, insan daha küçük bir çocukken ilerideki yaşamına yön verecek bütün özellikleri içinde taşırmış, bunu değiştirmek elde değilmiş asla, kısaca buna karşı hiçbir şey yapılamazmış. Di-

yelim, bir hırsızlık ya da katillik yatkınlığı mı barındırıyor ruhunda, ne yapsa boş, hırsız ya da katil olmaktan asla yakayı kurtaramayacaktır. Korkunç bir şey! Herhalde sen de inanıyorsundur buna. Tamamen bilimsel bir şey çünkü."

"Benim için fark etmez," diyerek gülümsedi Bayan Adele. "Bir kimse caniliğe yöneldi de insanları boğazladı mı, belki bilim o kimsenin öteden beri caniliğe yatkın biri olduğunu kanıtlayacaktır. Ama ben anne babalarından ve atalarından yeterince kötü özelliği kalıtsal yoldan alıp da kötü yola sapmamış pek çok dürüst insanın var olacağından kuşku duymuyorum. Bu da bilimin pek araştırıp saptayabileceği bir şey değil. İyi bir eğitim ve sağlam bir irade, bana kalırsa, bütün kalıtsal yatkınlıklardan daha ağırlıklıdır. Doğruluk nedir, dürüstlük nedir, bunu bilebilir ve öğrenebiliriz; önemli olan da budur işte. Yoksa insanın içinde atalarından hangi gizleri barındırdığını kimse tam kestiremez; onun için en iyisi bunu kendine pek dert etmemektir."

Albert, annesinin diyalektik söyleşilere pek yanaşmadığını biliyordu; doğrusu kendisi de annesinin yalın düşünce tarzına içgüdüsel olarak hak vermiyor değildi. Öte yandan, çok iyi seziyordu ki, üzerinde konuştukları netameli konu bu kadarla kapanmış sayılamazdı. Dolayısıyla, bazı arkadaşlarından işitip pek akla yatkın gördüğü nedensellik öğretisi üzerine şöyle hatırı sayılır bir şeyler söylemeye heveslendi. Ne var ki, kafasında sağlam, açık seçik, inandırıcı cümleler arayıp bulmaya çalıştıysa da başaramadı; ayrıca, hayranlık duyduğu o arkadaşların tersine, nesneleri bilimsel ve önyargısız değil, daha çok ahlaki ve estetik yönden ele alıp incelemeye yatkın biriydi. Sonunda bu konuları bir kenara bırakıp güllerin peşine düştü.

Bu arada kendini gerçekten iyi hissetmeyen ve sabahleyin her zamankinden epey geç ve neşesiz uyanan Pierre, odasından çıkmayarak oyuncaklarının başından ayrılmamış, ama sonunda sıkılmıştı. Hayli berbat durumdaydı. Bu tatsız günün şöyle katlanılır ve biraz sevimli hale gelmesi için olağanüstü bir şeyin gerçekleşmesi gerekiyormuş gibi bir duygu içindeydi.

Beklenti ve güvensizlik arasında tedirgin, evden çıkarak ıhlamurlu bahçeye yöneldi, yeni bir şeylerin arayışı içinde, bir şeyler bulmaya çalışarak, bir macera peşinde. Midesinde bir

tatsızlık vardı, daha öncesinden bildiği bir duyguydu bu, başında şimdiye kadar hiç bilmediği ölçüde bir yorgunluk ve ağırlık hissediyordu, kaçıp annesinin dizi dibine sığınsa ve ağlasa dünyalar kendisinin olacaktı. Ama bunu yapamazdı, o mağrur, o büyük ağabeyi vardı evde çünkü, zaten ağabeyi küçük bir çocuk olduğunu hep sezdirip duruyordu kendisine.

Bari annesinin aklına gelseydi de kendiliğinden bir şeyler yapsaydı, onu çağırıp birlikte bir oyun oynamalarını önerseydi, onu sevip okşasaydı. Ama annesi tabii yine Albert'le gitmişti. Pierre bugünün mutsuzlukla dolu olduğunu, bugünden fazla bir şey bekleyemeyeceğini seziyordu.

Kararsız ve suratı asık, çakıllı yollarda ağır ağır yürüdü, kestane ağacının çiçeklerinden birinin solmuş sapı dişlerinin arasında ve elleri ceplerinde. Sabah vaktini yaşayan bahçe taze ve ıslak, ağzındaki sap acıydı. Sapı tükürüp attı yere ve, içi sıkılmış, durdu. Aklına yapacak hiçbir şey gelmiyor, bugün canı ne prens, ne hırsız, ne arabacı ne de mimar olmak istiyordu.

Kaşlarını çatarak gözlerini yerde gezdirdi, ayakkabılarının uçlarıyla çakılları eşeledi ve gri renkte sümüklü bir salyangozu ayağıyla hayli uzağa, ıslak otların içine fırlattı. Kendisiyle konuşmak isteyen hiçbir şey yoktu bugün, ne bir kuş, ne bir kelebek; hiçbir şey yüzüne gülmek, onu sevindirip neşelendirmek istemiyordu. Her şey susuyordu, her şeyde bir yavanlık, karamsarlık ve bayağılık vardı. Karşısına çıkan bir ağaççıktan açık kırmızı renkte küçük bir frenküzümü koparıp ağzına attı, soğuktu ve ekşiydi tadı. En iyisi oracığa uzanıp yatmak ve uyumak, diye geçirdi içinden, her şey eskisi gibi yeni, güzel ve eğlenceli bir görünüm kazanıncaya kadar uyumak. Buralarda böyle dolaşıp durarak kendi kendini yiyip bitirmenin ve nasıl olsa gerçekleşmeyecek umutlara kapılmanın anlamı yoktu. Örneğin, bir savaş kopsa da bir alay asker atlar üzerinde karşı yoldan gelse, ya da bir yerde bir ev yansa, her tarafı sel bassa ya da, ne güzel olurdu! Ama nerde, yalnızca resimli kitaplarda yer alırdı bunlar, gerçekte göze görünmezlerdi, belki de böyle şeyler yoktu hiç.

Pierre göğüs geçirerek ağır ağır sürdürdü yürümesini; sevimli ve narin yüzündeki parlaklık gitmiş, yerini tasa ve kaygı-

lara bırakmıştı. Yüksek tahta kafesin öbür tarafından Albert'le annesinin sesi geldi kulağına, öylesine bir kıskançlık ve nefret duygusuna kapıldı ki, gözlerinde yaşlar belirdi. Arkasına döndüğü gibi usulcacık yürüyüp uzaklaşmaya koyuldu bulunduğu yerden, geldiğini duysunlar, kendisine seslensinler istemedi. Kimse kendisini sorguya çekmemeli, kimse kendisini uyarmamalı ve uslu olmaya davet etmemeliydi. Durumu iyi değildi, hiç ama hiç iyi değildi; oysa kimse çıkıp ilgilenmiyordu kendisiyle. Madem öyle, o da yalnızlığının ve üzüntüsünün hiç değilse bir güzel tadını çıkaracak, kendisini tam anlamıyla acınacak durumda hissedecekti.

Tanrı babaya gitti aklı, bazen çok sever, sayardı onu, Tanrı babayı düşünmesi bir lokmacık da olsa avuttu, ısıttı gönlünü, ama yine çarçabuk eski haline döndü. Kim bilir, belki Tanrı babada da iş yoktu. Oysa özellikle şu sıra güvenebileceği, kendisinden hoşa gidecek, avutucu sözler duyabileceği bir kimseye öyle ihtiyacı vardı ki!

Derken babası geldi aklına. Onun belki kendisini anlayabileceği umudu uyandı içinde, çünkü babasının da çokluk sesi çıkmıyor, sıkılmış ve keyifsiz görünüyordu. Babası, kuşkusuz her zamanki gibi, kocaman ve sessiz atölyesinde resim yapıyordu. Aslında onu rahatsız etmek doğru değildi. Ama babası daha geçen gün, ne zaman canı isterse çıkıp kendisine gelebileceğini söylememiş miydi? Kim bilir, belki unutmuştu bunu yine, zaten büyüklerin hepsi verdikleri sözü çok geçmeden unuturdu. Ama olsun, bir deneyebilirdi. Hay Allah, insan teselliye bu kadar gereksinim duysun da, kendisini teselli edecek birini bulamasın!

İlkin yavaş, derken içinde alevlenmiş umut ışığıyla daha çabuk ve dirilmiş, gölgeli yolda yürüyüp atölyeye geldi. Elini kapının koluna uzatıp durdu, kulak kabarttı içeri. Evet, babası atölyedeydi, onun burnundan hızlı hızlı soluduğunu ve kısa kısa öksürdüğünü işitti, babasının sol elinde tuttuğu fırçaların tahta saplarının hafiften takırdadığını duydu ayrıca.

Kolu usulcacık aşağı bastırdı, kapıyı sessizce açıp aralıktan başını uzattı içeri. Terebentin ve verniğin ağır kokusundan hoşlanmadı, ama babasının güçlü kuvvetli vücudu umut vericiydi. Pierre, atölyeye girip kapıyı arkasından kapadı.

Dikkatle izlediği babası, kapı kapanırken yuvasına oturan mandalın çıt sesini işitince omuzlarını silkti, başını döndürdü. Keskin gözleri, incinmiş ve sorgulayan bakışlarla kapıya çevrildi; ağzı hoş olmayan bir şekilde açık duruyordu.

Pierre kıpırdamadı yerinden, babasının gözlerinin içine bakıp bekledi. Babasının gözleri dostça bir ifadeye büründü hemen, yüzündeki hoşnutsuzluk silinip gitti.

"Kimi görüyorum; Pierre! Koca bir gün görüşmemiştik. Annen mi yolladı seni buraya?"

Pierre hayır anlamında başını salladı ve babasına bir öpücük verdi.

"Biraz yanımda kalmak, beni çalışırken görmek ister misin?" diye sordu babası tatlı dille. Ardından yine önündeki resme döndü, iyice nişan alıp elindeki ucu sivri fırçayı bir lekenin üzerine dokundurdu. Pierre babasını izliyor, tuale baktığını görüyordu onun; babasının gözlerinin sabırsızlıkla, adeta bir şeye içerlemiş gibi tuale dikildiğini, güçlü ve asabi elindeki fırçayla tualdeki çeşitli yerlere nişan aldığını, alnındaki kırışıkları gerip alt dudağına dişleriyle bastırdığını görüyordu. Öte yandan, atölyenin hiç sevmediği ve bugün kendisine her zamankinden iğrenç gelen ağır kokusunu duyuyordu burnunda.

Gözlerindeki ışık sönmüştü, adeta felce uğramış gibi kapının yanı başında dikilmiş duruyordu. Hiçbir şey yabancısı değildi, ne bu koku, ne babasının gözleri ne de onun yoğun dikkatten yüzünü gözünü çarpıtması. Ve anlamıştı bugün her zamankinden başka türlü olacağını beklemekle aptalca davrandığını. Babası çalışıyor, keskin kokulu boyalarını eşeleyip duruyordu, aklı fikri saçma resimlerindeydi hep. Atölyeye gelmekle budalalık etmişti.

Uğradığı düş kırıklığından Pierre'in yüzündeki kaslar gevşedi, sarktı. Tahmin etmişti zaten! Bugün kaçıp sığınabileceği bir yer yoktu, annesinin yanında yoktu böyle bir yer, babasının yanında hiç yoktu.

Dalgın ve üzgün, bir dakika kadar kapının yanı başında dikildi, ışıl ışıl ıslak boyalarıyla büyük resme dikti gözlerini, bir şey göremeden baktı. Resme ayıracak vakti vardı babasının,

ama ona hayır. Elini yeniden kapının koluna uzatıp bastırdı aşağı; atölyeden sessizce çıkıp gidecekti.

Ne var ki, Veraguth ürkek, çekingen kapı sesini işitmişti. Başını çevirdi, bir şeyler mırıldanarak Pierre'in yanına geldi.

"Ne oldu Pierrot? Kaçıp gitmeyesin sakın! Babanın yanında biraz kalmak istemez misin?"

Elini kapının kolundan çeken Pierre, belli belirsiz başını salladı.

"Bana bir şey mi söyleyecektin yoksa?" diye sordu babası güler yüzle. "Gel, seninle şöyle oturalım da biraz, anlat bana. Dünkü araba gezisi nasıldı?"

"Ah, güzeldi," diye cevapladı Pierre, uslu ve nazik.

Babası, elini Pierre'in saçlarında gezdirdi.

"Bu gezinti sana iyi gelmedi mi yoksa? Biraz uykulu bir halin var. Dün yemekte şarap içmemişsindir sanırım, ha? İçmedin demek. Pekâlâ, şimdi ne yapalım? Biraz resim çalışmasına ne dersin?"

"Hayır baba, canım istemiyor. Bugün çok sıkılıyorum."

"Öyle mi? Mutlaka iyi uyumamışsındır gece. Seninle biraz jimnastik yapalım mı?"

Pierre hayır anlamında başını salladı.

"Hayır. Ben yalnızca senin yanında olmak istiyorum, anlıyor musun? Ama burası da bir fena kokuyor ki!"

Veraguth okşadı Pierre'i ve güldü.

"Öyle işte. Boya kokusunu sevmez, üstelik bir ressam babanın oğlu olursan, çekeceğin var demektir. İleride ressam olmayı hiç aklından geçirmemişsindir sanırım."

"Hayır, ressam olmayacağım."

"Peki, ne olmak istiyorsun?"

"Hiçbir şey. Bir kuş ya da onun gibi bir şey olsaydım, başka şey istemezdim."

"Fena istek değil doğrusu. Ama şimdi söyle bana sevgili Pierre, benden ne istiyorsun daha çok? Bak, büyük resmin üzerinde daha çalışmam gerekiyor. Burada kalıp biraz oynayabilirsin. Ama istersen bir resimli kitap vereyim, ne dersin?"

Hayır, bunlar değildi Pierre'in istediği. Sadece atölyeden yine kurtulabilmek için, güvercinlere yem vermeye gideceğini

söyleyince, babasının rahat bir nefes aldığını ve gidecek olmasından memnunluk duyduğunu açıkça fark etti. Babası bir öpücükle kendisini koyverince, çıktı atölyeden. Babası arkasından kapıyı kapayınca Pierre yine yalnız kaldı, eskisinden daha büyük bir yalnızlık ve boşluk içindeydi bu kez. Yoldan sapıp çimenler üzerinde yürümeye koyuldu, aslında yasaklanmıştı bunu yapması. Dalgın ve üzgün, birkaç çiçek kopardı. Islak otların gıcır gıcır sarı ayakkabılarında lekeler oluşturmasına, ayakkabılarının parlaklığını yitirmesine aldırmadı. Sonunda üzerine çöken karamsarlığa karşı koyamayarak otların içine attı kendini, hıçkırarak başını otların içine gömdü, açık mavi gömleğinin yenlerinin ıslanıp kollarına yapıştığını hissetti.

Ancak üşümeye başlayınca, kendine gelerek doğruldu; kimseye görünmeden eve gelip çekinerek içeri girdi.

Çok sürmeden seslenip onu çağıracaklar, ağladığını görecekler, o zaman ıslanıp kirlenmiş gömleğini ve nemli ayakkabılarını fark edip kendisini paylayacaklardı. İçinde düşmanca duygularla mutfağın önünden geçti, kimseyi görmek, kimseyle karşılaşmak istemiyordu. Ne olur uzaklarda bir yerde olsaydı şimdi, kimsenin kendisini tanımayacağı, kimsenin kendisini arayıp sormayacağı bir yerde.

Derken, çokluk boş duran konuk odalarından birinin kapısında anahtarın kilit içinde sokulu durduğunu gördü. İçeri girip kapıyı kilitledi ardından, açık pencereleri de örttü; hırçın ve yorgun, üzerine çarşaf yayılmamış kocaman yatağa ayakkabılarını çıkarmadan kıvrılıp yattı. O yürekler acısı durumda uykuyla gözyaşları arasında yatıp kaldı yatakta. Uzunca bir zaman sonra, kendisini arayan annesinin avluda ve merdivenlerde ismini seslendiğini işitti, ama cevap vermedi, inatla örtünün içine iyice gömüldü. Annesinin sesi bir yaklaştı, bir uzaklaştı, sonunda duyulmaz oldu; ama Pierre, inadından vazgeçip buradayım demedi. Sonunda, yanakları gözyaşından ıslanmış, uyuyakaldı.

Öğleyin Bay Veraguth yemeğe geldiğinde karısı sordu hemen: "Pierre nerde? Onu getirmedin mi yanında?"

Karısının biraz telaşlı ses tonu dikkatini çekti Bay Veraguth'un.

"Pierre mi? Nerede olduğundan haberim yok. Sizinle beraber değil miydi?"

Bayan Adele irkildi, sesini yükselterek konuşmaya başladı.

"Hayır, kahvaltıdan sonra onu hiç görmedim! Arayıp da bulamayınca kızlara sordum, Pierre'i atölyeye giderken görmüşler. Atölyeye uğramadı mı peki?"

"Evet, uğradı, ama pek kısa süre kaldı yanımda, hemen koşup gitti yine."

Ardından, içerlemiş, ekledi Bay Veraguth: "Peki, evden kimse çıkıp aramadı mı Pierre'i?"

"Biz senin yanındadır sanmıştık," diye cevapladı Bayan Adele, kısaca ve alınmış. "Hemen onu aramaya gidiyorum."

"Birini gönder de baksın. Sofraya oturacağız şimdi," dedi Bay Veraguth.

"Siz yemeğe başlayabilirsiniz. Ben kendim arayacağım onu."

Acele odadan çıkıp gitti Bayan Adele. Sofradan kalkan Albert, annesinin peşinden gidecek oldu.

"Sen kal burada Albert!" diye sesini yükseltti Bay Veraguth. "Yemekteyiz, görüyorsun!"

Albert, öfkeyle babasına dikti gözlerini.

"Ben annemle yiyeceğim," dedi kafa tutarak.

Babası, Albert'in hırslanmış yüzüne bakıp alayla gülümsedi.

"Hayhay, nasıl olsa evde senin sözün geçiyor, öyle değil mi? Hem yine bıçağı alıp bana fırlatmak geliyorsa içinden, hiç durma, önyargılı davranıp yoksun bırakma kendini bu zevkten!"

Albert'in benzi sarardı birden, sandalyesini masadan çekip doğruldu. İlk kezdir ki babası, çocukluğunda kafası kızarak kalkıştığı bir eylemi başına kakıyordu.

"Benimle böyle konuşamazsın!" dedi birden parlayarak. "Buna izin veremem!"

Önündeki ekmekten bir lokma koparıp ağzına atan Bay Veraguth cevap vermedi. Bardağına su doldurup acele etmeden içti. Karar vermişti, serinkanlılığını yitirmeyecekti. Odada kendisinden başka kimse yokmuş gibi davrandı. Albert'e gelince: Ne yapacağına karar verememiş, pencereye doğru yürüdü.

Sonunda, "Buna izin veremem!" diye sesini yükseltti bir kez daha, öfkesini içinde tutamayarak.

Babası ekmeğin üzerine tuz serpti. Hayalinde bir gemi canlandırdı, bindi içine, uçsuz bucaksız yabancı denizlerde yol aldı, bu Allahın belası kör dövüşünden sıyrılıp çıktı dışarı, çok uzaklarda aldı soluğu.

"Öyle olsun," dedi nerdeyse tatlılıkla. "Görüyorum ki, seninle konuşmamı hoş karşılamıyorsun. O zaman konuyu kapatalım gitsin!"

O anda hayretle karışık bir çığlık sesi duydular, bir sel gibi boşanan telaşlı sözcükler işittiler ardından. Bayan Adele, Pierre'i saklanıp sığındığı köşede ele geçirmişti. Bay Veraguth kulak kabarttı, hemen kalkıp çıktı dışarı. Bugün anlaşılan her şeyde bir terslik vardı.

Bay Veraguth, darmadağınık yatakta, ayaklarında kirli botlarla yatarken buldu Pierre'i, uykulu ve ağlamış bir yüzle, saçları birbirine karışmış. Oğlanın önünde de, kendini çaresiz bir şaşkınlığa kaptırmış karısı dikiliyordu.

Tasa ve kızgınlık karışımı bir sesle, "Ama Pierre!" dedi Bayan Adele sonunda. "Ne yapıyorsun burada bakayım? Sana seslendim, niye cevap vermedin? Niçin burada yatıyorsun, ha?"

Bay Veraguth oğlanı kaldırıp ayaklarının üzerine dikti; korkuyla onun cansız, sönük gözlerinin içine baktı.

"Hasta mısın Pierre?" diye sordu sevecen.

Pierre, afallamış, hayır anlamında başını salladı.

"Burada uyudun mu yoksa? Çoktan beri mi buradasın?"

Çekingen, ince bir sesle cevap verdi Pierre: "Elimde değildi... Bir kabahat işlemedim... Başım ağrıdı sadece."

Bay Veraguth, oğlanı kollarına alıp yemek odasına taşıdı.

"Bir tabak çorba ver, içsin," dedi karısına. "Sıcak bir şeyler yemelisin Pierre, iyi gelecektir sana, göreceksin. Hastasın kuşkusuz, zavallı yavrucak."

Bay Veraguth, Pierre'i bir sandalyeye oturtup sırtına bir yastık dayadı, kaşığı kendisi alıp ona çorba içirmeye koyuldu.

Albert, suskun ve içine kapalı, oturuyordu.

"Gerçekten hasta bir hali var," dedi Bayan Adele nerdeyse yatışmış, oğlunun alışılmamış yaramazlıklarını araştırıp ceza-

landırmaktan çok, onun yardım ve bakımına koşmaktan hoşlanan bir annenin duygusuyla.

"Seni daha sonra götürüp yatağına yatırırız, şimdi iç şu çorbadan biraz hayatım," dedi güven verici bir sesle, Pierre'i avutmaya çalışarak.

Pierre, yüzü gri bir renk almış, yarı uyanık gözlerle oturuyor, kaşıkla ağzına verilen çorbayı hiç nazlanmadan yutuyordu. Babası çorba içirirken, annesi Pierre'in nabzını yokladı ve ateşi olmadığını görünce sevindi.

Zayıf bir sesle, bir şey yapmış olmak için, "Doktoru alıp geleyim mi?" diye sordu Albert.

"Hayır, kalsın şimdi doktor," diye cevap verdi annesi. "Pierre az sonra yatağına yatacak, sıcacık yorgana sarınıp bir güzel uyuyacak, sabaha da iyileşecek, bir şeyi kalmayacak. Öyle değil mi bir tanem?"

Pierre annesini dinlemiyordu, babasının kendisine içirmeye çalıştığı çorbayı daha fazla içmek istemedi, başını sallayıp karşı koydu.

"Bırak, zorla içmesin daha iyi," dedi annesi. "Gel benimle Pierre, yatmaya gidelim haydi; yatıp uyudun mu her şey düzelecek yine, göreceksin."

Bayan Adele, oğlunu elinden tuttu. Pierre tembel tembel ayağa kalktı, kendisini çekip götüren annesinin peşine takıldı uykulu bir yüzle. Ama kapıya geldiklerinde durup yüzünü buruşturdu, kıvranmaya başladı birden, midesi bulanıp az önce yediklerini çıkardı.

Bay Veraguth, Pierre'i kucaklayıp yatak odasına taşıdı, annesiyle yalnız bırakıp kendisi çıktı dışarı. Evde zil sesleri yankılandı, merdivenlerden bir aşağı bir yukarı seğirten uşakların sesleri duyuldu. Bay Veraguth yemekte birkaç lokma bir şey atıştırdı, arada iki kez kalkıp Pierre'e bakmak için yatak odasına yöneldi. Üzerindeki giysiler çıkarılıp eli yüzü yıkanan Pierre, pirinç karyolasına yatırılmıştı. Derken Bayan Adele gelerek çocuğun sakinleştiğini haber verdi, ağrıları da geçmişti şu sıra ve uyumak üzereydi.

Bay Veraguth, Albert'e dönerek, "Pierre dün ne yedi?" diye sordu.

Albert düşündü, hatırladı derken, ama cevabı babasına değil, annesine verdi.

"Alışmadığı bir şey değildi yediği. Brückenschwand'da ekmekle süt istedi. Pegolzheim'da da öğleyin makarnayla pirzola yedik."

Bay Veraguth, engizisyonvari sorgulamasını sürdürdü: "Peki, sonra?"

"Başka şey yemek istemedi. Öğleden sonra ben bir bahçıvandan kayısı aldım. Ama Pierre yalnız bir ya da iki tane yedi."

"Kayısılar olmuş muydu?"

"Olmuştu tabii. Galiba onun midesini kasten bozmaya çalıştığımı sanıyorsun."

Bayan Adele, oğlunun kızgınlığını fark ederek söze karıştı: "Neniz var sizin Tanrı aşkına?"

"Yok bir şey," dedi Albert.

Bay Veraguth devam etti konuşmasına: "Hiçbir şey sanıyor değilim, soruyorum sadece. Dün hiçbir şey olmadı mı? Kustu mu hiç? Ya da düştü mü? Bir yeri ağrıdığından yakındı mı?"

Albert evet ve hayırlarla kısa cevaplar verdi, bir an önce yemekten kalkılmasını sabırsızlıkla beklemeye başlamıştı.

Bir kez daha doğrulup ayak uçlarına basarak Pierre'in yattığı odaya giden Bay Veraguth, onu uyumuş buldu. Pierre'in derin bir ağırbaşlılık okunan solgun, çocuksu yüzü uykunun avutucu kollarına kendini bırakmış, büyük bir teslimiyet içinde yüzmekteydi.

On Birinci Bölüm

Aynı tedirgin ve telaşlı günde Veraguth büyük resmini yapıp bitirdi. Korkarak ve içinde bir huzursuzlukla hasta Pierre'in yanından atölyeye dönmüş, kafasını kurcalayan düşünceleri susturup, gücünün gizini oluşturan ve karşılığını çok pahalıya ödediği o katıksız sükûneti ele geçirmekte her zamankinden çok zorlanmıştı. Ne var ki, iradesi güçlüydü, sonunda ele geçirdi aradığı sükûneti ve o güzelim yumuşak ikindi ışığında resim üzerinde küçük çaptaki son rötuşları yaptı.

Paleti elinden bırakarak şövalenin karşısına geçip dikildiğinde, içinde tuhaf bir sıkıntı hissetti. Bu resminin ayrı bir değer taşıdığını ve çok şey ifade ettiğini biliyor, ama yine de içini boşalmış, bir yangın yerine dönmüş hissediyordu. Sonra, resmini gösterebileceği bir kimse de bulunmuyordu ortada.

Dostu çok uzaklarda, Pierre ise hastaydı ve yanında başka biri de yoktu. Çalışmasının etki ve yankısını ha var ha yok bir dış dünyadan, gazete ve mektuplardan öğrenebilecekti. Tanrım, bu da bir hiçti onun için, hiçten de az bir şeydi; bir dostun bakışı ya da bir sevgilinin öpücüğüdür ki, onu şimdi sevindirebilirdi ancak, ödüllendirip güçlendirebilirdi.

Bay Veraguth, bir çeyrek saat kadar resmin önünde sessiz durdu; birkaç haftanın gücünü ve güzelim saatlerini yiyip yutmuş resim ışıl ışıl parıldayarak gözlerinin içine bakıyor, kendisi ise eserinin önünde bitkin ve yabancı dikiliyordu.

Çaresizlik karışımı müstehzi bir edayla, "Aman canım," dedi, "resmi satar, parasını benim Hindistan seyahatine yatırı-

rım." Ardından atölyenin kapılarını kapayıp, Pierre'e bakmak için evin yolunu tuttu. Pierre uyuyordu. Öğlenkine göre daha iyi görünüyordu şimdi, uykudan yüzüne bir pembelik gelmişti, ağzı yarı açıktı, yüzdeki ıstırap ve umarsızlık ifadesi kaybolmuştu.

Kapıda karısına, "Çocuklarda ne kadar da çabuk değişiyor her şey!" dedi fısıldayarak. Karısı belli belirsiz gülümsedi; Bay Veraguth, karısının da şimdi rahat bir nefes aldığını ve açığa vurduğundan daha çok üzülmüş olduğunu görüyordu.

Ne var ki, karısı ve oğlu Albert'le yemeğe oturmayı pek istemedi içi.

"Ben kente iniyorum," dedi, "akşam da burada olmayacağım."

Hasta Pierre yatağında yatıyor, uyuyordu. Annesi odayı kararttı ve oğlunu yalnız bırakıp çıktı dışarı.

Pierre düş görüyor, düşünde ağır ağır çiçek bahçesinin içinden geçiyordu. Her şey biraz değişmişti, her şey eskisinden çok daha büyük ve çok daha genişti şimdi. Pierre yürüdü de yürüdü, yürüdü de yürüdü, ama bir türlü sonu gelmedi bahçenin. Tarhlar da o zamana kadar gördüklerinden çok daha güzeldi, ama içlerindeki çiçekler kocaman kocamandı, camsı ve yadırgatıcı bir görünümleri vardı, bütün bahçe insanın içine kasvet veren ölü bir güzellik içinde ışıl ışıl parıldıyordu.

Ruhu biraz sıkılarak, büyük fidanların kuşattığı çember biçimindeki bir yolu dolandı, beyaz bir çiçeğe yapışmış, içindeki balözünü sakin sakin emip duran mavi bir kelebek ilişti gözüne. Etrafta tuhaf bir sessizlik vardı, bahçenin yollarında da çakıl taşı diye bir şey görülmüyordu, üzerinde halı gibi yürünebilen yumuşak bir şeyle kaplıydılar.

Bahçenin karşı tarafından annesinin geldiğini gördü derken. Ama annesi onu fark etmemişti, el sallamadı kendisine, çatık kaşlı ve üzgün bakışlarla havaya bakıyordu, bir hayalet gibi sessizce önünden geçip gitti.

Çok sürmeden de bir başka yolda babasıyla karşılaştı, daha sonra da Albert'le; her biri de sessizce ve çatık kaşlı yürüyüp gitti, hiçbiri görmedi onu. Büyülenmiş gibi yalnızlık içinde ve kaskatı dolanıp duruyorlardı; sanki hiç değişmeyecek, hep

böyle kalacaklardı, sanki donup kalmış gözlerinde bir bakış, yüzlerinde bir gülümseme yeşermeyecekti, sanki bir ses esip gelerek bahçenin bu geçit vermez ıssızlığından içeri giremeyecek, sanki kımıltısız dallarda ve yapraklarda en hafif bir rüzgâr oynaşmayacaktı.

İşin en berbat yanı, kendisinin de onlara seslenemeyişiydi. Onu bundan alıkoyan hiçbir şey yoktu hani, ona acı veren bir şey yoktu; ama böyle bir şeyi göze alamıyor, bunun için doğru dürüst bir istek duymuyordu; her şeyin olduğu gibi olması gerektiğini, buna karşı koymanın işi daha da kötüleştireceğini biliyor, seziyordu.

Pierre, güzelliği göz kamaştıran cansız bahçenin içinde ağır ağır gezip dolaşmayı sürdürdü; binbir şahane çiçek güneşli, ölü havada sanki gerçek ve canlı değilmişler gibi parıldıyordu. Zaman zaman Albert'le, annesiyle ya da babasıyla yeniden karşılaşıyordu Pierre; hepsi de gerek onun, gerek birbirlerinin yanından hep o kaskatı yabancılıkla geçip gidiyordu.

Ona öyle geliyordu ki, sanki çoktan beri, belki de yıllardır sürüp gidiyordu bu durum; dünyanın ve bahçenin cıvıl cıvıl, insanlarınsa şen ve konuşkan olduğu, kendisinin de neşeyle dolup taştığı ve ele avuca sığmadığı daha başka zamanlar yaşanmıştı da, bu zamanlar akıl almayacak kadar uzaklarda kalmış, derin ve kör bir geçmişin içine gömülüp gitmişti. Ama belki de hep böyle olmuştu, şimdiki gibi hep, o başka zamanlar tatlı ve budalaca bir düştü yalnız.

Sonunda mermerden küçük bir havuza geldi Pierre; bu havuzdan bahçıvanları eskiden kovalara su doldurmuş ve yine burada kendisi bir zaman birkaç tane kuyruklu kurbağa beslemişti. Yeşil bir aydınlık içindeki durgun suda mermer yalağın kenarı, ayrıca sarı yıldızçiçekleriyle donanmış bir fidanın yukarıdan sarkmış yaprakları yansıyordu; sevimli, öksüz ve nasılsa mutsuz bir görünümü vardı suyun, bütün öbür nesneler gibi tıpkı.

"İnsan bu havuzun içine düştü mü, boğulup ölür," demişti bir ara bahçıvanları. Ama hiç de derin değildi su.

Pierre, oval havuza yaklaşıp sarktı kenarından.

Ansızın suda yansıyan yüzünü gördü. Ötekilerin yüzleri gibiydi: Yaşlı, soluk ve vurdumduymaz bir katılıkta taş kesmiş.

Ürküp şaşırarak kendi yüzünü seyretti Pierre ve birden içindeki o gizli korkunun yol açtığı anlamsız hüzün, karşı konmaz bir güçle başkaldırdı içinde. Bağırmaya çalıştıysa da sesi çıkmadı. Hüngür hüngür ağlamak istedi, ama yüzünü buruşturmaktan ve çaresizlik içinde sırıtmaktan başka şey gelmedi elinden.

O anda yine karşıdan geldiğini gördü babasının. Kendini zorlayıp ruhundaki büyülenmiş bütün güçleri bir araya toplayarak babasına yöneldi. İçindeki tüm ölüm korkusu ve umutsuz yüreğindeki tüm katlanılmaz acılarla koşup babasına sığındı, suskun hıçkırıklarla, yardım dilenerek. Ama hayaletimsi serinkanlılığı içinde ileriden yaklaşan babası, kendisini yine görmemişe benziyordu.

"Baba!" diye bağıracak oldu Pierre. Bağıramadı, ama yine de korkunç çaresizliğinin sesi, suskun yalnızlıklar içindeki babasına ulaşmıştı. Babası yüzünü çevirdi ve gördü onu.

Araştıran ressam gözleriyle Pierre'in yalvaran gözlerinin içine baktı, belli belirsiz gülümsedi, hafifçe başını salladı, sevecen ve üzgün, ama elinden bir şey gelmezmiş gibi avuntusuz. Bir an bir sevginin ve Pierre'inkine benzer bir acının gölgesi çatık kaşlı yüzünde gezindi; bu kısacık anda o eski güçlü baba olmaktan çıkıp daha çok Pierre'in zavallı, çaresiz bir kardeşine dönüşmüştü adeta.

Sonra yine dosdoğru ileriye yöneltti bakışlarını, ara vermediği yürüyüşünü düzenli adımlarla ağır ağır sürdürdü.

Pierre, babasının uzaklaşıp gözden kaybolduğunu gördü; küçük mermer havuz, yol ve bahçe, dehşetle açılmış gözlerinin önünde kararıp sisten bir buluta dönüşerek yere çöktü. Şakakları zonklayarak, kurumuş boğazı yanarak uykusundan uyandı Pierre, küçük loş odada kendini yatakta yatarken buldu, yalnızdı, şaşırarak olup bitenleri anımsamaya çalıştı, ama hiçbir şey gelmedi aklına; bitkin ve boynu bükük, öbür tarafına döndü.

Ancak yavaş yavaş bilinci tastamam yerine geldi tekrar ve ona rahat bir nefes aldırdı. İnsanın hastalanıp başının ağrıması hiç hoş değildi, ama buna katlanılabilirdi yine de, gördüğü ka-

rabasanın ölümcül duygusunun yanında kolay dayanılabilecek tatlı bir şeydi.

Çekilen bu işkencenin insana ne yararı var sanki? diye içinden geçirdi Pierre ve yorganın altında kıvrılıp tortop oldu. Niçin hastalanırdı insan? Hastalanmak bir cezaysa, kendisi ne kabahat işlemişti ki cezalandırılıyordu? Yemesi yasaklanmış bir şey bile koymamıştı ağzına, daha önce bir ara yaptığı gibi: Bir defasında, iyice olgunlaşmamış erikleri yiyerek midesini bozmuştu. Yemesi yasaklanmıştı oysa, öyleyken yemişti, hak etmişti cezalandırılmayı o zaman, işlediği kabahatin ister istemez sonuçlarına katlanmıştı. Doğaldı bu da. Peki ama şimdi? Ne diye şimdi yatakta yatıyordu? Ne diye kusup midesindekileri çıkarmıştı? Ne diye kafasının içine böyle acımasızca iğneler batırılıyordu?

Yatakta uyanık yattığından bu yana hayli zaman geçmişti ki, yeniden çıkıp geldi annesi. Odaya girip pencerenin önündeki perdeyi çekti, akşamın yumuşak ışığı cömert ve sevecen akın etti içeri.

"Nasılsın bakayım hayatım? İyi uyudun mu?"

Pierre cevap vermedi. Yana dönmüş yatar durumda, gözlerini kaldırıp annesine baktı. Annesi şaşırmış bir yüzle onun bakışına göğüs gerdi; Pierre'in bakışında insanı bir tuhaf süzen ve ciddi bir ifade vardı.

"Ateşi yok anlaşılan," diye geçirdi içinden annesi, ferahlamış.

"Şimdi bir şeyler yemek ister misin?"

Pierre, hafifçe başını salladı.

"Hiçbir şey getirmeyeyim mi sana?"

"Su," dedi Pierre usulcacık.

Annesi su verdi, ama Pierre sudan yalnızca bir yudum alarak yeniden yumdu gözlerini.

Ansızın Bayan Veraguth'un odasından piyano sesi geldi. Ses, kabarıp kocaman bir dalga oluşturarak doldu odaya.

"Duyuyor musun?" diye sordu annesi.

Pierre gözlerini iyice açmıştı, yüzü adeta acılar içinde buruştu.

"Hayır!" diye bağırdı. "Hayır! Rahat bırakın beni!"

Her iki elini kulaklarına bastırdı, başını yastığa gömdü.

Bayan Veraguth göğüs geçirerek müzik odasına yöneldi ve Albert'e rica edip artık çalmamasını söyledi. Ardından dönüp gelerek Pierre'in yatağının başucuna oturdu, onun yeniden uyumasını bekledi.

Bu akşam evde çıt çıkmıyordu. Bay Veraguth kente inmişti. Albert'in suratı asılmıştı, piyano çalamadığına içerliyordu. Herkes erkenden gidip yattı. Bayan Veraguth yatak odasının kapısını açık bırakmıştı; Pierre gece uyanıp da bir şey isteyecek oldu mu, sesini işitebilecekti.

On İkinci Bölüm

Bay Veraguth gece kentten dönünce dikkatle, usulcacık evin etrafını dolandı, tasayla evi gözetleyip kulak kabarttı, sevgili Pierre'inin hâlâ hasta yatıp acı çektiğini kendisine bildirecek aydınlık bir pencere görebilir miyim, açılıp kapanan bir kapı gıcırtısı, bir insan sesi işitebilir miyim diye merak etti. Bütün evi sessiz, yatışmış ve uyur durumda bulunca, korkusu ağır ve ıslak bir giysi gibi sıyrılıp düştü üzerinden, içinde bir şükran duygusuyla hayli bir vakit uyumadan yattı yatakta. Geç vakit tam dalmak üzereydi ki, gülümsemeden duramadı, umutsuzluğa düşmüş bir kalbi sevince boğmak için ne kadar az şeyin yeteceğini düşünerek şaştı buna. Kendisini üzen, gönlünü karartan her şey, yaşamının ona nefes aldırmayan tüm kasvetli yükü, çocuğuna karşı duyduğu sevecen tasanın yanında bir hiçe dönüştü, hafifleyip önemini yitirdi ve bu uğursuz gölgenin uzaklaşmasıyla her şey ansızın gözüne aydınlık, daha katlanılır göründü.

Ertesi sabah, keyfi yerine gelmiş, hayli erken bir saatte eve gitti. Pierre'i henüz bir güzel uyurken bularak şükretti ve karısıyla baş başa oturup kahvaltı yaptı, çünkü Albert de kalkmamıştı henüz. Bay Veraguth yıllardan beri ilk defadır ki bu saatte evde bulunuyor, karısı Bayan Adele'nin sofrasında oturuyordu. Bayan Adele nerdeyse kuşkulu bir hayretle kocasına bakıyor, onun, nazik ve neşesi yerinde, sanki en sıradan şeymiş gibi kendisinden bir fincan kahve isteyişini ve tıpkı eski günlerdeki gibi kendisiyle birlikte kahvaltı yapışını izliyordu.

Sonunda, bir beklenti içindeki karısının merakı ve bu saatte eve gelişindeki olağanüstülük, Bay Veraguth'un da dikkatini çekti.

"Öyle seviniyorum ki," dedi, karısına eskiden yaşanmış güzel yılları anımsatan bir sesle. "Bizim Pierre'in yine düzeliyor görünmesine öyle seviniyorum ki. Onun durumunun beni ne çok kaygılandırdığını ancak şimdi fark ettim."

"Haklısın, Pierre'in dünkü halini hiç beğenmemiştim," diye cevap verdi Bayan Adele, kocasının görüşüne katılarak.

Kocası gümüş kaşıkla oynuyor ve nerdeyse muziplik okunan bir bakışla onun gözlerinin içine bakıyordu; ansızın patlak veren ve asla uzun sürmeyen, kadının eskiden kocasında pek sevdiği ve narin ışınları kocasından yalnızca Pierre'e miras kalmış çocuksu neşenin güçsüz bir yansıması vardı bu bakışta.

"Evet," diye başladı Bay Veraguth şen bir edayla konuşmaya, "gerçekten bir mutluluk! Ve şimdi kafamda tasarladığım en son planlarım üzerinde seninle konuşmanın zamanı geldi. Diyeceğim, kışın iki delikanlıyı alıp St. Moritz'e gitmen ve uzun bir süre orada kalman iyi olacak."

Bayan Adele duraksayarak bakışlarını indirdi.

"Peki sen?" diye sordu. "Sen de orada resim mi yapacaksın?"

"Hayır, ben gelmeyeceğim. Sizi bir süre için kendi kendinizle yalnız bırakıp seyahate çıkacağım. Güzün buradan ayrılacak, atölyeyi de kapayacağım. Robert'e de izin vereceğim. Kışı burada, Rosshalde'de geçirip geçirmemek tamamen sana kalmış. Bana sorarsan kış mevsiminde burada kalmanı tavsiye etmem. Cenevre'ye ya da Paris'e git daha iyi, St. Moritz'i de unutma, Pierre'e iyi gelecektir."

Bayan Adele, başını kaldırıp şaşkın şaşkın kocasına baktı.

"Şaka ediyorsun," dedi, söylediklerine inanmamış.

"Yo, şaka etmiyorum," diye cevapladı Bay Veraguth, biraz hüzün karışımı bir gülümsemeyle. "Şaka denilen şeyi unuttum tamamen. Ciddi konuşuyorum, bana inanmalısın. Bir deniz yolculuğu yapacağım ve uzun zaman da buraya dönmeyeceğim."

"Bir deniz yolculuğu mu?"

Bayan Adele, düşüncelerini toparlamaya çalıştı. Kocasının önerileri, imalı sözleri, sesindeki neşeli ton, bütün bunlar onda görmeye alışmadığı şeylerdi ve kuşku uyandırıyordu. Ne var ki, "deniz yolculuğu" sözü kafasında bir sahnenin canlanmasına yol açtı: Kocasını bir gemiye binerken gördü hayalinde, arkasında bavulları taşıyan hamallar; seyahat acentelerinin afişlerinde gördüğü resimleri anımsadı, Akdeniz'de kocasıyla yaptıkları gezilere gitti aklı ve bir anda her şeyi anladı.

"Burkhardt'la gidiyorsun!" diye sesini yükseltti.

Bay Veraguth başını salladı. "Evet, Otto'yla gidiyorum."

Bir süre sustular. Bayan Adele afallamıştı ve işittiği haberin önemini seziyordu. Belki kocası terk etmek istiyordu kendisini, özgürlüğünü ona geri verecekti. En azından bu yönde atılmış ilk ciddi adımdı; işittiği haberin kendisini pek heyecanlandırmaması, içinde fazla bir tasa ya da umut uyandırmayıp hele hiç sevindirmemesi karşısında irkildi. Yeni bir yaşam kocası için söz konusu olabilirdi, ama kendisi için değişikti durum. Albert'in yanında bulunması kuşkusuz işini biraz kolaylaştıracak, ayrıca Pierre'i kazanmış olacaktı, doğru; ama terk edilmiş bir kadın konumuna düşecek ve öyle de kalacaktı. Böyle bir şeyi şimdiye kadar belki yüz defa kafasından geçirmiş, bu onun gözüne özgürlük ve kurtuluş gibi görünmüştü. Ne var ki, içinde yaşattığı düşün şimdi gerçekleşme olasılığı baş gösterir göstermez, öylesine çok korku, utanç ve suçluluk duygusu üzerine çullanmıştı ki, cesaretini yitirmiş, kendisi için hiçbir şey isteyecek gücü kalmamıştı. Daha önce olacaktı bu, gibilerinden bir duygu belirdi içinde, o çekişmeli ve fırtınalı günlerde olacaktı, tevekkül ve teslimiyeti daha öğrenmeden. Oysa artık geçmiş ola! Şimdi böyle bir şey, çoktan görülmüş bir hesabın altına yalnızca bir çizgi çekmekti, bir hesabın kapatılmasıydı, tüm gizli kalmış, yarı buçuk itiraf edilmiş duygu ve düşüncelerin acı bir şekilde doğrulanmasıydı, bundan böyle insanı yeni yaşamlara özendiren hiçbir kıvılcım parıltısı içermiyordu.

Bay Veraguth, serinkanlılığını korumaya çalışan karısının yüzündeki ifadeyi dikkatle inceledi, bir acıma duygusu uyandı içinde.

"Bir deneme," dedi kollayarak. "Kimse tarafından rahatsız edilmeksizin birlikte yaşayacaksınız, sen ve Albert, sonra Pierre, diyelim bir yıl kadar. Senin hoşlanacağın bir şey olacak bu, çocuklara da kuşkusuz çok iyi gelecek. Ne de olsa bizim... bizim birlikte yaşamanın doğru dürüst üstesinden gelemeyişimiz üzüyor ikisini de. Ayrıca, uzunca bir ayrılık her şeyi daha bir açık seçik görmemizi sağlayacak, öyle değil mi?"

"Olabilir," dedi Bayan Adele alçak sesle. "Nasıl olsa sen kararını vermişsin."

"Otto'ya yazdım çoktan. Sizlerden hayli zaman ayrı kalmak benim için kolay olmayacak."

"Pierre'den demek istiyorsun."

"En başta Pierre'den, evet. Biliyorum, iyi bakacaksın ona. Kendisine benden bahsetmeni pek bekleyemem; ama Albert'teki gibi olmasın lütfen!"

Bayan Adele, karşı çıkarak başını salladı.

"Benim suçum değildi, biliyorsun."

Bay Veraguth elini omzuna koydu karısının, uzun zaman başvurulmamış acemi bir sevecenlikle.

"Ah, Adele, suçtan söz etmeyelim ne olur. Ne kadar suç varsa benim olsun. Bütün yapmak istediğim, suçumu bağışlatmaya çalışmak zaten. Mümkünse Pierre'i kaybetmeyeyim, olmaz mı! Pierre, aramızdaki tek bağı oluşturuyor. Bana beslediği sevginin önüne engel çıkarılmasın lütfen."

Bayan Adele, kandırılıp ayartılmaya çalışılıyormuş da kendini savunmak istermiş gibi gözlerini yumdu.

"Gider de uzun bir zaman gelmezsen..." dedi duraksayarak. "O henüz bir çocuk..."

"Kuşkusuz. Bırak, öyle de kalsın! Baktın ki başka türlü olmuyor, beni unutturabilirsin kendisine. Ama şunu aklından çıkarma ki, o benden sana bir emanet ve bu emaneti sana bırakabilmem için, sana pek çok güven duyuyor olmam gerekir."

"Albert'in geldiğini işitiyorum," dedi Bayan Adele çabuk çabuk, fısıldayarak. "Az sonra burada olur. İleride bu konuyu seninle yine konuşuruz. Sandığın gibi basit değil sorun. Şimdiye kadar sahip olmadığım, şimdiye kadar dilemediğim ölçüde özgürlük bağışlıyorsun bana, öte yandan üzerime öyle bir so-

rumluluk yüklüyorsun ki tüm özgürlüğümü elimden alıp götürüyor! İzin ver, bu konu üzerinde düşüneyim. Sen de sanırım kararını hemen bir saat içinde vermedin, bana da biraz zaman tanı."

Kapının önünde ayak sesleri duyuldu, az sonra Albert içeri girdi.

Babasını odada görünce şaşırdı, zoraki selamladı kendisini, annesine de bir öpücük verip kahvaltı masasına oturdu.

Rahat bir sesle, "Sana bir sürprizim var," diye başladı Bay Veraguth. "Güz tatilini annen ve Pierre'le istediğiniz yerde geçirebileceksin, Noel tatilini de ayrıca. Ben birkaç ay için seyahate çıkacağım.

Albert sevincini gizleyemedi, ama tuttu kendini ve sabırsızlıkla sordu: "Nereye gitmeyi düşünüyorsun peki?"

"Henüz tam bilmiyorum. İlkin Burkhardt'la Hindistan'a gideceğim."

"O kadar uzağa ha! Okul arkadaşlarımdan biri oralarda doğmuş, sanırım Singapur'da. Orada hâlâ kaplan avlıyorlarmış."

"Umarım avlıyorlardır. Bir tane vurursam, postunu dönüşte alıp getiririm tabii. Ama orada asıl işim, resim yapmak olacak."

"Tahmin ederim. Bir Fransız ressamıyla ilgili bir yazı okumuştum, tropikal ülkelerin birinde yaşamış, Büyük Okyanus'taki bir adada sanırım, harikulade bir şey olmalı."

"Değil mi? Siz de bu arada eğlenir, bol bol piyano çalar, kayak yaparsınız. Ama ben şimdi gideyim de bakayım bizim küçük ne yapıyor. Siz hiç rahatınızı bozmayın."

Daha karısıyla Albert ağızlarını açıp bir cevap vermeye kalmadan, odadan çıkıp gitmişti Bay Veraguth.

"Bazen babam harika doğrusu," dedi Albert, sevincinden yerinde duramayarak. "Hindistan'a seyahat, beğendim doğrusu. Olursa böyle olsun!"

Annesi güçlükle gülümsedi. Dengesi bozulmuştu; içinde öyle bir duygu vardı ki, sanki bir dalda oturuyor da dal testereyle kesiliyordu. Ama sesini çıkarmayıp güler bir yüz takınmaya çalıştı, bunda da antrenmanlıydı doğrusu.

Bay Veraguth, oğlu Pierre'in odasına girip yatağının yanı başına oturmuştu. Cebinden usulcacık küçük bir eskiz defteri çıkarıp, uyuyan küçük Pierre'in başını ve kolunu çizmeye koyuldu. Karşısına oturtarak Pierre'i sıkmadan, onu şu sıra bol bol, elden geldiğince doğru dürüst resme geçirmek ve kafasına nakşetmek istiyordu. Sevecen bir özenle vücudunun hatlarını, narin saçlarının yukarıdan dökülüşünü ve ayrım yerini, sevimli ve asabi burun kanatlarını, bir istemden yoksun dinlenen ince elini ve sımsıkı kapanmış ağızdaki kendi başına buyruk o soylu çizgiyi inceliyor, etüt ediyordu.

Pierre'e yatakta yatarken seyrek rastlıyordu Bay Veraguth ve ilk defadır ki onu çocuklar gibi ağzı açık değil, kapalı olarak uyurken görüyordu. Erkenden olgunlaşmış manalı ağzı incelerken, kendi babası, yani Pierre'in dedesinin ağzıyla aradaki benzerlik dikkatini çekti. Babası pervasız, hayal gücü zengin, ama yerinde duramayan ateşli biriydi. Bir yandan bakıp bir yandan eskiz üzerinde çalışırken, babaların, oğulların ve torunların karakterleri ve yazgılarıyla doğanın oynadığı anlamlı oyun zihnini kurcaladı ve bu peş peşe zorunlu sıralanışın insanı kaygılandıran bilmecesindeki olağanüstülük, bir düşünür sayılmayan Veraguth'un ruhunu sıyırıp geçti.

Derken, uyuyan Pierre ansızın açtı gözlerini ve babasının gözlerinin içine baktı. Bu bakışın ve bu uyanışın çocuksuluktan ne kadar uzak bir ciddilik taşıdığı bir kez daha dikkatini çekti Veraguth'un. Kurşunkalemi hemen bir kenara bırakıp eskiz defterini kapadı, uyanan Pierre'in üzerine eğilip alnından öptü ve neşeli bir sesle, "Günaydın Pierre," dedi. "Nasıl, iyileştin mi biraz?"

Pierre mutlulukla gülümseyip gerindi. Evet evet, daha iyiydi şimdi, çok daha iyiydi. Yavaş yavaş zihnini topladı. Evet, hastalanmıştı dün; dünkü çirkin günün gözdağı veren gölgesini hâlâ üzerinde hisseder gibiydi. Ama şimdi çok daha iyiydi, birazcık daha yatacak, şu andaki durumunun sıcaklık ve şükran dolu huzurunun tadını çıkaracak, sonra da kalkıp kahvaltı yapacak ve annesiyle bahçeye inecekti.

Annesini alıp gelmeye gitti babası. Pierre gözlerini kırpıştırarak pencereye baktı, neşe dolu aydınlık günün sarımtırak

perdeler arasından parıldadığı görülüyordu. Öyle bir gündü ki, bir şeye benziyor, akla gelmedik hazların burcu burcu kokusunu içinde barındırıyordu. Oysa ne kadar yavan, soğuk ve kasvetli bir günü geride bırakmıştı! Bunu unutmak için gözlerini yumdu ve uykunun hantallığı içindeki kol ve bacaklarında güzelim yaşamın uzanıp gerinişini hissetti.

Annesi geldi derken, bir yumurtayla bir fincan süt getirdi, babası da söz verdi kendisine, ona yeni boya kalemleri armağan edecekti. Gerek annesi gerek babası sevgi ve sevecenlikle davranıyor, onu yine iyileşmiş görmekten mutluluk duyuyordu. Bir doğum günüydü adeta, pastanın eksikliğinin hiç önemi yoktu, çünkü doğru dürüst bir açlık hissettiği söylenemezdi henüz.

Pierre, sırtına gıcır gıcır mavi bir yazlık giysi geçirip, babasına gitmek üzere hemen atölyenin yolunu tuttu. Dünkü iğrenç düş aklından çıkmıştı, ama düşteki korku ve acıların yankısı hâlâ yüreğinde titreşmekteydi; bu yüzden, çevresinin gerçekten güneşle ve sevgiyle sarıldığını görmesi ve tatması gerekiyordu şimdi.

Atölyede babası yeni resme yapılacak çerçeve için ölçü alıyordu, Pierre'i sevincinden uçarak karşıladı. Ama Pierre uzun süre kalmak istemedi babasının yanında, ona yalnızca günaydın demeye ve kendini sevdirmeye gelmişti. Atölyeden ayrılıp köpeğin ve güvercinlerin yanına gitti çok geçmeden, sonra Robert'e uğradı, oradan da mutfağa koştu, her şeyi yeniden selamlayıp bağrına bastı, her şeye yeniden sahip oldu. Ardından annesiyle ve Albert'le bahçede gezmeye çıktı; bahçede otlar içine uzanıp yatarak ağladığından bu yana bir yıl geçmişti sanki. Tahterevallide sallanmak istemedi, ama elini tahtası üzerine koydu, fidanlara ve çiçek tarhlarına yöneldi ardından, daha önce yaşanmış bir yaşamdan belli belirsiz bir anımsama esip geldi kendisine doğru, sanki burada tarhlar arasında bir yalnızlık, öksüzlük ve umarsızlık içinde şaşkın şaşkın dolanıp durmuştu. Şimdi her şey aydınlıktı yine, her şeyde hayat vardı, arılar ezgiler söylüyordu, hava tam solunacak gibiydi, hafif ve neşe dolu.

Annesi çiçek sepetini taşımasına izin vermişti; topladıkları karanfilleri ve dalyaları sepetin içine koyuyorlardı; ama Pierre,

ayrıca bir demet yaptı çiçeklerden, daha sonra bunu babasına götürüp verecekti.

Eve döndüklerinde yorgun düşmüştü. Albert, isterse kendisiyle oynayabileceğini söylediyse de, Pierre ilkin biraz dinlenmek istedi. Annesinin verandadaki kocaman hasır koltuğuna gömüldü; babasına götüreceği çiçek demeti hâlâ elindeydi.

Üzerinde tatlı bir rehavet hissetti, gözlerini yumup yüzünü güneşe çevirdi, gözkapakları arasından içeri sızan pembe ve sıcak ışık gönlünü hazla doldurdu. Derken memnun bir yüzle gözlerini gıcır gıcır, sevimli giysisinde gezdirdi, parlak sarı ayakkabılarını güneş ışığına uzattı, sırayla bir sağ, bir sol tekini. Böyle sessiz ve biraz yorgun, rahatçacık ve tertemiz oturmaktan pek hoşlanıyordu. Bir de şu karanfillerin ağır kokusu olmasaydı! Karanfilleri masanın üzerine bıraktı elinden, sonra onları itip kendisinden uzaklaştırdı, kolunun uzanabildiği kadar öteye itti. Az sonra suya koyacaktı hepsini, götürüp babasına verene kadar solmalarını istemiyordu.

Olağanüstü bir sevecenlikle babasına gitti aklı. Dün ne olmuş, ne yapmıştı? Babasını görmek için atölyeye gitmişti, çalışırken bulmuştu onu, hiç vakti yoktu babasının, yaptığı resmin önünde öylesine yalnızlık içinde, harıl harıl çalışarak ve biraz da mahzun dikilip durmuştu. Buraya kadar tastamam anımsıyordu her şeyi. Ya sonra? Sonra bahçede babasıyla karşılaşmamış mıydı? Kendini zorlayıp anımsamaya çalıştı. Doğru, babası bahçede dolanıp durmuştu, yalnız başına ve acılar içinde, yabancı bir yüzle. Ve kendisi de babasına seslenecek olmuştu... Nasıldı bakayım? Korkunç bir şey, tüyler ürpertici bir şey olmuştu dün, ya da böyle bir şey işitmişti, ne olduğunu çıkaramadı bir türlü.

Derin koltukta arkasına yaslanmış, kafasında beliren düşüncelerin akışına bıraktı kendini. Güneşin sarı ve sıcak ışığı dizlerini aydınlatıyordu, ama içindeki neşe yavaş yavaş kaybolmaya başlamıştı. Düşüncelerinin o tüyler ürpertici şeye usul usul yaklaştığını seziyordu. Ve içinde öyle bir his vardı ki, ele geçer geçmez, o şey yine üzerine çullanacaktı; arkasında durmuş, fırsat kolluyordu. Anımsamaları o şeyin bulunduğu sınıra

yaklaştıkça, içinde bulantı ve baş dönmesi gibi boğucu bir duygu beliriyor, başına hafif bir ağrı yapışıyordu.

Pek ağır kokularıyla keyfini kaçırıyordu karanfiller. Güneş vurmuş hasır masa üzerinde duruyor ve giderek soluyorlardı. Babasına götürüp vermek istiyorsa, tam zamanıydı. Ama bu isteği duymaz olmuştu artık, daha doğrusu istiyordu istemesine, ama o kadar yorgundu ki! Üstelik güneş gözlerini acıtıyordu. Sonra, her şeyden önce, dün olup bitenleri düşünüp bulmak zorundaydı. Aradığı şeyin hemen burnunun ucunda eğleştiğini, düşünceleriyle bir el atsın, hemen onu yakalayacağını seziyordu; ama her seferinde söz konusu şey gözden kayboluyor, uçup gidiyordu.

Başındaki ağrı artmıştı. Ah, niyeydi sanki bu? Oysa bugün ne kadar da neşeliydi!

Bayan Adele dışardan seslendi oğluna, ardından kapıyı açıp içeri girdi. Çiçeklerin güneşte durduğunu fark edince, Pierre'i su alıp gelmeye yollayacak oldu. Ama Pierre'e bakar bakmaz, koltuğa pelte gibi gömülmüş oturduğunu gördü, yanaklarında boncuk boncuk gözyaşları vardı.

"Pierre, yavrucuğum, ne oldu? Rahatsızlandın mı yine?"

Pierre, yerinden kımıldamadan annesine baktı ve gözlerini yumdu.

"Konuşsana hayatım, nen var? Yatağına yatmak ister misin? Oyun oynayalım mı seninle? Bir yerin ağrıyor mu?"

Pierre hayır anlamında başını salladı; annesinin odada bulunuşundan rahatsızlık duyuyormuş gibi, yüzünde yadsıyıcı bir ifade belirdi.

"Bırak beni," dedi fısıltı halinde.

Annesi kendisini ayağa kaldırıp kucağına almak isteyince, öfkesinden kudurarak nerdeyse tanınmayacak gibi tiz bir sesle bağırdı: "Bırak beni diyorum!"

Ama hemen ardından diklenmesi geçti, annesinin kollarına yığılıp kaldı. Annesi kendisini tutup kaldırdığında, hafiften inliyordu; derken, acıyla kıvranarak, sararmış yüzünü öne eğdi, sarsıla sarsıla kusmaya başladı.

On Üçüncü Bölüm

Bay Veraguth yeni yapılmış küçük konutunda tek başına yaşadığından beri, karısı kendisini görmek için buraya uğramış değildi pek. Şimdi onun kapıyı vurmadan telaşla atölyeden içeri girdiğini görünce, hemen kötü bir haber işitmeye hazırladı kendini. İçinde beliren sezginin uyarısı o kadar güçlüydü ki, karısı ağzını açmaya kalmadan atıldı: "Pierre'e bir şey mi oldu?"

Bayan Adele, evet anlamında çabuk çabuk başını salladı.

"Hastalığı ciddi olmalı. Demin pek tuhaf bir hali vardı, az önce de kustu yine. Doktoru alıp gelsen iyi olacak."

Bunları söylerken Bayan Adele'nin bakışları boş ve geniş atölyede gezindi, yeni resme gelip takıldı. Ama resimdeki insan figürlerini görememiş, küçük Pierre'i bile tanıyamamıştı; yalnızca gözlerini dikmiş, tuale bakıyor, kocasının yıllardır içinde yaşadığı atölyenin havasını soluyor ve kendisinin yıllardır yaşadığına benzer bir yalnızlık ve dikbaşlı bir kendine yeterlik havasının burada da estiğini belirsiz bir sezgiyle hissediyordu. Ancak bir an sürdü bu, sonra gözlerini resimden çevirip, kendisine karmakarışık sorular yönelten kocasına gerekli cevapları vermeye çalıştı.

En sonunda, "Hemen telefon edip bir otomobil çağırır mısın lütfen?" dedi Bay Veraguth. "Arabayla uzun sürer. Kente ben kendim ineceğim, şu ellerimi yıkayayım, tamam. Hemen eve geliyorum. Sen götürüp yatırmışsındır Pierre'i sanırım."

Bir çeyrek saat sonra otomobile atlayıp kentin yolunu tuttu. Kentte tanıdığı tek doktoru aramaya başladı, daha önce de birkaç kez eve gelmişti doktor. Eski yerinde bulamadı onu, başka yere taşınmıştı. Yeni yerini arayıp dururken, yolda adamın arabasıyla karşılaştı. Doktor selam verdi, Bay Veraguth da karşılıkta bulundu. Araba önünden geçip gitmişti ki, kendisine selam verenin aradığı doktor olduğunu anladı. Hemen döndü geriye, doktorun arabasını bir hastanın evinin önünde buldu. İçi içini yiyerek bekledi bir süre, evden çıkarken doktoru kapıda yakaladı, onu hemen alıp otomobilinden içeri soktu. Doktor diretti, karşı koydu; Veraguth, onu kendisiyle gelmeye zorladı adeta.

Hiç beklemeden son hızla Rosshalde'ye doğru yola koyuldu araba. Doktor elini Veraguth'un dizine koyarak, "Pekâlâ, esirinizim," dedi. "Bana ihtiyacı olan öbür hastalarımı bekleteceğimin farkındasınız sanırım. Söyleyin şimdi, kimin başı dertte? Karınız mı hasta olan? – Değil mi? – O zaman sizin ufaklık hastadır. Neydi ismi bakayım? Pierre, çok doğru. Epeydir görmedim kendisini. Nesi var kuzum? Kaza falan mı geçirdi?"

"Hasta, dünden beri. Bu sabah yine düzelir gibi oldu, ayağa kalkıp biraz bir şeyler yedi. Ama az önce birden yine kusmaya başladı, sanırım ağrıları da var."

Doktor, çelimsiz elini zeki-çirkin yüzünde gezdirdi.

"Bir mide rahatsızlığı olmalı, göreceğiz bakalım. Malikânede başkaca her şey yolunda mı? Geçtiğimiz kış Münih'te serginizi gezdim. Sizinle doğrusu iftihar ediyoruz azizim."

Doktor saatine baktı. Araba vites değiştirip daha bir hızlı soluyarak bayır yukarı tırmanırken, ikisi de sustu. Çok geçmeden malikâneye varıp kapalı bahçe kapısının önünde indiler arabadan.

Doktor, "Beni bekleyin burada," diye seslendi şoföre. Ardından bir koşu bahçeden geçip evden içeri girdiler. Annesi, Pierre'in yatağının başucunda oturuyordu.

Doktorun şimdi bol vakti vardı anlaşılan. Acele etmeden Pierre'i muayeneye koyuldu, onu konuşturmaya çalıştı, annesi Bayan Adele'ye yatıştırıcı güzel sözler söyledi, tam bir serin-

kanlılıkla davranarak telaş ve heyecandan uzak bir güven havası yarattı evde; bu hava, Veraguth'u da rahatlattı.

Pierre doktorun işini kolaylaştırmaya yanaşmadı hiç, sesini çıkarmadı, içerlemiş ve kuşkulu bir tavır takındı. Doktor, elini bastırıp yoklayarak karnında gezdirirken, Pierre onun bu çabasını aptalca ve işe yaramaz buluyormuş gibi alaylı alaylı ağzını büzdü.

"Öyle görülüyor ki bir zehirlenme durumu yok ortada," dedi doktor ihtiyatla. "Bir apandisit olasılığı da söz konusu değil. Anlaşılan midesini bozmuş sadece. Bunun için de en iyi ilaç, perhiz yapıp beklemek. Baktınız ki susadı, delikanlıya biraz demli çay verin, o kadar. Akşamleyin birkaç yudum Bordeaux şarabı da içirebilirsiniz. Bir terslik çıkmazsa, sabahleyin çay ve peksimetle kahvaltı yapabilir. Ağrıları olursa, bana telefon edebilirsiniz tabii."

Bayan Veraguth, kapıdan çıkarken bazı sorular yöneltti doktora, ama ondan daha fazla bir bilgi alamadı.

"Midesi iyice bozulmuş, belli ki hassas ve duyarlı bir çocuk. Hiç ateşi yok. Akşamleyin yine ölçersiniz ateşini. Nabzı biraz yavaş. Eğer düzelmezse, yarın ben yine uğrarım. Sanırım rahatsızlığı ciddi bir şey değildir."

Doktor veda edip ayrıldı hemen, yine pek acele eder gibiydi. Veraguth, kendisini arabaya kadar geçirdi.

Son anda, "Uzun sürebilir mi iyileşmesi?" diye sordu.

Doktor güldü kabaca.

"Sizi böyle yüreksiz biri sanmazdım azizim Bay Veraguth. Delikanlı biraz narin bir çocuk; sonra, hepimiz de çocukken yeterince sık midemizi bozmuşuzdur sanırım. İyi günler!"

Evde kendisine pek ihtiyaç duyulmayacağını düşünen Veraguth, dalgın dalgın yürüyüp kırlara doğru açıldı. Doktorun fazla söze yer vermeyen serinkanlı tutumu içini rahatlatmıştı, nasıl o kadar telaşa kapılıp aşırı derecede endişelendiğine kendisi de şaşıyordu şimdi.

İçinde bir ferahlık duygusuyla yürüyor ve lacivert ikindi saatinin sıcak havasını soluyordu. Daha şimdiden bu çayır çimenler ve meyve ağaçları arasında dolaşıp onlara veda etmek ister gibiydi, kendini hayli özgür ve rahat hissediyordu. Karar

ve çözüm konusunda içindeki yeni duygunun nereden kaynaklandığını düşündü ve bunun Bayan Adele'yle sabahki konuşmasının bir sonucu olduğunu anladı. Karısına seyahat planlarını açıklaması, onun kendisini ilkin büyük bir serinkanlılıkla dinlemesi ve tasarısına karşı çıkmaya hiç kalkmaması, kendisinin verdiği kararı uygularken bundan böyle birtakım sapa yollara ve bahanelere başvurmasının gerekmeyecek oluşu, ilerideki yaşamının tüm belirginlik ve açıklığıyla gözlerinin önünde durması kendisini rahatlatmıştı; içindeki ferahlık ve yeni özgüven duygusunun nedeni de işte buydu.

Nereye gittiğinin pek farkına varmadan, birkaç hafta önce dostu Otto'yla izledikleri patikaya saptı. Ancak patika bayır yukarı çıkmaya başlar başlamaz anladı nerede bulunduğunu ve Otto'yla yaptıkları gezinti aklına geldi. Tepedeki koruluğu, koruluğun ortasındaki bankı, içinden ırmak akan ve uzaklarda bir tablo gibi duran mavimsi ovanın ağaçlar arasından görünen o gizemli ve açık-koyu manzarasını sonbaharda resme geçirmek istemişti; Pierre'i de banka oturtup aydınlık başını koruluğun koyu kahverengi ışığına yumuşacık yaslamaya niyetlenmişti.

Patikayı dikkatle tırmandı, yaklaşan öğle vaktinin sıcağını artık hissetmiyordu. Gözleriyle araştırarak, tepedeki koruluğun bir ucuyla ansızın karşısına çıkacağı anı beklerken, Otto'yla buralarda geçirdiği güne gitti aklı yeniden; dostuyla konuşmalarını, hatta konuşulan tek tek sözcükleri ve dostunun sorularını anımsadı, yeşil rengi o zamandan bu yana çok daha koyulaşıp yumuşak bir ton kazanmış çevrenin ilkyaza özgü havasını anımsadı ayrıca. Derken içinde bir duygu belirdi, hanidir varlığından habersiz yaşadığı bir duyguydu bu, hiç beklenmedik bir anda dönüp gelişi Veraguth'u var gücüyle gençlik günlerine alıp götürdü. Ona öyle geldi ki, dostuyla koruluğa yaptıkları gezintiden bu yana uzun, çok uzun bir zaman geçmiş, bu zaman içinde büyüyüp bir başka insan olmuş, gelişip ilerlemişti ve geride bıraktığı bir zamanki ben'ine şimdi alayla karışık bir acıma duygusuyla bakıyordu.

Yirmi yıl önce her gün yaşayıp şimdi seyrek karşılaştığı bir büyüsellikle onu kavrayan bu düpedüz çocuksu duygunun

şaşkınlığıyla, kısa yaz mevsimini topluca gözden geçirdi, bugün ve dün bilmediği şeyin ne olduğunu buldu. İki üç ay öncesini anımsayınca, kendini değişmiş ve olduğundan ileri bir noktaya ulaşmış gördü. Kısa süre önce gözü karanlıktan ve ne yapılacağının bilinemediği bir belirsizlikten başka şey göremezken, bugün önü aydınlık içindeydi, hangi yolu izleyeceğini kesinlikle seziyordu. Sanki yaşamı, kendisi için belirlenmiş doğrultuda kararlılıkla akmaya çalışan berrak bir ırmağa dönüşmüştü, oysa daha önce hayli zaman bataklık ve durgun bir gölde duraksamalar, kararsızlıklar içinde kendi etrafında dönüp durmuştu. Şunu anladı ki, yapacağı seyahat onu bir daha buralara getirip bırakmayacaktı, artık karısına ve çocuklarına veda etmekten başka yapacak işi kalmamıştı burada, içi yanacak, yüreği kan ağlayacakmış, artık fark etmezdi. Hayatı yeniden bir akışkanlık kazanmıştı, yaşam ırmağının izlediği yol onu kesinlikle özgürlüğe ve yarınlara çıkaracaktı. Her ne kadar kendisi pek fark etmemişse de, yaşadığı kentten ve çevreden, Rosshalde'den ve karısından içten içe çoktan ayrılmış, kopmuştu.

Derin derin soluk alarak durdu, geleceğe yönelik sezgiyle dolup taştı içi. Pierre'i düşündü; bu yolun sonuna kadar gitmesi ve Pierre'den de ayrılması gerektiğinden kuşkusu kalmayınca, bıçak gibi keskin bir acı tüm benliğini sardı.

Böylece uzun bir süre yüzünde bir seyirmeyle durup dikildi. Kor gibi bir acı içini yakıp kavuruyor olsa da, yaşamdı bu yine de, ışıktı, aydınlıktı ve gelecekti. Dostu Otto Burkhardt'ın kendisinden istediği şeydi bu. Dostunun beklediği saatti. Hayli zaman kollanıp gözetilen eski yaralara atılmış neşterdi dostunun sözünü ettiği. Neşter canını yakmıştı, fena halde acıtmıştı canını; ne var ki, el üstünde tuttuğu isteklerden el çekmesiyle huzursuzluk ve ikilik, ruhundaki uyumsuzluk ve felç de silinip gitmişti. Gündüz olmuştu çevresi, acımasız denecek kadar aydınlık, güzel ve parlak bir gündüz.

Bir duygulanmışlıkla son adımları atıp tepeye çıktı ve gölge taş banka çöktü. Yoğun bir yaşam duygusu baştan aşağı sardı ruhunu, sanki gençliği yeniden dönüp gelmişti. Esenliğe kavuşmuş, bir şükran duygusuyla düşüncelerini uzaktaki dostu-

na yöneltti; şimdiki yolu o olmadan asla ele geçiremez, o olmadan boğucu ve hastalıklı bir mahkûm yaşamından asla yakayı kurtaramaz, sonunda yıkılıp giderdi.

Ne var ki, uzun zaman düşünceye dalmak ya da aşırı ruh durumlarında uzun süre eğleşmek, doğasına uygun düşen bir şey değildi. Sağlığına yeniden kavuşmanın ve istem gücünü yeniden ele geçirmenin duygusuyla birlikte, etkin bir güce ve buyurgan bir otoriteye sahip olduğu bilinci tüm varlığını bir sel gibi kapladı.

Doğrulup kalkarak gözlerini açtı ve canlanmış bakışlarını hırsla yeni yapacağı resme yöneltti. Gölge koruluk içinden aşağıdaki uzak ve aydınlık ovaya uzun uzun baktı. Bu manzarayı resme geçirecekti, bunun için artık sonbaharı beklemek istemiyordu. Çetin bir işti, hayli güç bir iş; tadına doyulmayacak bir bilmecenin çözümü gerekiyordu: Ağaçlar arasından görünen bu harikulade manzara canı gönülden resme geçirilecekti, eskiden yaşamış ince ruhlu bir üstadın yapacağı gibi tıpkı, bir Altdorfer ya da bir Dürer'in yapacağı gibi. Resimde önemli olan, yalnızca ışığa egemen olmak ve onun mistik ritmi değildi; en küçük formun gereken özenle ele alınması, büyük bir dikkatle düşünülüp tartılması gerekiyordu, annesinin kır çiçeklerinden yaptığı o eşsiz güzellikteki demetler gibi tıpkı. Ovanın serin ve aydınlık uzaklığı, ön plandaki sıcak ışık seliyle ve ormanın gölgesiyle bir kat daha geriye itilip uzaklaştırılmalı, resmin arka planından bir mücevher gibi parlayıp öne çıkmalıydı, tatlı olduğu kadar serin, çekici olduğu kadar yabancı.

Veraguth saatine baktı, eve dönme zamanıydı. Karısını bugün bekletmek istemiyordu. Ama yine de küçük eskiz defterini çıkarmadan duramadı, öğle güneşinde tepenin kenarında dikilerek, tasarladığı resmin iskeletini kalın çizgilerle kâğıda geçirdi: Perspektif ölçülerini, bütünden bir kesiti, küçük ve nefis manzaranın pek çok şey vaat eden ovalliğini.

Bu da elinde olmadan gecikmesine yol açtı biraz, sıcağı umursamayarak dik ve güneşli yolu bayır aşağı koşarak inmeye koyuldu. Resim için gereksinim duyacağı şeyleri düşündü, yarın erkenden kalkıp, resme geçireceği manzarayı bir de sabah ışığında görmeye karar verdi. Ferahladı, neşeyle çarpmaya

başladı kalbi; güzel ve çekici bir ödevin yine kendisini beklediğini biliyordu çünkü.

Eve gelip acele kapıdan içeri girer girmez ilk işi, "Pierre nasıl?" diye sormak oldu.

Bayan Adele'nin dediğine göre, sakin ve yorgundu Pierre, ağrıları şimdilik kaybolmuş görünüyor, yatağında sabırlı ve sessiz yatıyordu. En iyisi onu rahatsız etmemekti, dikkati çekecek kadar hassas bir hali vardı, kapı açılıp kapandı mı ya da ansızın bir başka ses işitti mi, yattığı yerden sıçrayıp kalkıyordu.

"Pekâlâ," deyip başını salladı Veraguth teşekkür ederek, "daha sonra onu gelir görürüm, akşama doğru belki. Biraz geç kaldığım için özür dilerim, dışardaydım, önümüzdeki günler açık havada çalışacağım."

Bir huzur ve sessizlik havası içinde yemeklerini yediler. Yeşil bir ışık, indirilmiş panjurların aralıklarından süzülüp gelerek serin odaya doluyordu. Bütün pencereler açıktı, öğle sessizliğinde bahçedeki küçük havuzdan şıpırtılar geliyordu.

"Hindistan için özel bir donanıma ihtiyacın olacak sanırım," dedi Albert. "Av malzemesi de götürecek misin yanında?"

"Sanmıyorum. Burkhardt'ta var hepsi. Gereken konularda o bana tavsiyelerde bulunacak. Sanırım resim malzemesini teneke kutulara yerleştirip ağızlarını lehimleterek götürmem gerekiyor."

"Bir kolonyal şapka da geçirecek misin başına?"

"Elbette. Ama onu yoldan alırım nasıl olsa."

Albert yemekten sonra odadan çıkınca, Bayan Adele kocasından hemen gitmeyip biraz kalmasını rica etti. Ardından pencerenin yanı başındaki hasır koltuğa geçip oturdu, kocası da sandalyesini alıp ona yaklaştırdı.

"Ne zaman çıkıyorsun yola?" diye sordu Bayan Adele, konuşmasına bir giriş olarak.

"Şey, bu tamamen Otto'ya bağlı, benim ona uymam gerekiyor tabii. Ama sanıyorum yaklaşık eylül sonunda."

"O kadar erken demek. Ben bu konu üzerinde pek düşünemedim henüz. Şu sıra bütün vaktimi Pierre'e ayırmak zorundayım. Ancak, sanırım Pierre'le ilgili olarak benden fazla bir şey beklememelisin."

"Beklediğim de yok zaten. Bugün bir kez daha bu sorun üzerinde düşündüm. Her bakımdan istediğin gibi davranmakta özgürsün. Hem dünyada gezip dolaşayım, hem buradaki işlerde söz sahibi olayım, böyle bir şeyin olamayacağını anlamıyor değilim. Her bakımdan nasıl uygun buluyorsan öyle yap. Kendime tanıdığım özgürlükten daha azını sana tanımam haksızlık sayılır."

"Peki, ev ne olacak? Yalnız başıma burada oturmak istemem, fazla sapa bir yer, ayrıca benim için fazla büyük bir ev. Sonra, buradaki pek çok hatıra rahatsız edecektir beni."

"Daha önce söylediğim gibi, dilediğin yere gidebilirsin. Rosshalde'nin sahibi sensin, biliyorsun; yola çıkmadan, ne olur ne olmaz, bunun için gereken yasal işlemleri de yapıp aradan çıkaracağım."

Bayan Adele'nin benzi sararmıştı. Adeta düşmanlık dolu bir dikkatle gözlerini dikmiş, kocasına bakıyordu.

Üzgün bir sesle, "Öyle konuşuyorsun ki, sanki bir daha dönüp gelmeyeceksin," dedi düşünmeden, öylece.

Bay Veraguth, gözlerini dalgın dalgın kırpıştırıp önüne baktı.

"Belli olmaz. Dışarlarda ne kadar kalacağım konusunda bir fikrim yok henüz. Sonra, Hindistan'ın ben yaştakiler için fazla sağlıklı bir yer olacağını sanmam pek."

Bayan Adele, hırçın bir tavırla başını salladı.

"Demek istediğim bu değildi. Ölmekse, hepimiz ölebiliriz. Benim kastettiğim, ileride buraya yine dönüp gelmek gibi bir niyetin var mı genel olarak?"

Bay Veraguth sustu ve gözlerini kırpıştırdı, sonunda hafifçe gülümseyerek ayağa kalktı.

"Bu konuyu bir başka sefer konuşsak? Birkaç yıl önce seninle aynı sorun üzerinde tartışmıştık, bu da bizim son kavgamız olmuştu. Şimdi burada, Rosshalde'de kavga etmeye niyetim yok, hele seninle hiç. Sanırım bu konu üzerinde yine eskisi gibi düşünüyorsundur. Yoksa değiştirdin mi düşünceni? Pierre'i bana bırakacak mısın?"

Bayan Veraguth sustu, hayır anlamında başını salladı.

"Biliyordum zaten," dedi kocası serinkanlı. "En iyisi bu sorunu hiç gündeme getirmemek. Dediğim gibi, ev konusunda nasıl istersen öyle davranabilirsin. Rosshalde'yi elde tutmam için neden yok. Baktın ki iyi bir fiyata alıcı çıktı, ver gitsin!"

Bayan Adele, sesinde pek acı bir tonla, "Rosshalde'nin sonu olur bu," dedi; malikânedeki yaşamlarının ilk yıllarına gitti aklı, Albert'in bebeklik yıllarına, o zamanki tüm umutlarına ve beklentilerine. Hepsinin sonu bu olacaktı demek.

Kapıya yönelen Veraguth bir kez daha arkasına döndü, yumuşak bir sesle, "Üzme kendini o kadar," dedi. "İstersen, ne varsa senin olsun."

Ardından evden çıktı Veraguth, köpeğin zincirini çözdü, sevincinden havlayarak çevresinde dönen köpekle atölyenin yolunu tuttu. Rosshalde'nin ne değeri vardı artık kendisi için! Bundan böyle Rosshalde hiçbir alıp vereceği olmayan nesnelerden biriydi. Şimdi ilk defadır ki kendini karısına üstün durumda hissediyordu. Hesabı kapamıştı. Yüreğinde bir özveriyi gerçekleştirmiş, Pierre'i gözden çıkarmıştı. Pierre'in kendisinden çözülüp ayrılmasıyla tüm varlığı yalnızca ileriye doğru yönelmişti. Rosshalde'nin hesabı görülmüştü onun için, bir zaman beslenip suya düşmüş pek çok umut gibi hesabı görülmüş, geride kalan gençlik dönemi gibi hesabı görülmüştü. Bu yüzden yakınmak boşunaydı!

Zili çalar çalmaz koşup geldi Robert.

"Birkaç gün açık havada çalışacağım. Küçük boya kutusunu bul, şemsiyeyi de; yarına hepsi hazır olsun. Saat beş buçukta beni uyandırırsın."

"Baş üstüne Bay Veraguth."

"Hepsi bu kadar. Hava yarın böyle kalır herhalde. Ne dersin?"

"Sanırım kalır... Bağışlayın ama, Bay Veraguth, size bir şey sormak istiyorum?"

"Peki, sor."

"Bağışlayın ama, duyduğuma göre Hindistan'a gidecekmişsiniz."

Veraguth, şaşırmış, birden güldü.

"Haber amma da çabuk yayılmış ortalığa! Anlaşılan Albert boşboğazlık etmiş. Evet, Hindistan'a gideceğim, ama sen benimle gelemeyeceksin Robert, üzgünüm. Gideceğim yerde Avrupa'dan uşaklara iş yok çünkü. Ama yine yanımda çalışmak istersen, ileride dönebilirsin bana. Bu arada bir başka yerde sana bir iş ayarlayacağım. Benden aldığın ücret yılbaşına kadar tarafına ödenecek nasıl olsa."

"Teşekkür ederim Bay Veraguth, çok teşekkür ederim. Acaba sizden yeni adresinizi rica edebilir miyim? Size bir ara yazmak istiyorum da. Anlayacağınız – nasıl söylesem bilmem ki – anlayacağınız, bir nişanlım var Bay Veraguth."

"Ya, bir nişanlın var demek."

"Evet Bay Veraguth. İşime son verirseniz, kendisiyle evleneceğim. Çünkü sizin yanınızdan ayrıldım mı, bir başkasının yanında çalışmayacağım konusunda söz verdim."

"Güzel, o zaman buradaki işinin sona erecek olmasına seviniyorsundur. Ama ben üzülüyorum Robert. Evlendikten sonra ne iş yapmayı düşünüyorsun bakalım?"

"Nişanlım benimle bir büfe açmak istiyor, sigara falan satacağız."

"Büfe ha? Robert, bu sana göre bir iş değil."

"Bağışlayın ama Bay Veraguth, bir denemekte yarar var. Sormama izin verirseniz, acaba gerçekten yanınızda kalıp ileride de size hizmet edemez miyim? Affınıza sığınarak sormak istiyorum da Bay Veraguth."

Bay Veraguth, Robert'in omzuna eliyle şöyle bir vurdu.

"Bak şuna, ne söylüyor! Hem evlenmeyi düşünüyor, hem saçma bir dükkân açmaya kalkıyor, hem benim yanımda kalmak istiyorsun. Bana öyle geliyor ki, bu işte bir terslik var... Galiba bu evlilik sana pek cazip gelmiyor Robert."

"İzninizle Bay Veraguth, çok haklısınız. Nişanlım doğrusu hanım hanımcık biri, ona bir diyeceğim yok. Ama ben yine de sizin yanınızda kalmayı isterdim. Sert bir tabiatı var nişanlımın, sonra..."

"İyi de be adam, ne diye onunla evlenmek istiyorsun peki? Ondan korkuyorsun bakıyorum! Arada bir çocuk yok değil mi? Var mı yoksa?"

"Hayır, yok Bay Veraguth. Ama bana hiç göz açtırmıyor artık..."

"O zaman güzel bir broş al, armağan et kendisine Robert. Sana bir taler vereyim bunun için. Broşu eline tutuştur nişanlının ve söyle, büfe açmak için kendisine bir başkasını bulsun. Bunu benim söylediğimi de söyle ona. Sen de utanmalısın biraz! Sana bir hafta süre. Bir hafta sonra görelim bakalım, bir kadından korkacak kadar yüreksiz bir erkek misin, değil misin."

"Hayhay Bay Veraguth, hayhay. Ona söyleyeceğim mutlaka..."

Yüzündeki gülümseme kaybolan Veraguth, ateş püsküren gözlerle Robert'e bakarak sürdürdü konuşmasını: "Nişanlın olacak kıza gözünün yaşına bakmadan yol vereceksin, anladın mı Robert, yoksa aramızda her şey biter. Pöh – evlenmek ha! Durma git, bu işi hallet hemen!"

Pipoya tütün dolduran Veraguth, büyücek bir eskiz defteriyle bir kutu kömür kalem alıp tepedeki koruluğun yolunu tuttu.

On Dördüncü Bölüm

Perhiz, Pierre'in hastalığına pek iyi gelmemişe benziyordu; kıvrılıp tortop olmuş, yatakta yatıyor, el sürülmemiş çay fincanı yanı başındaki masada duruyordu. Elden geldiğince rahatsız etmemeye çalışıyorlardı onu, söylenecek hiçbir şeye cevap vermiyordu çünkü, ne zaman odaya biri girse öfkeyle sıçrayıp kalkıyordu. Annesi her gün saatlerce yanında oturuyor, adeta ninni söyler gibi sevecen ve yatıştırıcı sözler mırıldanıyordu; tasa ve endişe içindeydi; sanki küçük hasta gizli bir ağrıya inatla saplanmış, oradan ayrılmak bilmiyordu. Bütün soruları, ricaları ve önerileri yanıtsız bırakıyor, gözlerini önüne dikmiş kötü kötü bakıyordu. Ne uyumayı istiyordu, ne oyun oynamayı, ne bir şey içmeyi ne de kendisine bir şey okunmasını. Doktor arka arkaya iki gün uğramıştı eve, fazla bir şey konuşmamış, ılık kompresler uygulanmasını salık vermişti. Pierre ateşlenen hastalarda görüldüğü gibi çokluk uyur uyanık yatıyor, anlaşılmaz sözcükler mırıldanıyor, bunaltıcı bir hezeyan içinde düş görüyormuş gibi alçak sesle sayıklıyordu.

Birkaç gündür açık havada çalışan Veraguth, akşam alacakaranlık çöker çökmez eve döndüğünde hemen Pierre'i sordu. Karısı hasta oğlanın odasına girmemesini istedi, çünkü Pierre her türlü gürültüye karşı büyük bir duyarlılıkla tepki göstermeye başlamıştı ve o sırada uykuya dalmış görünüyordu. Bayan Adele fazla bir şey konuşmadığından ve o sabahki söyleşilerinden bu yana kendisine surat asıp çekingen davrandığından, Bay Veraguth bu kadarcık bilgiyle yetinip kayıtsız bir ta-

vırla banyoya girdi ve yeni bir çalışmanın hazırlık döneminde her zaman hissettiği tatlı tedirginlik ve sıcak uyarılmışlık içinde akşamı geçirdi. Açık havada pek çok eskiz hazırlamıştı, yarın da resmin kendisini yapmaya koyulacaktı. Bir haz duygusuyla kartonlar ve tualler seçip ayırdı, köşelerdeki gevşemiş mandalları onarıp sağlamlaştırdı, her çeşidinden fırça ve boyayı bir araya toplayıp, küçük bir yolculuğa çıkıyormuş gibi hazırlandı; dağ sporu için sabahın erken saatinde yola düşecek olan ve yatmadan önceki beklenti dolu saatleri özlemle ertesi günü düşünerek ve tırmanma sırasında gereksineceği en küçük şeyleri bir araya toplayarak geçirmek isteyen bir turist gibi tütün kesesini, piposunu ve çakmağını toparlayıp bir kenara koydu.

Ardından bir kadeh şarabı yudumlarken, akşam postasından çıkmış mektuplara gönül rahatlığıyla bir göz attı. İçlerinde dostu Burkhardt'tan gelen sevimli mektubu bulunca yüzü güldü. Veraguth'un yolculukta yanına alması gereken öteberilerin listesi de bir ev hanımı titizliğiyle hazırlanıp mektuba eklenmişti. Bundan hoşlanmış, listeyi baştan sona okudu Veraguth; ne beline saracağı yün kuşaklar, ne sahilde ayağına geçireceği sandallar, ne pijama, ne tozluklar listede unutulmuştu. En altta da kurşunkalemle şöyle bir not yer almaktaydı: "Gerisini ben sağlarım ikimiz için, gemideki yerimizi de ben ayırtırım. Sakın ona buna kanıp deniz tutmasına karşı ilaçlara ve Hint edebiyatına ilişkin kitaplara para harcama, bütün bunlar benim işim."

Gülümsemeden duramadı Veraguth. Derken, postadan çıkan kocaman bir ruloya uzandı. Düsseldorf'tan genç bir ressam, saygılı bir ithaf yazısıyla bir dizi gravür yollamıştı. Veraguth'un bu gravürlere de ayıracak vakti vardı bugün, onları da gözden geçirecek kadar keyfi yerindeydi, tek tek dikkatle inceledi hepsini, aralarından en iyilerini dosyasına koymak üzere seçip ayırdı, ötekileri Albert'e verebilirdi. Düsseldorflu ressama nazik birkaç satırla teşekkür etti.

Sonunda defteri alıp, açık havada yaptığı pek çok eskizi gözden geçirdi. Hiçbirini beğenmedi pek, ertesi gün ovadaki manzaradan daha geniş bir başka kesitin çizimine koyulacaktı; diyelim resim o zaman da bir şeye benzemedi, peşini bırakmayacak, başarana kadar uğraşacaktı. Kesin bir şey varsa,

ertesi gün harıl harıl çalışacaktı; bir başlasın, arkası kendiliğinden gelirdi artık. Ve bu resmiyle Rosshalde'ye veda edecekti; kuşkusuz bütün çevrenin en etkileyici ve cazip manzarasıydı bu, bu manzarayı resme geçirmeyi şimdiye kadar ertelemesi, öyle umuyordu ki boşuna olmayacaktı. Hani bir çırpıda kotarılacak bir şey değil, eli yüzü düzgün, incelikli, dengeli bir resim olmalıydı bu. Doğa içinde hızlı bir tempoyla, savaşımlar, güçlükler, yenilgiler ve başarılarla sürdürülen çalışmaları, gideceği tropikal ülkede de yine tadına vara vara yapabilirdi.

Erkenden gidip yattı Veraguth, gece güzel bir uyku çekti, sabahleyin Robert gelip kendisini uyandırdı. Sabahın buz gibi serinliğinde üşüyerek, neşe karışımı bir telaşla yataktan kalkıp ayakta bir fincan kahve içti; tuali, kır sandalyesini ve boya kutusunu peşi sıra taşıyacak Robert'e acele etmesini söyledi. Çok geçmeden de Robert'le evden çıktı, henüz sabahın solukluğunu üzerinden atamamış otlar içinde gözden kayboldu. Daha önce eve uğrayıp mutfağa girerek Pierre'in rahat bir gece geçirip geçirmediğini sormak istemişse de, kapıyı kilitli bulmuş, ortalıkta uyanık kimseye de rastlamamıştı.

Bayan Adele biraz ateşlenmiş görünen Pierre'in başından gece geç vakte kadar ayrılmamıştı. Oğlunun peltek peltek mırıldandığı sözlere kulak kabartmış, nabzını yoklamış, yatağını düzeltmişti. Sonunda iyi geceler dileyip kendisini öper öpmez gözlerini açan Pierre, annesinin yüzüne bakmıştı cevap vermeden. Geceyi sakin geçirmişti.

Annesi sabahleyin odasına girdiğinde Pierre'i uyanmış buldu. Pierre kahvaltı olarak bir şey yemeye yanaşmadı, resimli bir kitap istedi sadece. Bayan Adele resimli bir kitap alıp geldi. Başının altına ikinci bir yastık koydu Pierre'in, pencerenin perdesini çekip açarak kitabı oğlunun eline tutuşturdu; kitabın açılan sayfasında, ışıl ışıl parıldayan altın sarısı kocaman güneş görülüyordu, Pierre'in bayıldığı bir resimdi bu.

Kitabı kaldırıp yüzüne yaklaştırdı Pierre, neşe saçan parlak sabah ışığı sayfanın üzerine düştü. Ama hemen ardından Pierre'in masum yüzü acıdan, düş kırıklığı ve huzursuzluktan oluşan koyu bir gölgeyle kaplandı.

"Tüh, okumak canını acıtıyor insanın!" diye yükseltti sesini kıvranarak, kitap elinden aşağı sarktı.

Annesi düşmek üzereyken yakaladı kitabı ve yeniden Pierre'in gözlerinin önüne tuttu.

"Ama senin sevgili güneşin bu," dedi cesaretlendirerek.

Pierre, elleriyle gözlerini kapadı.

"İstemiyorum, çek kitabı gözlerimin önünden. Sarı rengi çok iğrenç!"

Annesi göğüs geçirerek kitabı çekip aldı Pierre'in gözleri önünden. Nesi vardı bu çocuğun, Allah bilir! Oğlunun bazı alınganlıklarını ve kaprislerini bilmiyor değildi, ama daha önce onu hiç böyle görmemişti.

"Bak ne söyleyeceğim," dedi yumuşak bir sesle, adeta yalvararak. "Şimdi sana şöyle güzel, sıcacık bir çay getireceğim, içine şeker atıp içersin, yanında da nefis bir peksimet yersin, ha?"

"Hayır, istemiyorum."

"Bir dene yavrucuğum. Sana iyi gelecektir, göreceksin."

Sıkılmış, hışımla annesine baktı Pierre.

"İstemiyorum işte!"

Bayan Adele odadan çıktı, uzunca bir süre de dönüp gelmedi. Pierre gözlerini kırpıştırarak ışığa baktı, ışık bir göz kamaştırıcıydı ki! Gözlerini acıtıyordu. Başını çevirdi. Kendisini avutacak hiçbir şey yok muydu artık? Bir lokmacık neşe, bir lokmacık sevinç? İsyankâr ve ağlamaklı, yüzünü yastığa gömdü hırsından, dişlerini yastığın yumuşak ve tatsız kılıfına geçirdi. Bu onun çok küçüklüğündeki bir alışkanlığın kendini açığa vurmasıydı. Henüz pek ufakken huy edinmişti, yatağa yatırılıp da hemen uyuyamadı mı dişlerini yastığa geçirir, kılıfını yorulana ve uyuyana dek belli bir ritimle çiğneyip dururdu. Aynı davranışa şimdi yine başvurmuştu; derken yavaş yavaş sessiz bir uyuşukluktan içeri kaydı, bu da ona iyi geldi, sakinleştirdi kendisini.

Bir saat kadar sonra annesi yeniden çıkıp geldi. Pierre'in üzerine eğilerek, "Pierre yine uslu bir çocuk olacak mı bakayım?" dedi. "Demin pek huysuzdu çünkü, annesini üzdü."

Başka zaman Bayan Adele'nin bu davranışı, Pierre'in sey-

rek karşı koyabildiği etkili bir çareydi. Bayan Adele şimdi aynı sözleri söylerken, bunların oğluna pek dokunacağından ve onu ağlatacağından hiç kuşku duymuyordu. Ne var ki, Pierre annesinin sözlerine bu kez aldırmaz göründü; annesinin biraz sert, "Demin huysuzluk ettiğini biliyorsun sanırım," demesi üzerine, nerdeyse alay ederek ağzını büzdü, düpedüz umursamaz bir tavır takındı.

Az sonra doktor göründü.

"Yeniden kustu mu? Kusmadı ha? Güzel. Peki, geceyi rahat geçirdi mi? Kahvaltıda ne yedi?"

Ardından hastasını yatağında doğrultup yüzünü pencereden yana döndürürken, Pierre yine acıyla irkildi ve gözlerini yumdu. Doktor, Pierre'in çocuk yüzündeki, kendini savunma ve acı karışımından oluşan tuhaf denecek kadar güçlü ifadeyi dikkatle izledi.

Fısıltı halinde, "Seslere karşı da bu kadar hassas mı?" diye sordu Bayan Adele'ye.

Bayan Adele, "Evet," diye cevapladı usulcacık. "Evde hiç piyano çalınmasını istemiyor, çalındı mı dünya başına yıkılıyor sanki."

Doktor başını salladı, pencerenin perdesini çekip kapadı biraz. Ardından Pierre'i yataktan çıkarıp kalbini dinledi, elindeki küçük çekiçle dizkapaklarının altına vurup duruma baktı.

"Tamam tamam," dedi tatlı dille, "bitti, seni yine yatıralım yatağına, rahat et."

Doktor, Pierre'i itinayla yatağına yatırdı, elini tutup gülümsedi kendisine.

Ardından Bayan Veraguth'a dönüp, "Sizinle bir dakika odanıza geçebilir miyiz?" dedi, sesinde centilmence bir ton. Bayan Veraguth, doktoru odasına götürdü.

"Sizin küçük hakkında bana biraz daha fazla bilgi verebilir misiniz?" dedi doktor, Bayan Veraguth'u cesaretlendiren bir tonla. "Bana öyle geliyor ki, çok asabi bir çocuk. Bir süre iyi bakacağız ona. Siz ve ben. Midesindeki bozukluğun sözünü etmeye değmez. Mutlaka yemek yemesi gerekiyor. Şöyle besleyici, kuvvetli şeyler: Yumurta, et suyu, taze kaymak. Yumurta sarısını bir deneyin bakalım. Tatlandırılmış olarak yemeyi tercih

ederse, şekerle karıştırıp bir fincanın içinde çırpın. Evet, çocukta dikkatinizi çeken başka bir şey oldu mu acaba?"

Endişeli, ama doktorun sesindeki içtenlikli ve güven verici tonla yatışmış, anlatmaya başladı Bayan Adele. Onu en çok Pierre'in çevresine karşı ilgisizliği kaygılandırmaktaydı, sanki kendisini artık sevmiyormuş gibi bir hali vardı. Bir şey rica edilsin ya da paylanıp azarlansın, fark etmiyor, adeta hiçbir şeyi umursamıyordu. Bayan Adele resimli kitap olayını anlattı derken, doktor da başını salladı.

Ayağa kalkarken, "Bırakın onu kendi haline," dedi doktor. "Hasta o, huysuzlanmamak elinde değil. Olabildiğince rahatsız etmemeye bakın kendisini. Başı ağrıdı mı, buzlu kompres uygulayabilirsiniz. Akşamları da ılık bir banyo yaptırın, banyoda ne kadar kalırsa o kadar iyi; bu onun uykusunu getirecektir."

Ardından veda edip evden ayrıldı doktor, kapıya kadar geçirilmesine izin vermedi.

Henüz gitmeden, "Bugün bir şeyler yedirmeye bakın ona," dedi.

Aşağıda mutfağın açık duran kapısından içeri girerek Bay Veraguth'un uşağını sordu.

Aşçı kadın hizmetçi kıza dönerek, "Git Robert'i çağır," dedi. "Atölyede olacaktır."

"Kalsın, kalsın," diye atıldı doktor. "Kendim giderim. Hayır, sizin gelmeniz gereksiz, ben yolu biliyorum."

Nükteli bir sözle mutfaktan çıktı; dışarıda birden ciddileşip düşüncelere daldı, kestanelerin altından usul usul atölyeye doğru yürümeye koyuldu.

Bayan Veraguth doktorun ağzından çıkan sözlerin her biri üzerinde yeniden düşündü, ama konuşmasında saklı anlamı çıkaramadı bir türlü. Besbelli doktor Pierre'deki rahatsızlığa şimdiye kadarkinden daha ciddi bir gözle bakıyordu; ne var ki, aslında kötüye yorulacak bir söz de söylemiş değildi. Ayrıca öylesine nesnel ve serinkanlı bir dille konuşmuştu ki, Pierre için herhalde ciddi bir tehlike söz konusu değildi. Görünüşe göre yalnızca bir zafiyet ve sinirlilik hali vardı ortada, sabırla ve gereken bakımla durumun düzelmesini beklemek gerekiyordu.

Derken Bayan Adele müzik odasına geçti, Albert'in unu-

tup da ansızın piyano çalmasını önlemek için piyanoyu kilitledi. Pierre'in hastalığının uzun sürmesi halinde piyanonun hangi odaya taşınabileceğini düşündü.

Arada bir gidip Pierre'e baktı, sakınarak açtı odanın kapısını, uyuyor mu Pierre, yoksa inildeyip duruyor mu, kulak kabartıp anlamak istedi. Her seferinde uyanık, çevresiyle ilgisiz, gözlerini karşıda bir noktaya dikmiş bakarken buldu onu. Her seferinde odadan mahzun mahzun ayrıldı. Pierre'i böyle içine kapanmış, neşesiz, umursamaz yatıyor görmektense, tehlikeler ve acılar içinde kıvranmasını tercih ederdi. Sanki tuhaf ve düşsü bir uçurum, sevgisi ve bakımıyla bir türlü bozamadığı iğrenç ve yedi canlı bir büyü, Pierre'i kendisinden ayırmaktaydı. Alçak, rezil bir düşman pusuda bekliyordu, huyu suyu, kafasında ne sinsi niyetler beslediği bilinmeyen bir düşman; onunla savaşmak içinse elde bir silah yoktu. Belki bir humma, bir kızıl ya da çocuklarda görülen bir başka hastalık çullanmaya hazırlanıyordu Pierre'in üzerine.

Üzgün, bir süre odasında dinlendi Bayan Adele. Gözü bir demet keçisakalına ilişti, kırmızımsı kahverengi tahtası ajurlu beyaz örtü altında derin ve sıcacık parıldayan yuvarlak maun masanın üzerine eğildi, gözlerini yumup yüzünü dallardan geçilmeyen yumuşak yaz çiçeklerinin içine gömdü, çiçeklerin derin derin içine çektiği bayıltıcı kokusu, arka planda gizemli bir acılık taşımaktaydı.

Biraz sersemlemiş, yeniden doğrularak avare bakışlarla çiçeklere, masaya baktı, odanın içinde gezdirdi gözlerini, derken içinde acı bir hüzün dalgası kabardı. Ruhunda ansızın beliren bir uyanıklıkla odada sağa sola bakındı, duvarlarla buluştu bakışları, halı, çiçekli masa, saat ve tablolar birden gözüne yabancı, tüm ilişkilerinden soyutlanmış göründü; halı rulo yapılmış, resimler paketlenmiş, odada ne varsa bir arabaya yüklenmişti ve araba bundan böyle yerlerinden yurtlarından edilip ruhsuz bırakılmış bütün bu nesneleri yeni, bilinmedik, rastgele bir yere götürecekti. Rosshalde, içi boşaltılmış, kapı ve pencereleri kapatılmış olarak canlandı hayalinde, bahçedeki tüm tarhların bir öksüzlük duygusu ve ayrılış acısıyla gözlerini dikmiş kendisine baktığını hissetti.

Ama fazla uzun sürmüyor böyle anlar, karanlıklardan yükselen alçak sesli ama ısrarlı bir çağrı gibi bir belirip bir kayboluyordu, geleceğin şöylece içeri vuran bir yansıması, yansımasından bir parçaydı. Ve duyguların kör yaşamından kopup gelerek açık seçik sızdı bilincinden içeri: Çok geçmeden Albert'i ve hasta Pierre'iyle yersiz yurtsuz kalacak, kocası onu terk edecek, kendisine kala kala sevgisizliklerde yitirilmiş onca yılın bunaltıcılığıyla soğukluğu kalacak ve ruhundan hiç silinip gitmeyecekti. Artık çocukları için yaşayacak, ama kendine özgü güzel bir yaşamı, bir zaman kocası Veraguth'tan beklediği bir yaşamı olmayacaktı asla. Daha düne, hatta bugüne kadar böyle bir yaşama ilişkin gizli beklentisini içinde saklamış ve korumuştu. Bunun için çok geçti artık. Durumu böyle serinkanlı görüp anlamasıyla soğuk bir ürperti yayıldı vücuduna.

Ama sağlıklı doğası hemen savunmaya geçti. Sıkıntı ve belirsizliklerle dolu günler kendisini bekliyordu, Pierre hastaydı, Albert'in tatili ise bitmek üzereydi. Böyle bir zamanda kendisinin de işi miskinliğe vurması ve yeraltından gelen karanlık seslere kulak vermesi olacak gibi değildi, kısacası yapamazdı bunu. Hele bir Pierre iyileşsin, Albert'i yolcu etsin ve kocası Hindistan'a gitsin, o zaman ne yapacağına karar verebilirdi, o zaman vakit bulabilirdi yazgıdan şikâyete ve gözyaşı dökmeye. Ama şimdi anlamsızdı böyle davranması, doğru değildi, asla söz konusu olamazdı.

Çiçeklerin durduğu vazoyu çıkarıp pencerenin önüne koydu. Yatak odasına geçti ardından, mendilinin üzerine kolonya serpip alnını ovdu, aynada sıkı ve gergin saç tuvaletini gözden geçirdi, sakin adımlarla mutfağa gidip Pierre için kendi eliyle bir kahvaltı hazırladı.

Daha sonra kahvaltıyı alıp Pierre'in yanına döndü, karşı koymasına aldırmayarak onu kaldırıp oturttu yatağında, yumuşamayıp yumurta sarısını titizlikle kaşık kaşık içirdi. Ağzını silip alnından öptü Pierre'i, yatağına çekidüzen verdi, tatlı sözlerle uslu bir çocuk olmasını ve güzel güzel uyumasını söyledi.

Çıktığı gezintiden dönen Albert'i alıp verandaya götürdü; hafif esen yaz rüzgârı, iyice gerilmiş kahverengi ve beyaz çizgili güneşlikte hışırtılı sesler çıkarıyordu.

"Doktor bugün yine geldi," diyerek anlatmaya başladı Bayan Adele. "Pierre'in sinirleri bozukmuş biraz, elden geldiğince rahatsız edilmemesi gerekiyormuş. Üzgünüm, ama evde şimdilik piyano çalamayacaksın. Biliyorum, bir fedakârlık senin için bu, Albert. Belki de hava böyle güzelken kalkıp birkaç gün için bir yere gitmen pek akıllıca olur, dağlık bir yere örneğin ya da Münih'e. Baban buna karşı çıkmazdı kuşkusuz."

"Teşekkür ederim anne, çok naziksin. Bakarsın bir gün için giderim bir yere, ama daha fazla değil. Pierre böyle yatakta yatıyorken senin yalnız kalman doğru olmaz. Sonra, okul için de biraz çalışmam gerekiyor, şimdiye kadar bütün zaman aylak aylak gezip dolaştım. – Şu Pierre çok geçmeden bir iyileşip kalksa ayağa!"

"Güzel, Albert, böyle konuşman hoşuma gitti. Şu sıra gerçekten kolay değil işim, iyi ki sen yanımdasın. Babanla da yine biraz düzeldi aran, öyle değil mi?"

"Ha evet, seyahate çıkmaya karar vermesinden sonra düzeldi sayılır. Zaten çok az görüyorum onu, bütün gün resim yapıyor. Biliyor musun, kendisine çokluk çirkin davrandığım için bazen üzülüyorum, ama o da üzdü beni; yine de babamda bir şey var, her seferinde beni etkiliyor. Korkunç denecek kadar tek yanlı bir insan, müzikten de pek anladığı yok, ama büyük bir sanatçı, hayatta bir misyonu var. Bu da beni etkiliyor işte. Ünü pek bir şey vermiyor kendisine, kazandığı paranın da aslında fazla bir şey sağladığı yok; onun çalışarak elde etmek istediği şeyler bunlar değil."

Albert kaşlarını çattı, sözcükler aranarak. İçindeki duygunun tüm belirginliğine karşın onu dilediği gibi açığa vuramıyordu. Annesi gülümsedi derken, Albert'in öne düşmüş saçlarını okşayarak düzeltti.

"Akşam seninle Fransızca bir şeyler okuyalım mı?" dedi, bir iltifatta bulunur gibi.

Albert okuyalım der gibi başını salladı ve kendisi de gülümsedi. O anda Bayan Adele, daha kısa süre önce kendisi için, oğulları uğrunda yaşamaktan başka bir yazgıyı düşleyebilmiş olmasını aptalca ve anlaşılmaz buldu.

On Beşinci Bölüm

Öğleye az bir zaman kalmıştı ki, Robert efendisinin resim malzemesinin taşınmasına yardım için tepedeki ormanın kıyısına geldi. Veraguth, yeni bir taslağı tamamlayıp bitirmişti ve bunu kendisi taşımak istiyordu. Artık biliyordu yapacağı resmin nasıl olması gerektiğini ve bir iki gün içinde de üstesinden geleceğini düşünüyordu.

"Yarın sabah yine çıkıp buraya geleceğiz," diye sesini yükseltti yüzü gülerek, yorgun gözlerini kırpıştırıp öğle saatlerinin göz kamaştıran dünyasına baktı.

Robert, ceketinin düğmelerini titizlikle çözüp iç cebinden bir mektup çıkardı. Biraz kırışmış zarfın üzeri yazısızdı.

"Bunu size vermemi söylediler."

"Kim?"

"Doktor Bey. Saat onda atölyeye gelip sizi sordu; ama gelip sizi işinizin başından almamı da istemedi."

"Güzel. Yola çıkalım haydi!"

Robert sırt çantasını, kır iskemlesini ve resim sehpasını yüklenip önden seğirtti. Veraguth durup, tatsız haberler içerdiği sezgisiyle mektubu açtı. Zarfın içinde sadece doktorun kartını buldu, üzerine kurşunkalemle üstünkörü, okunması zor bir yazıyla şu satırlar çiziktirilmişti: "Lütfen öğleden sonra bana gelir misiniz? Pierre konusunda sizinle konuşacaklarım var. Rahatsızlığı, karınıza söylediğimden daha ciddi. Benimle konuşmadan boş yere telaşlandırıp tasalandırmayın karınızı."

Veraguth, içinde uyanıp kendisini soluksuz bırakan endişeyi bastırmaya çalıştı, zoraki bir serinkanlılıkla mektubu baştan sona iki kez daha okudu dikkatle: "Karınıza söylediğimden daha ciddi!" İşte bu cümlede gizliydi düşman. Karısı ufak bir rahatsızlık nedeniyle bu derece kollanıp gözetilecek kadar dayanıksız ya da sinirleri zayıf biri değildi. Anlaşılan kötüydü durum, tehlikeliydi. Pierre ölebilirdi yani! Ama öte yandan kartta "rahatsızlık" sözcüğü yer alıyordu ki, kulağa pek masum gelen bir sözcüktü bu. Ayrıca, "boş yere telaşlandırıp tasalandırmayın" sözcükleri! Hayır, buna göre en azından çok kötü olamazdı durum. Belki çocuklarda görülen bulaşıcı bir hastalık söz konusuydu. Belki de doktor aile üyelerinden ayırmak istiyordu Pierre'i, onu bir kliniğe yatıracaktı.

Veraguth, düşüne düşüne sakinleşti biraz. Tepeyi ağır ağır indi ve sıcak patikayı izleyip evin yolunu tuttu. En azından doktorun söylediği gibi yapacak, karısına hiçbir şey sezdirmeyecekti.

Öyleyken bir sabırsızlıktır çullandı üzerine. Resmini bir kenara kaldırmadan ve elini yüzünü yıkamadan evden içeri daldı, henüz ıslak olan resmi holde duvara dayayıp bıraktı ve Pierre'in odasından içeri usulcacık süzüldü. Karısı odadaydı.

Veraguth, Pierre'in üzerine eğilip saçlarından öptü.

"Günaydın Pierre. Nasılsın bakayım?"

Pierre belli belirsiz gülümsedi. Hemen ardından, titreyen burun kanatlarıyla havayı kokladı, "Hayır, hayır, çekil karşımdan!" dedi sesini yükselterek. "Çok pis kokuyorsun!"

Veraguth, Pierre'in isteği gibi yapıp bir kenara çekildi.

"Terebentin sadece yavrucuğum. Baban elini yüzünü yıkamaya vakit bulamadı henüz, bir an önce seni görmeye geldi. İşte hemen gidiyorum, üzerimdekileri değiştirip geleceğim yine. Oldu mu?"

Veraguth odadan çıktı, holden geçerken resmi yanına aldı. Küçük Pierre'in sızlanıp yakınan sesi yankılanıp duruyordu içinde.

Sofrada, doktorun ne söylediğini öğrendi karısından; Pierre'in bir şeyler yediğini ve bu kez yediklerini çıkarmadığını işitince sevindi. Ama telaş ve endişesi kaybolmadı, Albert'le aralarında başlayan bir söyleşiyi güçbela sürdürmeye çalıştı.

Yemekten sonra bir yarım saat kadar Pierre'in başucunda oturdu. Sakin sakin yatıyordu Pierre, yalnızca arada bir adeta acıyla elini alnına götürüyordu. Korkuyla karışık bir sevecenlikle oğlunun hasta ve pörsümüş ince dudaklarını, şirin ve aydınlık alnını seyretti Veraguth. Alında, iki göz arasında, eskiden var olmayan küçük dikey bir kırışıklık seçilmekteydi şimdi, hastalıktan kaynaklanan, ama çocuksu bir yumuşaklık içeren devingen bir kırışıklık; Pierre iyileşmeyegörsün, yine kaybolup gidecekti tamamen. Ve Pierre iyileşecekti, iyileştikten sonra ondan ayrılmak, onu bırakıp gitmek kendisine bir kat daha çok acı verecekmiş, versindi, Pierre iyileşsindi yeter ki. Ona veda edip gidecek, bir daha yüzünü göremeyecek olsa da, Pierre o zarafeti, o çocuksu güzelliği içinde büyüyüp gelişmesini sürdürecek, güneş ışığında bir çiçek gibi nefes alıp verecekti. Sağlıklı biri, yakışıklı ve şen bir insan olacak, babasının doğasındaki en narin ve saf özellikleri ruhunda yaşatacaktı.

Pierre'in yatağının başucunda oturup dururken, bütün bunlar geride kalıncaya kadar daha ne çok acılara katlanacağını sezer gibi oldu. Dudakları titredi, kalbi batan dikene karşı savundu kendini; ama öyle seziyordu ki, derinlerde, tüm acı ve korkuların altında, verilmiş kararı bir sağlamlık ve yok edilmezlik içinde durup durmaktaydı. Böyle olması da gerekiyordu, hiçbir acı, hiçbir sevgi bu kararı yerinden oynatamazdı artık. Ama henüz bu son günleri yaşaması ve hiçbir ıstıraptan kendini uzak tutmaması gerekiyordu, bardağı sonuna kadar içmeye hazırdı, çünkü bu birkaç gündür kesinlikle hissediyordu ki, onu yaşama götüren bir yol varsa, bu karanlık kapıdan geçen yoldu ancak. Şimdi ödleklik gösterip kaçmaya yeltendi de acılardan yakayı sıyırmaya baktı mı, gideceği yere yanında balçık ve zehir götürecek, özlemini çekip uğrunda her türlü çileye katlanmak istediği o saf ve kutsal özgürlüğe asla kavuşamayacaktı.

Bu durumda, her şeyden önce doktorla konuşması gerekiyordu. Doğrulup kalktı, sevecenlikle başını sallayıp veda etti Pierre'e ve odadan çıktı. Aklına geldi birden, Albert'ten kendisini arabayla kente götürmesini isteyebilirdi. Doğruca Albert'in odasına yöneldi, bu yaz ilk kez. Hızlı hızlı kapıya vurdu.

"Girin!"

Albert, pencerenin önünde oturmuş, bir şeyler okuyordu. Hemen ayağa kalktı, şaşırmış bir yüzle babasını karşıladı.

"Senden ufak bir ricam olacak Albert. Beni hemen şimdi arabayla kente götürür müsün? – Götüreceksin demek. Çok güzel! O zaman lütfen yardım et de koşsunlar arabayı, işim acele biraz. Bir sigara ister misin?"

"Evet, teşekkürler. Ben hemen gidip atlarla ilgileneyim."

Çok geçmeden araba hazırlandı, geçip oturdular. Albert sürücü yerindeydi. Veraguth, kente geldiklerinde bir köşe başında durdurdu arabayı, ayrılırken Albert'e övgüyle birkaç söz söyledi.

"Çok teşekkür. Hayli ilerlemişsin bakıyorum, atları çok iyi idare ediyorsun. Şimdilik hoşça kal, eve yürüyerek döneceğim."

Veraguth, kentin sıcak caddesinde çarçabuk yürüyüp gözden kayboldu. Doktor sessiz ve kibar bir semtte oturuyor, günün bu saatinde yolda pek kimse seçilmiyordu. Bir arozöz, adeta uykulu uykulu, geçti Veraguth'un önünden; iki küçük oğlan arabanın peşinden seğirtmekteydi; ellerini arozözün püskürttüğü suya tutuyor, gülüşerek birbirlerinin terlemiş yüzüne su atıyorlardı. Bir evin zemin katının açık penceresinden, egzersiz yapan bir öğrencinin can sıkıntısıyla çaldığı piyanonun sesi gelmekteydi. Veraguth, özellikle yazları, ıssız kent cadde ve sokaklarına karşı öteden beri bir soğukluk duymuştu. Böylesi cadde ve sokaklar ona, merdivenlerinde kahve ve yemek kokusu duyulan evlerde geçirilmiş, çatı pencerelerinden, halı çırpma direklerinden ve gülünç denecek kadar küçük, zevksiz bahçelerden başka tarafı görmeyen ucuz ve sıkıcı odalarda yaşanmış gençlik yıllarını anımsatıyordu.

Girişte altın yaldız çerçeveli kocaman tablolar ve kocaman halılar arasında doktor muayenehanelerinin mahrem kokusu karşıladı Veraguth'u, uzun ve kar gibi beyaz hastabakıcı önlüğüyle genç bir kıza kartvizitini uzattı. Kız ilkin, birkaç kadınla genç bir erkeğin, gözlerini ellerindeki dergilere dikmiş, pelüş koltuklarda sessizlik ve sıkıntı içinde oturdukları bekleme odasına götürdü onu, daha sonra ricası üzerine bir başka odaya al-

dı. Tıbbi bir derginin pek çok yıla ait nüshaları, sicimle bağlanmış kalın desteler halinde üst üste yığılmış duruyordu bir kenarda. Veraguth, sağına soluna şöyle bir göz gezdirmeye pek vakit bulamadan kız dönüp geldi ve onu alıp doktorun çalışma odasından içeri soktu.

Veraguth, ışıl ışıl bir temizlik ve düzen havası esen odada bir deri koltuğa çöktü; karşısındaki masanın başında da doktor oturuyordu, ufak tefek ve dimdik. Yüksek tavanlı oda sessizdi, yalnızca cam ve pirinçten pırıl pırıl, küçük bir ayaklı saat, belli bir ritim gözeterek tiz seslerle dar yörüngesinde dolanıp duruyordu.

"Evet aziz üstadım, sizin delikanlının durumunu pek beğenmiyorum. Daha çok önceden bazı tatsız şeyler gözünüze çarpmadı mı kendisinde, yani baş ağrısı, yorgunluk, oyun oynamaya karşı isteksizlik ve benzeri şeyler? – Demek son zamanda olup bitti her şey. Peki, ondaki bu duyarlılık eskiden de var mıydı? Sese ve parlak ışığa karşı örneğin? Kokulara karşı ya da? – Öyle mi? Atölyedeki boya kokusundan rahatsızlık duyuyordu demek! Evet, öbür belirtilere uygun düşüyor bu."

Doktor sordukça soruyor, Veraguth da hafif bir sersemlik içinde cevaplar veriyordu, korkuyla karışık bir dikkatle ve doktorun kollayıcı, nazik, kusursuz denecek kadar açık ve kesin konuşma üslubuna içten hayranlık duyarak.

Derken sorgulamanın temposu yavaşladı, bir vakit de tek tük sorular halinde varlığını sürdürüp sonunda yerini uzunca bir molaya bıraktı. Sessizlik bir bulut gibi süzülmeye başladı oda içinde, yalnızca küçük fingirdek saatin çıngır çıngır yürüyüşü bu sessizliği kesintilere uğratıyordu.

Veraguth alnındaki teri sildi. Gerçeği öğrenmenin zamanıydı artık, hissediyordu bunu. Masanın başında heykel gibi oturan doktorun susması karşısında ansızın bir korku çullandı üzerine, eli kolu acıdan tutmaz oldu. Gömleğin yakalığı içinde havasızlıktan boğulacakmış gibi başını sağa sola döndürdü. Nihayet, "Çok mu kötü durum?" sözcükleri döküldü ağzından.

Doktor gözlerini kaldırdı. Çalışmaktan aşınmış sarı bir yüz gerisinden soluk bir bakışla Veraguth'a bakıp başını salladı.

"Ne yazık ki öyle. Delikanlının durumu iyi değil Bay Veraguth."

Bundan böyle gözlerini Veraguth'tan ayırmadı doktor. Ressam Veraguth'un benzinin sararıp ellerinin iki yana sarkmasını bir bekleyiş havası içinde dikkatle izledi. Onun sağlam ve kemikli yüzüne nasıl bir güçsüzlük ve çaresizliğin gelip yuvalandığını gördü, ağız kaslarının gevşeyip pörsüdüğünü, gözlerinin bir bakıştan yoksun, sağda solda avare gezindiğini gördü ayrıca. Ağzının kıvrılıp bükülerek hafiften titremeye başladığını gördü, bayılan bir kimsedeki gibi gözkapaklarının nasıl gözleri üzerine sarktığını gördü öte yandan. Doktor, Veraguth'u izliyor ve bekliyordu. Veraguth'un ağzının kendini toparladığını, gözlerinin yeni bir istem gücüyle dirildiğini fark etti derken, yalnızca yüzündeki o belirgin solukluk kaybolmadan kalmıştı. Söyleyeceklerini Veraguth'un dinlemeye hazır olduğunu anlamıştı doktor.

"Nasıl bir hastalık bu?" diye sesini yükseltti Veraguth. "Beni düşünmeyin siz, konuşun açıkça. – Pierre'in öleceğini sanmıyorsunuz herhalde?"

Doktor, iskemlesini Veraguth'tan yana biraz daha yaklaştırdı. Usulcacık, ama kesin ve açık seçik bir ifadeyle konuşmaya başladı.

"Kimse söyleyemez öleceğini. Ama yanılmıyorsam, sizin küçük tehlikeli derecede hasta."

Veraguth, doktorun gözlerinin içine baktı.

"Ölecek mi yani? Sizin öleceğine inanıp inanmadığınızı bilmek istiyorum. Anlıyor musunuz, bilmek istiyorum!"

Veraguth farkında olmadan ayağa kalkmış, adeta gözdağı vererek doktorun üzerine yürümüştü. Doktor elini onun kolunun üzerine koyar koymaz irkilip toparlandı ve yaptığından utanmış gibi gerisingeri koltuğa çöktü.

"Anlamsız sözler bunlar," diyerek yeniden konuşmaya başladı doktor. "Kimin ölüp kimin yaşayacağına karar vermek bizim işimiz değil; bu konuda biz hekimler her Allahın günü yeni sürprizlerle karşılaşırız. Bizler için, çıkmayan canda her zaman umut vardır, anlatabildim mi? Yoksa nereye varır işin sonu!"

Veraguth, söylenilenleri doğrular gibi başını salladı ve sordu sadece: "Söyleyin lütfen, nedir hastalığı?"

Doktor, şöyle bir öksürdü.

"Yanılmıyorsam, menenjit."

Koltuğunda sessiz oturan Veraguth, sözcüğü usulcacık yineledi. Ardından doğrulup kalktı ayağa, doktora elini uzattı.

"Menenjit ha?" dedi; ağzı sanki pek soğuk bir havayla karşılaşmış gibi titremekte olduğundan, yavaşçacık ve sakınarak ekledi: "Peki, iyileştirilemez mi bu hastalık?"

"Bütün hastalıklar iyileştirilebilir Bay Veraguth. Bazı kimseler vardır, diş ağrısıyla yatağa yatar, birkaç gün içinde bu dünyadan göçüp giderler; bazıları da vardır, en ağır bir hastalığın bütün belirtilerini gösterir, ama hayatta kalırlar."

"Evet, evet. Hayatta kalırlar! Ben gideyim artık Doktor Bey. Size hayli zahmet verdim. Demek ki menenjit, tedavisi olmayan bir hastalık."

"Sevgili dostum..."

"Özür dilerim. Şimdiye kadar menenjit denen bu hastalığa yakalanan başka çocukları da tedaviye çalıştınız sanırım. – Çalıştınız demek. Gördünüz mü! – Hâlâ yaşıyor mu bu çocuklar peki?"

Doktor sesini çıkarmadı.

"İçlerinde hayatta kalan iki ya da bir kişi olsun var mı?"

Soru cevapsız kaldı.

Doktor, adeta içerlemiş, çalışma masasına yöneldi ve masanın bir gözünü çekip açtı.

Sesinde değişik bir ton, "Hemen teslim bayrağını çekmeniz doğru değil!" dedi. "Sizin küçüğün hastalığı atlatıp atlatamayacağını bilmiyoruz. Durumu nazik, elimizden geldiğince yardımına koşmak zorundayız. Hepimizin ona yardım etmesi gerekiyor, beni anlıyor musunuz, yani sizin de. Size ihtiyacım var. – Akşam yine gelip duruma bakacağım. Her ihtimale karşı şu uyku ilacını alın, belki sizin kendinize gerekebilir. Ve şimdi söyleyeceklerime kulak verin: Küçük dinlenecek, hiç rahatsız edilmeyecek; ayrıca pek kuvvetli yiyeceklerle beslenecek. Hepsinden önemli bunlar. Dediklerimi unutmazsınız sanırım."

"Kuşkunuz olmasın. Hiçbirini unutmayacağım."

"Sancılanır ya da fazla huysuzlanırsa, ılık banyo ya da kompres iyi gelecektir. Buz torbası var mı evde? Ben gelirken yanımda getiririm bir tane. Herhalde buz sağlayabilirsiniz. Güzel. – Umudumuzu kesmeyelim Bay Veraguth. Kendimizi yılgınlığa kaptıracak zaman değil, hepimizin görev başında olması gerekiyor. Öyle değil mi?"

Veraguth'un halinde bir güven ifadesi okuyan doktor, onu kapıya kadar geçirdi.

"Arabamı alabilirsiniz isterseniz. Akşam saat beşe kadar bana gerekli değil."

"Teşekkür ederim, eve yayan dönmek istiyorum."

Veraguth, önceki gibi boş olan caddeyi yürüye yürüye indi aşağı. Deminki açık pencereden hâlâ bir öğrencinin o kasvetli müzik çalışması yankılanıyordu. Saatine baktı Veraguth, doktorun yanından ayrılalı yarım saat geçmişti topu topu. Ağır ağır yürümeyi sürdürdü, bir sokağı bırakıp bir sokağa girdi, kentin yarısını dolaştı nerdeyse. Kenti bırakıp gitmekten korkuyordu. Kentteki bu anlamsız, bu yoksul bina yığınlarını ilaç kokuları ve çeşitli hastalıklar kendilerine yurt edinmişti, sefalet, korku ve ölüm kol geziyordu; neşeye hasret, acılar içinde kıvranan yüzlerce cadde, sokak tüm dert ve çileleri paylaşıyor, insan burada kendini yalnız hissetmiyordu. Oysa kent dışında, ağaçlar ve pırıl pırıl bir gökyüzü altında, tırpanların sesleri ve cırcırböceklerinin ötüşleri arasında bunları düşünmek daha ürkütücü, daha anlamsızdı, daha çok karamsarlığa sürüklüyordu insanı.

Akşam vaktiydi ki toz toprak içinde, ölesiye yorgun malikâneye döndü Veraguth. Doktor kendisinden önce uğrayıp gitmişti. Ama sakindi karısı, anlaşılan henüz hiçbir şeyden haberi yoktu.

Akşam yemekte Albert'le atlar üzerine sohbet etti Veraguth. Söyleyecek hep bir şey buluyor, Albert de, neden söz açılırsa açılsın, konuşmam demiyordu. Anneyle oğula göre, Veraguth pek yorgundu, o kadar. Ama Veraguth nerdeyse alaylı bir kızgınlıkla şöyle geçiriyordu içinden: Gözlerimde ölüm okunsa bile yine hiçbir şeyin farkına varmaz bunlar! Bu benim karım, bu da benim oğlum! Oysa Pierre ölüm döşeğinde! Bir yandan

canı çekilmiş diliyle kimseyi ilgilendirmeyen sözcükleri şekillendirmeye çalışırken, bir yandan da işte böyle hazin bir çember çiziyordu düşünceleri. Derken bunlara yeni bir tanesi daha gelip katıldı: Böyle olması daha iyi! Acılarla dolup taşan kadehi, dibindeki son damlasına kadar tek başıma yudumlarım hiç değilse. Oturur, ikiyüzlülükle davranır, benim küçük Pierre'imin bu hayattan yavaş yavaş göçüp gidişini izlerim. O öldükten sonra yaşarsam, beni buraya bağlayan hiçbir şey kalmaz artık, bana acı verecek hiçbir şey kalmaz; o zaman da çekip giderim, bundan böyle hayatımda yalan söylemelere, sevgiye inanmalara, sabırla beklemelere, ödleklikliklere paydos... Yaşamaktan, çalışmaktan ve ilerlemekten başka şeye dönüp bakmam artık, durup dinlenmek nedir, miskinlik nedir bilmem.

Belirsiz bir haz duygusuyla yüreğinde bir acının alevlendiğini hissetti Veraguth, azgın ve katlanılmaz, ama şimdiye dek hiçbir şeyde hissetmediği kadar saf ve yüce. Bu tanrısal alevin karşısında küçük, kasvetli, içtenliksiz ve çirkin suratlı yaşamının nasıl değersiz bir nesne gibi heba olup gittiğini gördü, üzerinde düşünmeye, en ufak bir eleştiri konusu yapılmaya değmezdi.

Akşam bir saat kadar yarı karanlık odada hasta Pierre'in başucunda oturdu, yatakta gözünü hiç kırpmadan bir gece geçirdi, doymak bilmez acıların eline bütün coşkusuyla kendini teslim etmiş, ruhundaki ateş tarafından yenilip yutulmaktan, vücudunun son hücresine kadar yakılıp kavrulmaktan başka hiçbir umut beslemeksizin içinde, hiçbir istek duymaksızın. Böyle de olması gerektiğini, özellikle elindeki en sevdiği şeyi, en iyi, en saf şeyi elden çıkarması, ölüp gidişini görmesi gerektiğini anlıyordu.

On Altıncı Bölüm

Pierre'in durumu iyi değildi, babası nerdeyse bütün gün ayrılmıyordu yanından. Sürekli başı ağrıyor, hızlı hızlı soluyordu ve her nefes alıp verişi, ürkek bir iniltiden farksızdı. Ufak ve sıska vücudu arada bir kısa süreli kasılmalarla sarsılıyor ya da şahlanıp keskin kavisli bir yay oluşturuyordu. Sonra yine uzun bir zaman hiç kımıldamaksızın yatıyor, derken kramp tarzında bir esneme gelip çullanıyordu üzerine. Ardından bir saat kadar uyuyor, uyandıktan sonra da her nefes alış verişinde bir sızlanıştan farksız aynı düzenli iniltiler yeniden başlıyordu.

Kendisine söylenilenleri işitmiyordu Pierre. Nerdeyse zorla kaldırılıp oturtularak ağzına verilen yiyecekleri, bilinçsiz bir umursamazlıkla yiyip yutuyordu. Zayıf ışıkta –perdeler sımsıkı kapatılmıştı çünkü– Veraguth uzun süre büyük bir dikkatle eğilmiş oturuyor, oğlunun şirin ve aşina yüzündeki sevimli, narin çizgilerin nasıl birbiri ardından yok olup gittiğini yüreği kan ağlayarak izliyordu. Kala kala erkenden kocamış sarı soluk bir yüz kalmıştı geride, ıstıraptan, tiksintiden ve derin bir dehşet duygusundan başka şey okunmayan basite indirgenmiş hatlarla acının tüyler ürpertici maskesi kalmıştı.

Bazen Veraguth, bu çirkinleşmiş yüzün uyku sırasında yumuşadığını ve sağlıklı günlerindeki şirinliğinden birazını yeniden ele geçirdiğini görüyordu. Böyle anlarda yüzden gözünü ayırmıyor, özlemle yanıp tutuşan bir sevgi açlığıyla, yüzün can çekişen sevimliliğini tekrar tekrar belleğine nakşetmeye çalışıyordu. Yine böyle anlarda kendisine öyle geliyor-

du ki, Pierre'in başında bekleyip ona bakarak geçirdiği bu saatlere gelinceye kadar tüm yaşamında sevginin ne olduğunu hiç bilmemişti.

Bayan Adele, günlerce hiçbir şeyin farkında olmamıştı. Kocası Veraguth'taki gerilimin ve bir tuhaf dalgınlığın ancak yavaş yavaş farkına vararak sonunda durumdan kuşkulanmış ve yine aradan pek çok gün geçtikten sonradır ki, kocasındaki durumun nedenini sezmeye başlamıştı. Bir akşam Pierre'in odasından çıkan kocasını bir kenara çekerek sesinde bir kırgınlık ve sitemle kısaca şöyle dedi: "Nesi var Pierre'in Tanrı aşkına? Nasıl bir hastalık bu? Görüyorum ki, sen bir şeyler biliyorsun."

Veraguth, derin bir dalgınlığın gerisinden karısına bakarak dudaklarında bir kurulukla cevap verdi: "Bilmiyorum Adele. Pierre çok hasta. Görmüyor musun?"

"Görüyorum. Ama bilmek istiyorum, nedir hastalığı! Kendisine nerdeyse ölümcül hastaymış gibi davranıyorsunuz çünkü. Sen de, doktor da. Doktor ne dedi sana?"

"Pierre'in durumu ciddiymiş, kendisine çok iyi bakmamız gerekiyormuş. Zavallı başının içinde bir iltihaplanma varmış. Yarın rica edelim de biraz daha fazla bilgi versin bize."

Bayan Adele bir kitaplığa yaslandı, yukarı uzattığı elini pencerenin yeşil perdesinin pililerine geçirdi. Bayan Adele susuyor, Bay Veraguth sabırla onun karşısında dikiliyordu, kül rengine dönüşmüş bir yüz, kızarmış gözlerle. Elleri hafifçe titriyordu, ama kendine hâkimdi, çehresinde bir çeşit gülümseme, teslimiyet, sabır ve nezaketten oluşan tuhaf bir parıltı seçiliyordu.

Bayan Adele kocasına yaklaştı. Koluna tutundu kocasının, dizlerinin bağı çözülür gibiydi. Gayet alçak bir sesle fısıldayarak, "Öleceğine inanıyor musun Pierre'in?" diye sordu.

Veraguth'un dudaklarındaki o güçsüz ve budalaca gülümseme kaybolmamıştı hâlâ, ama bir yandan da yanaklarından aşağı küçük damlacıklar halinde gözyaşları birbiri ardından yuvarlanmaya başlamıştı. Evet anlamında başını oynattı hafifçe. Bayan Adele kocasının kolunu bıraktı, dengesini kaybedip yere yığılmak üzereyken Bay Veraguth kendisini tutup kaldırarak oracıktaki bir sandalyeye oturttu.

Ağır ve hantal bir sesle, "Kesin olarak bilinemez nihayet," dedi Bay Veraguth; hanidir bıkıp usandığı eski bir dersi tiksinti duygusuyla yineler gibiydi. "Kendimizi yılgınlığa kaptırmamamız gerekiyor," diye ekledi ardından.

Bir süre sonra, yeniden güç kazanan karısının sandalyesinde doğrulup dik durumda oturduğunu görünce, otomatik bir şekilde yineledi: "Kendimizi yılgınlığa kaptırmamamız gerekiyor."

"Evet," diye cevapladı karısı, "haklısın." Ve bir aradan sonra yeniden yükseltti sesini: "Olamaz! Olamaz!"

Ve ansızın doğrulup kalktı tekrar; gözleri eski dirimselliğine kavuşmuş, yüz hatları anlayış ve hüzünle kaplanmıştı.

Yüksek sesle, "Dönmeyeceksin artık, öyle değil mi?" dedi. "Biliyorum. Bizi terk etmek istiyorsun."

Veraguth çok iyi görüyordu ki, ikiyüzlülüğe izin vermeyen bir andı bu. Kısa yoldan, vurgusuz bir sesle cevapladı soruyu: "Evet."

Bayan Adele başını sağa sola salladı; bu söz üzerinde iyice düşünmesi gerekiyordu da bir türlü bir sonuca ulaşamıyor gibiydi. Derken düşünüp taşınmalarla pek ilgisiz sözler döküldü ağzından, yaşanılan anın kasvetli ve iç karartıcı çaresizliğinden düpedüz bilinçsiz akıp geliyordu sözler, yılgın bir yorgunluktan, yapılan bir hatayı düzeltme isteğinden ve henüz kendisine ulaşılabilecek bir kişinin gönlünü hoş etmek için duyulan belirsiz bir gereksinimden akıp geliyordu.

"Evet," dedi Bayan Adele, "ben de başka türlü düşünmüş değilim. Ama dinle Johann, Pierre ölmemeli! Her şey, bütün her şey böyle bir anda yıkılıp gitmemeli! Ve biliyor musun, bir şeyi daha sana söylemeden içim rahat etmeyecek: Pierre iyileşirse, onu alabilirsin. Duydun mu? O zaman senin yanında kalabilir Pierre."

Veraguth hemen anlayamamıştı karısının söylediklerini. Onun ne dediğinin ancak yavaş yavaş bilincine vardı ve anladı ki, uğrunda onunla savaşıp durduğu, yıllar yılı kendisini karar vermekte duraksatan ve acılara göğüs gerdiren bir şeyi, karısı şimdi iş işten geçtikten sonra kendisine vermeye kalkıyordu.

Anlatılmaz derecede saçma buldu bunu, karısının onca za-

man kendisinden esirgediği şeyi şimdi ona vermek istemesi değil yalnız, tam ecelle pençeleştiği bir sıra Pierre'e sahip olması aptalcaydı daha çok. Bu durumda bir değil, iki kez yitirmiş sayılacaktı Pierre'i! Olmayacak bir şeydi bu, komik bir şeydi! Öylesine tuhaf ve anlamsız bir şeydi ki, az kalsın Veraguth acı bir kahkaha savuracaktı.

Ne var ki, Bayan Adele söylediklerinde kuşkusuz ciddiydi. Belli ki Pierre'in öleceğine henüz pek inanmıyordu. Bir lütufkârlıktı yaptığı, yaşadığı anın acılarla dolu telaş ve şaşkınlığında ruhunda uyanmış olumlu bir duygunun dürtüsüyle katlanmak istediği pek büyük bir özveriydi. Veraguth, karısının nasıl acı çektiğini, benzinin nasıl sararıp solduğunu ve güçlükle ayakta durduğunu görüyordu. Karısının özverisinin, bu geç kalmış tuhaf yüce kalpliliğinin kendisine ölümcül bir alay gibi geldiğini açığa vurması hoş bir şey olmazdı.

Bayan Adele hanidir kocasının bir şey söylemesini beklemeye başlamıştı, içinde bir yadırgama duygusuyla. Neden bir şey demiyordu kocası? Kendisine inanmıyor muydu? Kendisine tümüyle yabancılaşmıştı da ondan bir şey kabul etmek istemiyor muydu yoksa? Yapmak istediği bu alabildiğine büyük fedakârlığı bile kabule yanaşmıyor muydu?

Karısının yüz kasları düş kırıklığından seyirmeye başlamıştı ki, Veraguth toparladı kendini. Eğilip karısının eline soğuk dudaklarını hafifçe dokundurarak, "Teşekkür ederim," dedi.

Birden bir düşünce geldi aklına, sesinde daha sıcak bir tonla ekledi: "Şimdi gidip Pierre'le ilgileneyim biraz. İzin ver de, başında bu gece ben bekleyeyim."

"Hayır, nöbetleşe yapacağız bu işi," dedi karısı kesin bir tavırla.

Pierre bu akşam pek sakindi. Komodinin üzerinde ufak bir gece lambası yanıyor, güçsüz parıltısı küçük odayı tümüyle dolduramayarak kapıya yaklaşıldıkça yerini kahverengi bir loşluğa bırakıyordu. Veraguth, uzun bir süre Pierre'in nefes alıp verişlerini dinledi; sonra, odaya getirttiği dar divanın üzerine uzandı.

Gece saat ikiye doğru, Bayan Adele uyandı uykusundan,

ışığı yakıp yataktan kalktı. Üzerine bir sabahlık geçirip elinde mumla Pierre'in odasına geldi. Odada her şey sessizdi. Mumun ışığı yüzüne vurur vurmaz kirpiklerini hafifçe oynattı Pierre, ama uyanmadı. Divanda ise, üzerinde elbiseyle kocası yatıyordu, biraz kıvrılıp büzülmüş.

Bayan Adele mumu kocasının yüzüne tuttu ardından ve kısa süre yanı başında dikilip kocasına baktı. Yalan dolansız, içtenlikli bir yüzdü, tüm kırışıklıklar ve ağarmış saçlarla ikiyüzlülükten uzak bir yüz, yanaklar pörsümüş, gözler çukura batmış.

Yarı acıma, yarı memnunluk karışımı bir duyguyla, "O da yaşlandı," diye geçirdi içinden, kocasının dağınık saçlarını eliyle okşayası geldi, ama kendini tuttu. Ses etmeden yine çıkıp gitti odadan. Saatler sonra sabahleyin dönüp geldiğinde, kocasını çoktan uyanmış buldu; dikkat kesilmiş, Pierre'in yatağının başucunda oturuyordu; kendisini selamlayan ağzında ve bakışında, günlerdir bir zırh gibi üzerine geçirdiği o gizemsel güç ve kararlılıktan kaynaklanan bir zindelik okunuyordu.

Pierre için kötü bir gündü. Uzun zaman uyudu, ardından gözleri açık, donuk bakışlarla yattı yatakta, sonunda üzerine çullanan yeni bir ağrı dalgasıyla iyice uyandı. Yatakta kudurmuşçasına ordan oraya attı kendini, küçük yumruklarını sıkıp gözlerinin üzerine bastırdı; yüzü kimi zaman ölü yüzü gibi sararıyor, kimi zaman kor gibi kızarıyordu. Derken bağırmaya başladı, dayanılmaz acılara karşı çaresizlik içinde başkaldırarak; o kadar çok zaman ve öylesine yürekler acısı şekilde bağırıp durdu ki, benzi sararan ve feryatlara daha fazla dayanamayan babası adeta kahrolarak odadan çıkıp gitti.

Hemen doktoru çağırttı Veraguth. Doktor, aynı gün iki kez daha eve uğradı ve akşam gelirken yanında bir de hastabakıcı getirdi. Akşamüzeri kendini kaybetti Pierre; hastabakıcıya gidip yatmasını söyleyen anne ve baba, bütün geceyi oğullarının başında uyanık geçirdi, artık pek uzun sürmeyecekmiş gibi bir duygu içindeydiler. Pierre kımıldamadan yatıyordu, nefes alıp verişi düzensiz ama güçlüydü.

Veraguth'la karısı, bir zaman Albert'in çok ağır hasta yattığı ve elbirliğiyle ona baktıkları günleri anımsadılar. Önemli ya-

şantıların bir ikinci kez tekrarlanamayacağını hissettiler. Aralarında hasta Pierre'in yatağı, yumuşak ve biraz yorgun bir dille fısıldaştılar birbirleriyle, ama ağızlarından geçmişe ilişkin, geride kalmış o günlere ilişkin hiçbir söz çıkmadı. Şu andaki durumun ve şu anda olup bitenin bir zamankiyle benzerliğini bir kâbus gibi algıladılar. Bir zamanki kişiler olmaktan çıkmışlardı; bir zaman tıpkı yine şimdiki gibi ölümcül hasta bir çocuk üzerine eğilen, birlikte uykusuz saatler geçirip birlikte acı çeken kişiler değillerdi artık.

Bu arada, evdeki suskun tedirginlikten ve sinsi kaygıdan bunalan Albert'in gözüne uyku girmemişti. Gecenin bir vakti, yarı giyinik, parmak uçlarına basarak kapıda göründü; telaşla içeri girip, yapabileceği bir şey olup olmadığını sordu fısıltıyla, bir yardımı dokunup dokunamayacağını anlamak istedi.

"Sağ ol," diye cevapladı Veraguth. "Yapacağın bir şey yok. Sen git uyu ve kendine iyi bak."

Ama Albert gittikten sonra karısına dönüp, "Yanına git de biraz teselli et kendisini," dedi Veraguth.

Bayan Adele vakit geçirmeden yaptı söylenileni, kocasının bunu düşünmesini bir incelik olarak gördü.

Ancak sabaha karşıydı ki, kocasının ısrarına dayanamayarak gidip yattı Bayan Adele. Gün ağarırken hastabakıcı kadın gelip Veraguth'tan nöbeti devraldı. Pierre'in durumunda değişen bir şey yoktu.

Ne yapacağına karar verememiş, parkın içinden yürüyüp gitti Veraguth, bu saatten sonra uyumak için bir istek duymadı. Ne var ki, gözlerindeki yanma, cildindeki pörsümüşlük, havasızlıktan boğulmuşluk duygusu kendisini uyumaya çağırıyordu. Gölde yıkanıp Robert'e kahve hazırlattı. Daha sonra atölyeye geçerek, ormanda yaptığı çalışmayı gözden geçirdi. Diri ve göz doyurucu bir çalışmaydı, ama yine de aradığı, özlediği şey değildi bu; yapmayı tasarladığı resim için vakit geçmişti artık, Rosshalde'de yapacağı resimler için vakit geçmişti.

On Yedinci Bölüm

Birkaç günden beri Pierre'in durumu hep aynı kalmıştı. Günde bir ya da iki kez kramp ya da ağrı nöbetleri gelip üzerine çullanıyor, öbür zamanlar körelen duyularıyla yarı uyuklayarak yatakta yatıyordu. Bu arada bir dizi fırtına sıcak havaları alıp götürmüş, ortalık serinlemişti; hafif hafif yağan yağmur altında gerek bahçe, gerek bahçe dışındaki yerler yaz mevsimlerine özgü o doygun parıltılarını elden çıkarmıştı.

Veraguth sonunda yine bir geceyi kendi yatağında geçirme fırsatı bulmuş, pek çok saat derin bir uyku uyumuştu. Ancak sabah açık pencere önünde giyinirken dışarıdaki bulutlu ve serin havanın farkına varmıştı; son günlerde, üzerinde adeta bir humma nöbetinin yorgunluğu, dolanıp durmuştu. Pencereden başını çıkarıp soğuktan hafifçe ürpererek ışıksız, bulanık sabahın yağmurlu havasını içine çekti. Islak toprağın kokusu, yaklaşan güz kokusu vardı havada; mevsimlerin kendilerine özgü belirtilerini aşırı hassas duyularla sezmeye alışık olan Veraguth, bu yıl yaz mevsiminin nerdeyse geride bir iz bırakmaksızın, hiç farkına varılmadan geçip gittiğini hayretle fark etti. Sanki hasta Pierre'in odasında günler, geceler değil, aylar geçirmiş gibi bir hisse kapıldı.

Yağmurluğu sırtına geçirip eve doğru yola koyuldu. Evde, Pierre'in erkenden uyandığını, ama bir saattir yine uyumakta olduğunu öğrendi. Bunun üzerine, Albert'e kahvaltıda arkadaşlık etti. Pierre'in hastalığına pek üzülmüştü Albert, sıkıntılı hastalık atmosferinden ve kaygı dolu bunaltıcı havadan hayli rahatsızlık duyuyor, ama belli etmiyordu.

Albert ders çalışmak üzere odasına yollanınca, Veraguth da kalkıp Pierre'in yanına gitti, henüz uyumakta olan Pierre'in yatağının başucundaki yerine geçip oturdu. Bu son günlerde, keşke bir an önce bitse bu iş, diye geçirmişti içinden, daha çok Pierre için istemişti bunu, çünkü hanidir ağzını açıp bir şey konuşamıyordu Pierre, öylesine bitkin ve yaşlanmış bir görünümü vardı ki, sanki kimsenin artık yardımına koşamayacağını kendisi de bilmekteydi. Ama yine de Veraguth'un görevini boşladığı hiçbir saat yoktu, düzenli olarak gelip hasta Pierre'in yatağının başucundaki yerini alıyordu. Tanrım, Pierre'cik bir zaman nasıl ikide bir çıkıp kendisine gelmiş, onu yorgun ya da umursamaz bir halde bulmuştu, işine gömülmüş ya da kaygı ve tasalar içinde yitik. Bu küçük sıska eli ne kadar sık avcunda tutmuştu Veraguth, dalgın ve ilgisiz, Pierre'in ağzından çıkan ve her biri şimdi paha biçilmez değer kazanan sözlerine pek kulak vermeksizin. Bunların telafisi mümkün değildi. Oysa zavallı yavrucağın acılar içinde kıvranıp o savunmasız ve nazlı çocuk kalbinin tek başına ölümle yüz yüze geldiği şu an, bir iki gün içinde tüm felçleri, acıları ve korkunç umarsızlıkları, hastalığın, güçsüzlüğün, yaşlanmanın ve ölüme yakınlığın insan kalbini korkutup ezmede başvurduğu bütün bu çileleri çaresiz tatması gereken şu an ise hep onun yanında olmak, yanından hiç ayrılmamak istiyordu. Bir an gelip küçük Pierre kendisini arar da ona bir hizmette bulunma, biraz sevecenlik gösterme fırsatı çıkarsa, bu fırsatı kaçırmamak için istiyordu bunu.

Ve ne hikmetse daha o sabah, böyle davranmasının karşılığını gördü. O sabah Pierre birden gözlerini açıp gülümsedi kendisine, cılız ve sevgi dolu bir sesle, "Baba!" dedi.

Veraguth'un kalbi büyük bir heyecanla çarpmaya başladı, hanidir eksikliğini hissettiği sesi yeniden duymuştu çünkü, kendisini çağıran, kendisinin yanında yer alan, zamanla hayli incelip güçsüzleşmiş sesi. Ne zamandır bu sesi yalnızca bir inilti, yalnızca boğucu acılar içinde zavallı bir kekeleme olarak işitmişti, sevincinden kalbi duracaktı adeta.

"Pierre, canım benim!"

Veraguth, sevecenlikle Pierre'in üzerine eğilip, gülümseyen ağzını öptü. Pierre o kadar zinde ve mutlu görünüyordu ki, bir

daha onu böyle göreceğini asla ummamıştı; gözleri aydınlık, bakışları bilinçliydi, kaşlarının arasındaki o derin kırışıklık da kaybolmuştu adeta.

"Canım yavrucuğum, iyileştin mi biraz?"

Pierre gülümsüyor, şaşırmış gibi babasına bakıyordu. Babası elini uzattı, Pierre de küçük elceğizini babasının avcuna bıraktı, şimdiye kadar pek güçlü olduğu hiç görülmemiş, şimdi ise pek küçük, beyaz ve yorgun olan elini.

"Hemen bir şeyler getireyim, kahvaltı yap, sonra da masallar anlatırım sana."

"Evet baba, evet," dedi Pierre, "Bay Rittersporn masalını anlat, yaz kuşlarını sonra da." Pierre'in konuşup gülümsemesi ve Pierre'e yeniden sahip olması Veraguth'a bir kez daha bir mucize gibi göründü.

Koşup kahvaltısını getirdi Pierre'in. Pierre, getirilenleri iştahla yemeye koyuldu, babasının sözünü dinleyip ikinci bir yumurtayı da geri çevirmedi. Kahvaltıdan sonra, o en sevdiği resimli kitabı istedi. Babası, kollayarak perdelerden birini çekip açtı, yağmurlu günün soluk ışığı odaya doldu. Doğrulup oturan Pierre, kitaptaki resimlere bakmaya başladı. Bir yerinde bir acı falan duymuyor gibiydi. Kitaptaki pek çok resmi dikkatle seyretti birbiri ardından, sevimli resimlerden her birini küçük bir sevinç çığlığıyla karşıladı. Derken oturmak kendisini yordu, gözleri yine biraz sızlamaya başladı. Babasının yardımıyla yatağa uzandı yeniden; babasından kitaptaki şiirlerden birkaçını, ama en başta, sürüne sürüne eczacı Gundermann'a giden hasta Günsel'in şiirini okumasını istedi:

> Ah eczacı Gundermann dostum,
> Bir merhem ver, koş yardıma diyorum!
> Görüyorsun halimi, yürüyemiyorum,
> Ağrılar içinde bütün vücudum!

Veraguth, özen gösterip şiiri elden geldiğince canlı ve maskaraca okumaya çalıştı, Pierre de gülümseyerek babasına teşekkür etti. Ne var ki, şiirlerde artık eski güç kalmamış gibiydi, sanki bunları en son işittiğinden bu yana Pierre birkaç yaş daha büyümüştü. Resim ve şiirler, cıvıl cıvıl pek çok aydınlık günün anı-

sını içinde yeniden diriltmişti kuşkusuz; ne var ki, o eski sevinç ve taşkın neşe kayıplara karışmıştı ve küçük Pierre daha birkaç gün, birkaç hafta önce yaşıyor olduğu çocukluğuna gözlerini çevirmiş, şimdiden yetişkin birinin özlem ve hüznüyle bakıp duruyordu farkında olmadan. Çocukluktan çıkmıştı artık. Elinden gerçekler dünyasının kayıp gittiği bir hastaydı şimdi, bir kâhin gözleriyle donanmış ruhu korkulu bir sezinlemeyle dört bir yanda ölümün artık pusuda beklediğini duyumsuyordu.

Ama yine de bu sabah saati, bütün o korkunç günlerin ardından, ışık ve mutlulukla doluydu. Pierre sessiz ve memnundu. Veraguth, ikide bir sezgiyle karışık bir umudun ansızın ruhunda kımıldadığını hissediyordu. Her şeye karşın belki yine hayatta kalabilecekti Pierre! Ve o zaman kendisinin olacaktı, yalnız ve yalnız kendisinin!

Doktor geldi ve uzun süre Pierre'in yanında kaldı, sorular ve muayenelerle onu sıkıp üzmeden. Bu sırada da Bayan Adele göründü, gece hastabakıcı kadınla Pierre'in başında nöbetleşe beklemişlerdi. Oğlanın halindeki gözle görülür düzelme karşısında sersemlemişti adeta; Pierre'in ellerine öylesine sıkıca sarıldı ki, çocuğun canını acıttı, gözlerinden dökülen mutluluk yaşlarını gizlemeye çalışmıyordu hiç. Albert'in de kısa bir süre için odaya girmesine izin verilmişti.

"Bir mucize adeta," dedi Veraguth doktora dönerek. "Bu durum sizi de şaşırtmadı mı?"

Doktor evet der gibi başını salladı ve nezaket gösterip gülümsedi. Veraguth'un sözlerine karşı çıkmadı, ama belli ki bu yeni duruma pek de sevinmişe benzemiyordu. Ansızın Veraguth'un içine yeniden bir kuşku düştü. Doktorun her hareketini izlemeye koyuldu, yüzü gülümserken gözlerinde soğuk bir dikkatin ve dizginlenmiş bir kaygının çözülüp dağılmadan varlığını sürdürdüğünü fark etti. Daha sonra kapı aralığından kulak kabarttı belli etmeden, doktorun hastabakıcıyla konuşmasını dinledi; konuşulan sözcüklerden hiçbirini anlamamasına karşın, fısıltı halindeki çatık kaşlı, ciddi konuşmadan çıkardığı tek şey, durumun tehlikeli oluşuydu.

Derken doktoru arabaya kadar geçirdi ve son dakikada sordu: "Siz bu düzelmeye pek önem vermiyorsunuz anlaşılan."

Doktorun çirkin, kendini ele vermeyen yüzü Veraguth'a çevrildi. "Zavallı çocuğun birkaç saat için kendini rahat hissetmesine sevinmelisiniz. Umalım ki, uzun süre böyle kalsın."

Doktorun zeki gözlerinde umuttan eser yok gibiydi.

Veraguth, zaman kaybetmemek için hemen Pierre'in yanına döndü. Odaya girdiğinde Bayan Adele "Uyuyan Güzel" masalını anlatıyordu; Veraguth yatağın yanı başında bir yere oturup, masalı dinleyen Pierre'in yüz hatlarındaki değişimi izledi.

"Bir masal daha anlatayım mı?" diye sordu Bayan Adele.

"Hayır," diye cevapladı Pierre, biraz yorgun. "Daha sonra."

Bayan Adele mutfaktaki işinin başına döndü. O gidince, babası Pierre'in elini eline aldı. İkisi de konuşmuyordu. Ama zaman zaman Pierre hafifçe gülümseyerek gözlerini kaldırıp bakıyor, babasının yanı başında bulunmasına adeta seviniyordu.

Veraguth bir komplimanda bulunur gibi, "Eh, biraz daha iyisin şimdi," dedi.

Pierre'in hafifçe kızardı yüzü, parmakları babasının elinde oyunsu bir devinimle kımıldadı.

"Beni seviyorsun, öyle değil mi baba?"

"Elbette hayatım. Sen benim güzel oğlumsun. Hele bir iyileş, artık hep beraber olacağız seninle."

"Evet baba... Bir defasında bahçedeydim, yapayalnız dolaşıyordum, o zaman hiçbiriniz sevmediniz beni. Ama beni sevmenizi istiyorum, yine ağrılar başlarsa bana yardım etmenizi istiyorum. Ayy, öyle bir canım acıdı ki!"

Gözlerini yarı yummuştu Pierre; o kadar yavaş konuşuyordu ki, söylediklerini anlamak için Veraguth iyice eğildi, ağzına yaklaştırdı kulağını.

"Bana yardım etmenizi istiyorum. Yaramazlık yapmayacağım artık, hiç yapmayacağım, beni paylamanızı istemiyorum. Beni paylamayacaksınız hiç, öyle değil mi? Albert'e de söyle, olmaz mı."

Birden gözkapakları titredi ve gözlerini açtı yeniden. Ama bakışları bulanıktı, gözbebekleri aşırı büyümüştü.

"Uyu bebeğim, uyu haydi. Yorgunsun. Uyu haydi, uyu, uyu."

Veraguth, Pierre'in gözkapaklarını itinayla kapadı ve onun

bebeklik döneminde bazen yaptığı gibi ninni söyler gibi mırıldandı bir süre. Pierre de uyumuşa benziyordu.

Bir saat sonra hastabakıcı gelip Veraguth'u yemeğe çağırdı, bu arada kendisi kaldı Pierre'in yanında. Veraguth, kalkıp yemek odasına gitti; sessiz ve dalgın, bir tabak çorba alıp içti, yanı başında konuşulanları pek işitmiyordu. Pierre'in korkuyla karışık sevgi dolu sözleri onu hüzne boğarak tatlı tatlı yankılanmaya devam ediyordu içinde. Tanrım, demin konuştuğu gibi Pierre'le yüzlerce kez konuşsun ve onun tasasız sevgisinin saf güvenini hissetsin isterdi. Oysa şimdiye kadar yapmamıştı bunu!

Elini bilinçsizce uzatıp sürahiyi aldı, bardağına su dolduracaktı. Ansızın Pierre'in odasından gelen keskin, acı bir çığlık Veraguth'un hüzün dolu düşünü bıçak gibi kesip attı. Sofradakiler, benizleri sararmış, fırladılar ayağa; sürahi devrilip masanın üzerinde yuvarlandı, şangırtıyla yere düştü.

Bir hamlede kapıdan çıkan Veraguth, Pierre'in odasında aldı soluğu.

"Buz torbası!" diye seslendi hastabakıcı.

Ama Veraguth'un kulağı hiçbir şey duymuyordu. Yara içinde bir bıçak gibi bilincine saplanıp kalmış o korkunç, umarsız çığlıktan başka hiçbir şey. Göz açıp kapamadan yatağın başına gelip dikildi.

Pierre, ağzı feci şekilde büzülmüş, bembeyaz bir yüzle yatakta yatıyordu, bir deri bir kemik kalmış kol ve bacakları kasıp kavurucu kramplarla kıvranıyor, akıl almayacak bir korkunun yuvalandığı gözleri belli bir noktaya bakıp duruyordu. Ansızın bir çığlık daha koyverdi, öncekinden daha yabanıl, ulumaya daha çok benzer bir çığlık; vücudu şahlanıp sert bir kavis oluşturdu, karyola titredi, aynı vücut sonra alçalıp eski durumunu aldı, ardından bir kez daha şahlandı, acıyla gerildi, hırslanmış çocuk ellerinin kıvırıp büktüğü bir değnek gibi kıvrılıp büküldü.

Yatağın başındakiler, tüyleri diken diken olmuş, çaresizlik içinde dikiliyordu, sonunda hastabakıcı kadının direktifleriyle kendilerine geldiler. Yatağın önünde diz çöken Veraguth, kasılmalar sırasında Pierre'in bir yerini incitmesini önlemeye çalıştı. Ama yine de Pierre'in sağ eli demir karyolanın kenarına çarparak kanadı. Derken oğlan bütün vücuduyla pelte gibi yığılıp kal-

dı yatağın içine, yüzükoyun döndü, suskunluk içinde yastığa geçirdi dişlerini, sol bacağını belli bir ritimle oynatmaya başladı. Bacağını kaldırıyor, sonra pattadak yere bırakıyor, bir an dinlendikten sonra aynı devinimi yeniden yapmaya koyuluyordu, on kez, yirmi kez, aralıksız.

Kadınlar boş durmuyor, kompresler hazırlıyordu. Albert'i odadan dışarı çıkarmışlardı. Veraguth diz çökmüş durumunu koruyor, Pierre'in sol bacağının yorgan altında tüyler ürpertici bir düzen içinde havaya kalkıp gerilerek ardından aşağı düşüşünü izliyordu. Gülümsemesi daha birkaç saat önce güneş gibi parıldamış, bir yakarıyla karışık mırıldandığı sevgi sözcükleri kalbinin en derin köşesine kadar kendisini duygulandırıp büyülemiş oğlu oracıkta yatıyordu. Yatıyor, otomatik olarak kasılan bir beden oluşturuyordu yalnız, acı ve umarsızlıktan zavallı çaresiz bir çıkın oluşturuyordu.

"Yanındayız senin!" diye sesini yükseltip duruyordu Veraguth, kolu kanadı kırık. "Pierre, yavrucuğum, yanındayız senin, sana yardım etmek istiyoruz!"

Ne var ki, dudaklarından dökülen sözler bir yol bulup çocuğun ruhuna ulaşamıyor, tüm ısrarlı avutmalar ve anlamsız sevecenlik fısıldanışları can çekişen hastanın korkunç yalnızlığından içeri bir türlü sokulamıyordu. Ölümle pençeleşen Pierre çok uzaklarda, bir başka dünyadaydı artık, eza ve cefadan ve ölüm kaygısından oluşan cehennemsi bir vadide bir susamışlık içinde yürüyüp gidiyor, belki şu sıra, kendisine yardım edebilmek uğruna her türlü çileyi göğüslemeye dünden hazır, yanı başında diz çökmüş oturan babasına sesleniyordu.

Odadakilerin hepsi, sonun yakın olduğunu biliyordu artık. Kendilerini ürkütüp ayağa kaldıran, derin ve vahşi bir ıstırap taşan o acı ilk çığlık işitildi işitileli evin her kapısında Azrail bekliyor, her pencere önünde Azrail dikiliyordu. Kimse onun lafını ağzına almıyordu, ama herkes tanımıştı onu, Albert de, aşağıdaki hizmetçi kızlar da tanımıştı, hatta bahçedeki çakıl döşeli alan üzerinde yağmur altında sağa sola tedirgin koşup duran ve arada korkuyla karışık iniltili sesler çıkaran köpek bile. Ve ne kadar zahmetlere girişilse, sular kaynatılıp gereken yerlere buz torbaları konsa, ne kadar harıl harıl çalışılsa da, sürdü-

rülen çabaların savaşmakla ilgisi yoktu artık, herhangi bir umut içerdiği yoktu.

Pierre'in bilinci yerinde değildi; sanki üşüyormuş gibi bütün vücuduyla titriyor, zaman zaman cılız bir sesle bağırarak karmakarışık bir şeyler sayıklıyor, her bitkinlik molasının ardından sol bacağı yeniden kalkıp inmeye, yeri dövmeye başlıyordu, işleyen bir saat çarkının itici gücüyle devinir gibi belli bir ritim gözeterek.

Öğle sonrası, akşam ve gece böylece geçip gitti. Seher vakti, ölümle savaşıp sonunda gücü tükenen küçük hasta düşmana teslim olunca, yatağın birer yanında bekleyen anne ve baba uyku akan yüzlerle konuşmadan birbirlerine baktılar. Johann Veraguth elini Pierre'in kalbinin üzerine koydu, kalbin artık çarpmadığını anladı, ama oğlunun sıska göğsünden ayırmadı elini, sıcaklığını yitirene ve soğuyana dek orada tuttu.

Ardından elini Bayan Adele'nin kavuşturulmuş ellerinin üzerinde gezdirdi usulcacık ve, "Bitti," dedi fısıldayarak. Yaşamının bir yarısının, içinde ölüp giderek huzura kavuştuğu hissiyle karısını koltuklayıp odadan çıkardı, kısık bir sesle hıçkırarak ağladığını işitti onun, sonra karısını hastabakıcıya teslim etti. Albert'in odasının kapısına kulak verip, uyanık olup olmadığını anlamak istedi. Derken Pierre'in yanına döndü, ölü vücudun orasını burasını düzeltti, daha düzgün yatırdı yatağa.

Serinkanlılıkla gerekeni yaptıktan sonra, hastabakıcıyı ölünün başında bırakıp kendisi yatmaya gitti; kısa ama derin bir uyku uyudu. Gün ışığı odasının pencerelerinden içeri vurur vurmaz uyandı, doğrulup kalktı hemen, Rosshalde'de yapmayı düşündüğü son bir iş kalmıştı, onu da aradan çıkarmak üzere harekete geçti. Pierre'in odasına girip tüm pencereleri açtı, serin güz sabahı sevgili oğlu Pierre'in küçük beyaz yüzünü ve kaskatı kesilmiş minik ellerini aydınlattı. Ardından karyolanın karşısına geçip oturdu Veraguth, bir karton açıp yaydı önüne; Pierre'in, o zamana kadar sık sık etüt ettiği, nazlı ve narin oluşum sürecinin başından beri tanıyıp sevdiği ve şimdi ölümün olgunlaştırıp bir yalınlıkla donattığı, ama hâlâ bir türlü akıl erdirilememiş acılarla dolup taşan yüz hatlarını son kez çizmeye koyuldu.

On Sekizinci Bölüm

Fazla kalabalık olmayan aile üyeleri gömütlükten arabayla eve dönerlerken, güneş, yağdırdığı yağmurlarla yorgun düşmüş ve gevşeyip kendini koyvermiş bulutların kenarlarını yangına vermişti. Bayan Adele arabanın içinde dimdik oturuyor, başındaki siyah şapka, sırtındaki yakası kapalı matem elbisesi ağlamış yüzünü garip bir aydınlık içinde kaskatı öne çıkarıyordu. Albert'in gözkapakları şişmişti, annesinin elini tutmuş bırakmıyordu.

"Demek yarın yola çıkıyorsunuz," dedi Veraguth, anneyle oğlu oyalamaya çalışarak. "Siz merak etmeyin, burada hâlâ yapılması gereken şeyleri ben hallederim. Dik tut başını evlat, ileride yine güzel günler sizi bekliyor!"

Rosshalde'nin önünde arabadan indiler. Sular damlayan kestane dalları güneşte bir parıldıyordu ki! Gözleri parlak ışıktan kamaşmış, sessiz evden içeri girdiler; fısıldayarak konuşan, matem elbisesi giymiş hizmetçiler evde kendilerini bekliyordu. Babası Veraguth, Pierre'in odasını kapayıp kilitlemişti.

Kahve hazırdı; masanın başına geçip oturdular.

Yeniden konuşmaya başlayan Veraguth, "Montreux'de oda ayırttım sizin için," dedi. "Bir güzel dinlenmeye bakın. Buradaki işleri bitirir bitirmez ben de yola çıkacağım. Robert burada kalıp eve göz kulak olacak. Kendisine gideceğim yerin adresini bırakacağım."

Masadakilerden Veraguth'u dinleyen yoktu; derin, utandırıcı bir soğukluk bir don gibi üzerine bastırıyordu hepsinin. Ba-

yan Adele gözlerini dikmiş önüne bakıyor, masa üzerindeki ekmek kırıntılarını bir araya topluyor, mateminin içine kendini hapsetmiş, hiçbir şeyin kendini uyandırıp oradan çıkarmasına izin vermiyordu. Albert de annesini örnek alıyordu kendine. Küçük Pierre'in ölümünden sonra aile üyeleri arasında görünürdeki birlik ve beraberlik silinip gitmişti, kendisinden çekinilen nüfuzlu bir konuk uğurlandıktan sonra o zamana kadar kendini güçbela tutmuş ev sahibinin yüzünden bütün nezaketin uçup gitmesi gibi tıpkı. Bir tek Veraguth vardı ortadaki gerçeği görmezden gelip son ana kadar rolünü oynamayı sürdüren ve yüzünden maskesini indirmeyen. Karısının yol açabileceği bir rezaletin Rosshalde'den çekip gidişinin canına okuyacağından endişe etmekte, karısıyla oğlunun evden ayrılacağı anı içten içe dört gözle beklemekteydi.

O günün akşamı odacığında otururkenki kadar yalnız hiç hissetmemişti kendini Veraguth. Karşı evde karısı bavulları hazırlamaktaydı. Kendisi ise yazılacak bazı mektupları yazmış, görülecek bazı işleri görmüş, henüz Pierre'in ölümünü haber vermediği dostu Burkhardt'a geleceğini bildirmiş, avukatına ve bankasına en son yetki ve talimatları vermişti. Az önce de masayı boşaltıp Pierre'in resmini üzerine koymuş ve resmin karşısına geçmişti. Pierre toprağın altında yatıyordu şimdi; Veraguth hayatında bir daha bütün kalbiyle bir insanı sevebilecek, bir başkasının acılarını böyle paylaşabilecek miydi, Allah bilir. Bundan böyle yalnızdı.

Uzun zaman Pierre'in resmini seyredip durdu, onun pörsümüş yanaklarını, çukura gömülmüş gözler üzerine kapanmış gözkapaklarını, birbirine bastırılmış ince dudaklarını, acımasızca bir cılızlık okunan çocuk ellerini seyretti. Derken resmi atölyede bir yere kilitledi, paltosuna sarınıp çıktı dışarı. Park çoktan geceye bürünmüştü, bir sessizlik içinde yatıyordu. Evdeki birkaç pencerede ışık yanmaktaydı henüz, ama pencereler onu ilgilendirmedi. Ne var ki, siyah kestane ağaçlarının altında, yağmurdan ıslanmış küçük kameriyede, çakıl döşeli alanda ve çiçek bahçesinde hâlâ bir yaşam, bir anı rüzgârı esiyordu. Burada Pierre bir zaman –yıllar önce değil miydi?– kedinin yakaladığı küçük bir fare göstermişti kendisine; floks çiçeklerinin ora-

da da mavi kelebek sürüleriyle konuşmuş, çiçekler için akıl almaz, sevecen isimler uydurmuştu. Bütün bu yerlerde, kümes hayvanlarının ve köpek kulübesinin yanında, çimenlikte ve ıhlamurlu yolda küçük hayatını yaşamış, oyunlarını oynamıştı; o hafif ve özgür çocuk gülüşlerinin, kendine özgü bağımsız kişiliğindeki letafet ve zarafetin yeri yurdu buralar olmuştu. Buralarda yüzlerce kez, kimsenin dikkatini çekmeden çocuk hazlarını tadıp masallarını yaşamış, kendisine gereken ilginin gösterilmediğini ya da kendisini anlamadıklarını hissettiği zamanlar buralarda belki bazen kızıp içerlemiş, bazen yaşlar akıtmıştı gözlerinden.

Veraguth karanlıkta sağı solu dolaşarak, oğluna ilişkin anılar içeren her köşe bucağı ziyaret etti. Sonunda Pierre'in kumdan yaptığı tepenin önünde diz çöktü, ellerini nemli kumun içinde serinletti, eline tahtadan bir şey geçti derken, kaldırıp bakınca bunun Pierre'in küçük kum küreği olduğunu gördü, birden yığılıp kaldı yere, sonunda kendini kaybetti, bu korkunç üç gün içinde ilk kez özgürce, doya doya ağladı.

Sabahleyin karısı Bayan Adele'yle bir konuşma daha geçti aralarında.

"Kendini avutmaya bak," dedi karısına. "Ve unutma ki, Pierre benim olmuştu. Sen onu bana bırakmıştın. Sana bir kez daha teşekkür ederim bunun için. Daha o zaman biliyordum Pierre'in öleceğini; yine de davranışın beni çok memnun etti. Artık gönlünce yaşa ve hiçbir şeyi aceleye getirme. Rosshalde'yi şimdilik elinde tut, onu çok çabuk elden çıkarırsan, ileride pişman olabilirsin. Noter bu konuda senden gerekli tavsiyeleri esirgemeyecektir; dediğine göre, bu civardaki arsa fiyatları pek yakında yükselecekmiş. Bol şanslar sana. Atölyedeki eşyalar dışında burada benim olan hiçbir şey yok artık, onları da ileride aldırtırım."

"Teşekkür ederim... Peki sen? Sen bir daha buraya dönmeyecek misin?"

"Asla! Dönmemin ne yararı olur? Sana söylemek istediğim bir şey daha var: İçimde sana karşı en ufak bir hınç, bir husumet yok artık. Biliyorum, olup bitenlerin tek suçlusu benim."

"Böyle söyleme! Benim iyiliğim için böyle konuşuyorsun,

ama beni üzüyor sözlerin. Yapayalnız kalacaksın! Evet, en azından Pierre yanında olabilseydi. Ama böyle – yo, böyle sonuçlanmamalıydı! Ben de suçluyum bu konuda, biliyorum..."

"Suçumuzun kefaretini ödedik Adele, bu son günlerde ödedik. İçin rahat etsin, her şey yolunda, ortada gerçekten sızlanılıp yakınılacak bir şey yok. Bak, Albert senin artık tamamen. Benim, benim de işlerim var. Böyle olunca insan her şeye göğüs gerebilir. Sen de daha mutlu olacaksın, yıllardan beri olamadığın kadar mutlu."

Veraguth öyle sakin konuşuyordu ki, Bayan Adele de toparlandı, tuttu kendini. Tanrım, ne çok şey, bitip tükenmeyecek ne çok şey vardı kocasına seve seve söylemek istediği, ne çok şey vardı teşekkür edeceği ve yönelteceği ne çok suçlama vardı! Ama kocasının haklı olduğunu görüyordu. Kendisinin henüz yaşam olarak, acı bir hal olarak duyumsadığı bütün bu şeyler, kocası için besbelli önemsenmeyecek bir geçmişe dönüşmüştü. Artık yapılması gereken, sesini çıkarmamak ve geçmişi geçmişle bırakmaktı. Böylece kocasının karar ve talimatlarını sabır ve dikkatle dinledi; onun her şeyi ne büyük bir titizlikle düşündüğüne, nasıl hiçbir şeyi unutmadığına şaştı.

Boşanma konusunda tek kelime konuşulmamıştı. İleride, Veraguth Hindistan'dan dönsün, bir ara sözü edilebilirdi bunun.

Öğleden sonra arabaya binip istasyonun yolunu tuttular. Robert istasyonda bir sürü bavulla onları bekliyordu. Veraguth, camdan yapılmış büyük istasyonun gürültü ve kurumdan geçilmeyen havasında anneyle oğlunu trene bindirdi, Albert için dergiler aldı, bagaj makbuzunu verdi kendisine, kompartıman penceresinin önünde dikilip bekledi, tren kalkınca şapkasını çıkarıp selamladı ikisini, Albert pencereden kaybolıncaya dek gözleriyle treni izledi.

Eve dönerlerken, sorusu üzerine, aceleye gelmiş nişanı nasıl bozduğunu anlatan Robert'i dinledi Veraguth. Evde, son yapılan resimlerin yerleştirileceği sandıkları çatacak marangozu kendisini beklerken buldu. Resimler ambalajlanıp yerlerine yollandıktan sonra, Veraguth'un kendisi de durmayıp Rosshalde'den gidecekti. Bir an önce yola çıkmak için can atıyordu.

Derken marangoz da işini bitirip gitti. Robert, henüz evden ayrılmamış bir hizmetçiyle malikânedeki mobilyaların üzerine örtüler örtüyor, pencereleri ve panjurları kapıyordu.

Veraguth ağır ağır atölyesini, salonu ve yatak odasını dolaştı, sonra çıkıp gölün çevresinde gezindi, parkın içinde yürüdü biraz. Şimdiye kadar yüzlerce kez dolaşmıştı buraları; ama bugün her şey, ev, bahçe, göl, park yalnızlıktan çın çın ötüyordu. Rüzgâr çoktan sararmış yapraklar arasında soğuk soğuk esiyor, iyice aşağılara sarkmış yeni, yünsü yağmur bulutlarını küme küme önüne katmış getiriyordu. Veraguth üşür gibi oldu, ürperdi birden. Artık kendisiyle ilgileneceği, kendisini düşüneceği, karşısında metanetini korumaya çalışacağı kimse yoktu; üşüten bir yalnızlık içinde son günlerin kaygılarını, gece nöbetlerini, titremeyle karışık ateşlerini ve bütün o sarsıcı yorgunluklarını ancak şimdi hissediyordu. Yalnız başı ve diğer organlarında değil, daha bir derinlerde, ruhunda hissediyordu bunları. Gençliğin ve beklentilerin en son ışıkları da sönmüştü artık; ama o soğuk soyutlanmışlığı ve acımasız ayılmayı korkunç bir şey gibi hissettiği söylenemezdi.

Parkın ıslak yollarında aheste aheste yürürken, bir yandan da yaşamının ipliklerini hiç şaşmadan gerilere doğru izlemeye çalıştı; bu ipliklerin yalın dokusunu hiç bu kadar açık seçik ve hiç bu kadar sevindirici bir derli topluluk içinde görmemişti. Yüreğinde bir kızgınlığa yer vermeden anladı ki, söz konusu yolları gözleri kapalı yürümüştü hep. Bütün çabalara ve gönlünde asla sönmeyen özleme karşın yaşam bahçesinin önünden geçip gitmişti, çok iyi seziyordu bunu. Hayatında bir kez olsun bir sevgiyi tüm derinliğiyle yaşayıp tatmış değildi; son günlere kadar. Ölümle pençeleşen oğlu Pierre'in yatağının başında neden sonra biricik ve gerçek sevgiyi yaşamış, ilk kez kendi kendini unutmuş, kendi kendini yenmişti. Bu sevgi her zaman için onun zavallı küçük hazinesi olarak varlığını koruyacaktı.

Kendisine kalan tek şey sanatıydı, hiçbir zaman şimdiki kadar güvenmediği sanatı. Geride kala kala, yaşamı kendilerinden yana çekip alma hüneri, yaşam bardağını dolu dolu kafalarına dikme becerisi kendilerinden esirgenmiş kapı dışındakilerin tesellisi kalmış, görmelerin, gözlemlemelerin ve yaratıcılık

eylemine içten içe gururla katılmaların o tuhaf, soğuk, öyleyken dizginlenemez tutkusu kalmıştı. Fiyaskoyla sonuçlanmış yaşamından kalan tek şey, tek değerdi bu amansız yalnızlık ve bu soğuk resim yapma tutkusu. Ve sağa sola sapmadan söz konusu yıldızın gösterdiği yönde ilerlemek artık onun yazgısıydı.

Parkın acı kokulu, nemli havasını derin derin soludu, kıyıya ulaştıktan sonra gereksiz duruma gelen bir kayık gibi geçmişi her adımda kendinden itip uzaklaştırdığı duygusu vardı içinde. Geçmişi gözden geçirişinde ve bundan çıkarılan sonuçta tevekkülden eser yoktu; meydan okuyarak ve girişimci bir hırsla yeni yaşamına çevirmişti gözlerini, el yordamıyla ve alacakaranlıkta sağa sola sapmalarla bir yürüyüş değil, bayır yukarı çıkan sarp ve pervasız bir yol olacaktı bu yaşam. Erkeklerin normalde yaptıklarından belki daha geç ve daha buruk şekilde veda etmişti gençliğin tatlı alacakaranlığına. Şimdi, züğürt ve geç kalmış, ışıl ışıl bir gündüzün ortasındaydı ve bu gündüzün güzelim saatlerinden hiçbirini elden çıkarmayı düşündüğü yoktu.

Parçalanmanın eşiğindeki bir aileyi barındıran hüzünlü bir malikâne Rosshalde. Ressam baba, mutsuz evliliğinin yarattığı düş kırıklığı içinde "kale"sine çekilmiş, bahçedeki atölyesinde kalırken, piyanist karısı ve onları bir arada tutan son bağ olan küçük oğulları malikânede yaşamaktadır. Küçüğün amansız bir hastalıktan ölmesiyle, aile bir daha birleşmemek üzere dağılır: Baba kendini sanatına adayıp Hindistan'a gitmeye karar verirken, anne büyük oğluyla birlikte belirsiz bir geleceğe adım atar. Rosshalde'nin kapıları, belki de bir daha açılmamak üzere kapanır.

Hermann Hesse'nin 1914'te kaleme aldığı *Rosshalde*, yazarın kendi yaşamından izler taşıyor: Ressamlık, Hesse'nin sanatçı kişiliğinin bir parçasıydı. Doğu kültürüne yakınlığıyla tanınan Hesse 1911'de uzun bir Hindistan yolculuğuna çıkmış, 1919'da ise ilk karısından ayrılmıştı. Oysa romanın yayımlanması üzerine babasına yazdığı mektupta bambaşka bir dilek saklıydı: "Kitaba konu olan mutsuz evliliğin tek nedeni yanlış seçim değil; sorun çok daha derinlerde, bir sanatçının ya da düşünürün evliliğe yatkın olup olmadığında. Bunun cevabını bilmiyorum, ama benim durumum kitaba alabildiğine yansıdı; burada sona eren bir şey var, umarım gerçek hayatta onunla başka türlü başa çıkabilirim."

Kapak Resmi:
Melchenbühlweg'deki Ev, Hermann Hesse

ISBN 978-975-08-0604-2
11 TL
9 789750 806049